

Barns deltagelse

- Sosiokulturelle arenaer for barns deltagelse i Ixil-regionen, Guatemala

Irene Christiansen
Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi
2008

Forord

For meg står masteroppgaven for så mye mer enn det å skulle fullføre en universitetsutdanning. Inspirasjon til å skrive en masteroppgave om barns deltagelse i en guatemalansk kontekst, kom som et resultat av flere års engasjement i Amnesty International og flere lengre utenlandsopphold, deriblant i Latin-Amerika. Mitt første møte med Sentral-Amerika var våren 1996, da jeg tilbrakte en måned sør i Oaxaca-provinsen i Mexico. Situasjonen i Mexico var den gang fortsatt svært spent, etter separatistopprøret i 1994. Den behandling de lokale indianere ble utsatt for, gjorde sterkt inntrykk og førte til mitt engasjement i Amnesty og en akademisk søken for å få bedre innsyn i de strukturer som har satt sitt preg på det Amerikanske kontinentet. For meg har det vært viktig å få innsyn i lokalbefolkningens tanker og beskrivelser av de rådende samfunnsstrukturene. Jeg har under hele min akademiske reise benyttet de anledninger som har oppstått til å reise ut og oppleve samfunn og kulturer som har blir omtalt i bøkene. Reisene har ført meg til: Mexico, Belize, Peru, Bolivia, samt Spania, New Zealand, USA, Indonesia og nå sist Guatemala. Jeg vil her benytte anledningen til å takke alle mine utenlandske venner for den varme velkomst jeg alltid har blitt møtt med, og ikke minst, for å bli introdusert og inkludert i deres leveste og kultur.

Faglig, har veien frem til det endelige produkt av masteroppgaven til tider vært lang og strabasjøs. Jeg er en stor takk skyldig mine to veiledere, Randi Wærdahl (post.doc) og Jan Hesselberg (professor) for all støtte og gode råd på veien.

Jeg vil også rette en stor takk til Det Norske Redd Barna-kontoret i Guatemala og deres samarbeidspartner, organisasjonen *APAPTIX*, i Ixil-regionen. En helt spesiell takk går til mine venner i *Nebaj*, *Acul* og *Uc Uchuch* for all varme og omtanke under mitt opphold. Jeg vil her spesielt nevne Santiago Vargas Pastor, María Elena Raymundo Cruz, Hugo Castellón og Alberto Herda Jiménez. Jeg vil også takke George Midré (professor ved Universitetet i Tromsø) som tok seg tid til en kaffe og en støttende prat under mitt opphold i Guatemala.

Til slutt vil jeg rette en stor takk til alle mine studievenner for faglig og ikke minst sosialt samhold. Denne tiden ville definitivt ikke vært det samme uten dere! Tusen millioner takk til: Raúl og Anniken, for alle gode turer til "fjern og nær". André, Arnhild, Anja, Janka, Ainoha, Kristin og Øystein for korrekturlesning og ellers oppmuntrende tilbakemeldinger.

Takk for økonomisk støtte fra Redd Barnas forskningsfond og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.

Irene Christiansen

Innholdsfortegnelse

1. BARNES DELTAGELSE OG SOSIAL ENDRING	8
1.1. Problemstilling.....	9
1.2. Oppgavens struktur	10
2. DEMOKRATISERING: ET LOKALT PERSPEKTIV	12
2.1 Demokratisering og kulturelt mangfold i Guatemala	12
Fredsavtalen, et rammeverk for demokratiseringsprosessen	14
Norges rolle i demokratiseringsprosessen	16
2.2. Demokratisk tilrettelegning.....	17
Partnerorganisasjoner, lokal kunnskap og deltagende utvikling	19
Bevisstgjøring og økt handlingsrom for barn og unge.....	19
Deltagelse og mektiggjøring av barn i samfunnet.....	21
2.3. Et supplerende kunnskapsoppbyggende prosjekt	22
Utviklingsprosjektets ideologiske forankring	22
Utviklingsprosjektets metodiske forankring.....	23
2.4. Sosiokulturelle strukturer og barns deltagelse.....	25
3. METODISK TILNÆRMING: GROUNDED THEORY	27
3.1. Grounded Theory.....	27
3.2. Vitenskaplig orientering	28
3.3. Forskningsdesign.....	29
Oversiktstudie	30
Dybdestudie	35
3.4. Kodingsprosessen: begrepsutvikling i flere faser.....	38
4. LOKALKONTEKST: IXIL-REGIONEN	41
4.1. Utviklingen av sosiale og kulturelle skillelinjer	41
4.2. Hæren og geriljaens påvirkning av Ixil-regionen.....	43
4.3. Lokal utvikling i en post-krigs kontekst	45
Ixil-regionen som utviklingsområde.....	46
Nye lokale organisasjoner	47

5. LOKALT UTVIKLINGSPROSJEKT: AKTIV DELTAGELSE	49
5.1. APAPTIXs handlingsplan	49
5.2. Delprosjekt 1: Lokallagene i Acul og Uc Uchuch.....	51
Lokallaget i Acul: Bevisstgjøring om barns rettigheter i samtalegrupper.....	53
Lokallaget i Uc Uchuch: Bevisstgjøring om barns rettigheter i praktisk tilrettelagte prosjekter	55
Lokale informasjonsmøter for foreldre og APAPTIXs gode omdømme	58
Endringer i barnet som følge av deres deltagelse i lokallaget	59
Oppsummering: Bevisstgjøring og mektiggjøring gjennom aktiv deltagelse.....	60
5.3. Delprosjekt 2 og 3: Radio- og nettverksprosjektet.....	61
Radioprojektet: De unges talerør ut til lokalbefolkningen	62
Nettverksprosjektet: En felles stemme for mayaungdom i provinsen.....	62
Oppsummering: Ungdommens aktive deltagelse i formidling om rettigheter.....	66
6. SKOLEN SOM SOSIALISERINGSARENA: BETINGET DELTAGELSE	68
6.1. Den offentlige og foreldreadministrerte skolen i Guatemala	68
6.2. Offentlig skole i Acul (la escuela oficial rural mixta).....	69
Autoritetsforhold og generasjonskonflikter i skolen	69
"Bankundervisning" og ladinisering av barna i skolen	70
Foreldrenes påvirkning gjennom deltagelse i skolekomiteer	72
6.3. Skole administrert av foreldre i Uc Uchuch.....	72
Skolekomiteen og fravær av en kulturelt tilpasset skole.....	73
Kulturell forvirring og underkommunisering av Ixil-identitet	74
6.4. Oppsummering: Skolens betingelser for barns deltagelse.....	75
7. HJEMMET SOM SOSIALISERINGSARENA: KJØNNET DELTAGELSE	76
7.1. Hjemmet som institusjon	76
7.2. Kjønn som sosial rolle og symbolsk kulturkonstruksjon	76
Endring i arbeidsfordeling	77
Endring i makt og autoritetsforhold.....	80
7.3. Kjønnets etnisitet skaper ulike premisser for gutter og jenters deltagelse	83
7.4. Oppsummering: Endring i kjønnets deltagelse og tap av kulturarv	84
8. BARNES DELTAGELSE	86
8.1. Redd Barnas og Norads evalueringer	86
8.2. Aktiv deltagelse har åpnet barn og unges handlingsrom.....	86
Økt kompetanse, selvfølelse og mektiggjøring	87

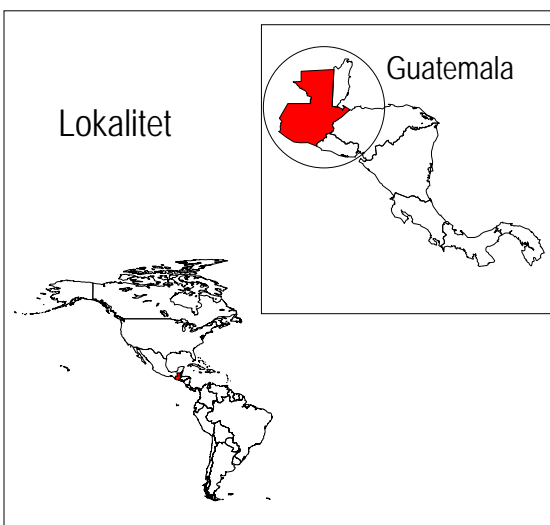
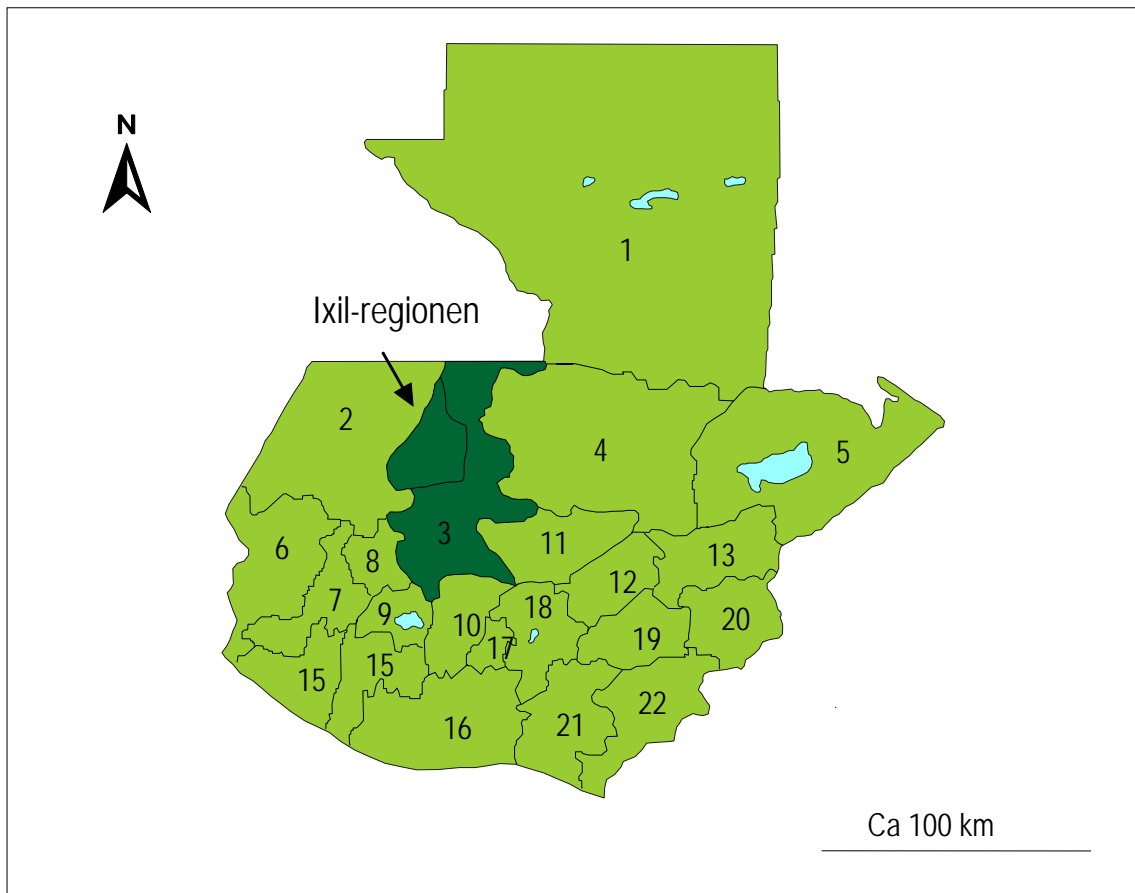
Hva ligger til grunn for endringsprosessen hos barna og ungdommene?	88
Synliggjør og aktualiserer barns rettigheter i samfunnet	88
8.3. Sosiokulturelle strukturers påvirkning av barns deltagelse	89
8.4. Tre arenaer for barns deltagelse i Ixil-regionen.....	91
LITTERATURLISTE	92
UPUBLISERTE DOKUMENTER.....	95
APPENDIKS.....	96
Vedlegg 1: Informasjonsbrev om barnas deltagelse i studien og foreldrenes skriftligsamtykke.....	96
Vedlegg 2: Temaguide for dybdestudie	97
Vedlegg 3: Liste over informanter.....	100

KART OG BILDER

Kart 1: kart over Guatemalas 22 provinser	6
Kart 2: Kart over Ixil-regionen	7
Bilde 3: Deltagelse av barna i lokallaget i Acul	54
Bilde 4: Ung Ixil-mann viser et av tegnene til gjengen MS 13	55
Bilde 5: Jente poserer i egen urtehage i Uc Uchuch	56
Bilde 6: Deltagelse av barn på sjampoprojekt i Uc Uchuch.....	57
Bilde 7: Nettverksgruppen samlet hos organisasjon <i>Utz K'aslemal</i>	63
Bilde 8: Den offentlige barneskolen i Acul	64
Bilde 9: Den foreldreadministrerte barneskolen i Uc Uchuch	73
Bilde 10: Kvinnerettsorganisasjon " <i>Madre tierra</i> "	81
Bilde 11: Den lokale Ixil-drakten.....	84

Kartene er laget av Irene Christiansen. Alle bildene som er benyttet i denne oppgaven er hentet fra barnas fotodagbok

Guatemalas 22 provinser

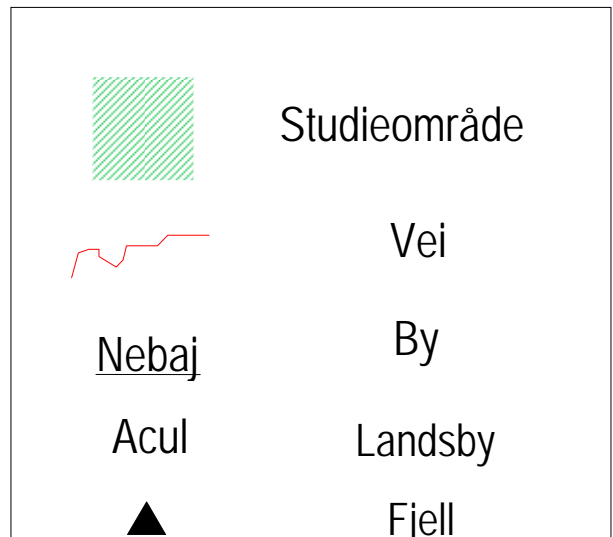
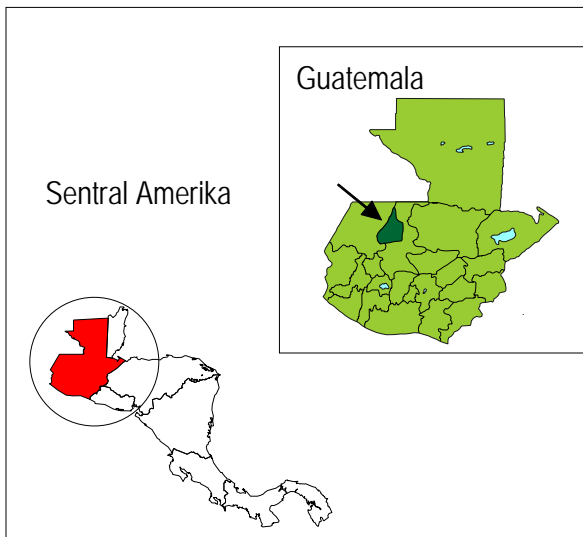
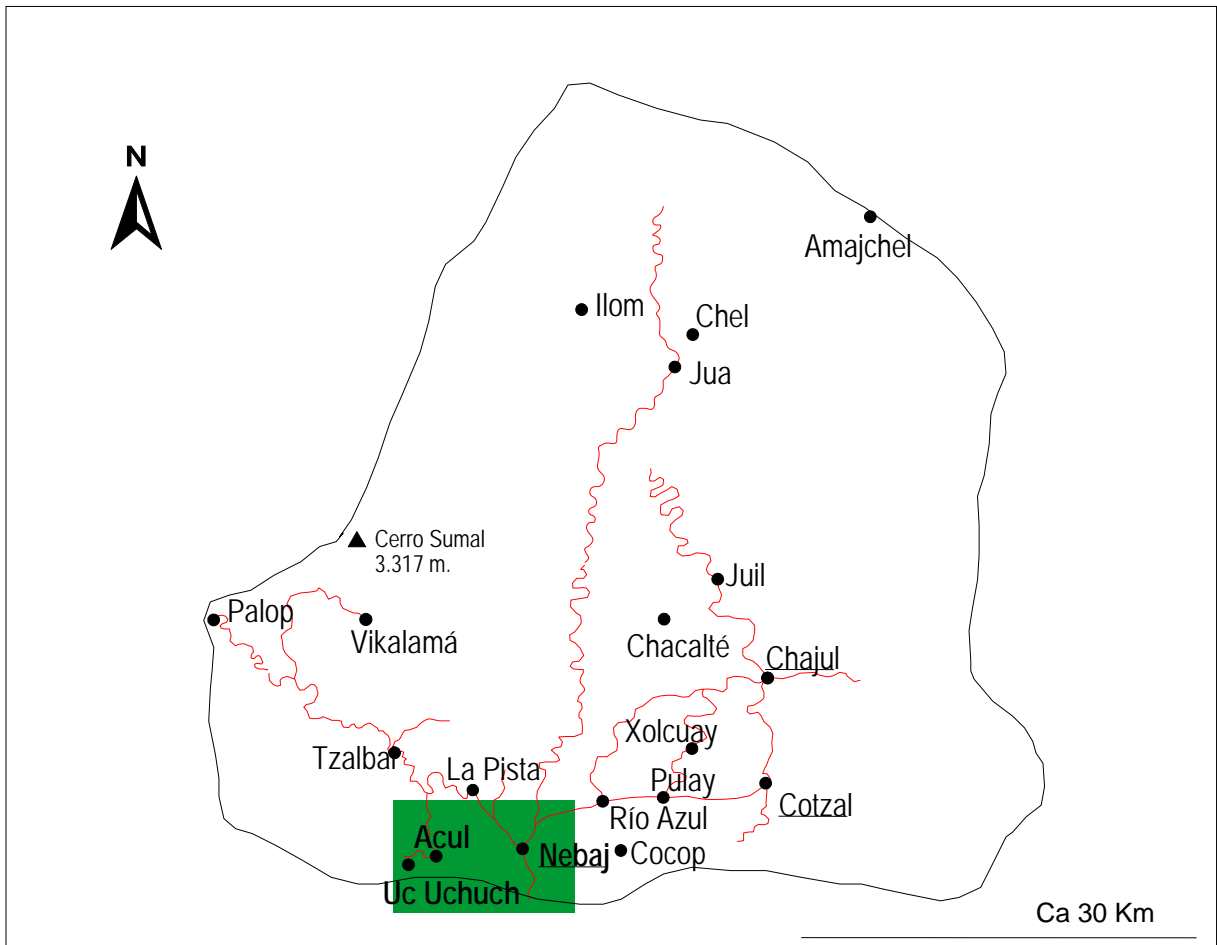

Provinser i Guatemala

1. Petén	2. Hueheutenango
3. Quiché	4. Alta Verapaz
5. Izabal	6. San Marcos
7. Quetzaltenango	8. Totonicapán
9. Sololá	10. Chimaltenango
11. Baja Verapaz	12. El Progreso
13. Zacapa	14. Suchitepequez
15. Retalhulev	16. Escuintla
17. Sacatepéquez	18. Guatemala
19. Jacalapa	20. Chiquihla
21. Santa Rosa	22. Jutiapa

Kart 1: kart over Guatemalas 22 provinser

Ixil -regionen

Kart 2: Kart over Ixil-regionen

1. Barns deltagelse og sosial endring

”Retten til å delta, organisere seg og medvirke er sentral i FNs konvensjonen om barns rettigheter. Det innebærer at barn har rett til å si ifra og rett til å bli tatt på alvor, til å motta informasjon og delta i relevante beslutningsprosesser på alle plan i samfunnet. Fordi praksis er den beste opplæringen i demokrati, er barn og unges rett til å delta en vesentlig forutsetning for utviklingen av demokratiet og derfor kampen mot fattigdom. Fordi nesten halvparten av verdens befolkning i dag er under 24 år, må beslutningstakerne, på alle nivå innrette seg på at barn og unge ikke lengre bare er ”fremtida”. De er samtiden kanskje viktigste aktører. Det tilsvarer innflytelse” (Utenriksdepartementet 2005:47).

Begrepet ”barns deltagelse” (*child participation*), kommer fra FNs konvensjon om barns rettigheter (heretter omtalt som Barnekonvensjonen). Begrepet har i de senere år blitt benyttet som en konkret målsetting i utviklingsprosjekter der barn er sentrale aktører. Prosjektene opererer med ulike tilnærminger, hvor begrepet blant annet kan forstås som et behov, en rettighet, et arbeidsprinsipp, en prosess, en pedagogisk tilnærming eller et politisk redskap (SC-N, dokument 12).

I denne studien ser nærmere på det arbeidet en lokal organisasjon fra høylandet i Quiché-provinsen har iverksatt, nettopp for å muliggjøre mayabarns deltagelse i lokalsamfunnet og i provinsen. Organisasjonens arbeid er et resultat av et nært samarbeidet med Det Norske Redd Barna-kontoret i Guatemala (Save the Children - Noruega/ SC-N) i deres utviklingsprosjekt, ”*La Iniciativa de la Ninez y Juventud en Guatemala en un Contexto Post- Bélicio y de Construcción de la Paz*”¹ (heretter omtalt som ”Initiativet”). ”Initiativet” er basert på en visjon om å drive opplæring og kapasitetsbygning av barn og unge i avsidesliggende områder, da spesielt rettet mot barn fra mayabefolkning. Opplæringen har et rettighetsorientert fokus, med et klart mål om å bidra til å skape et aktivt sivilsamfunn², der barn og unge fremstår som sentrale bidragsytere i landes demokratiutvikling (SC-N dokument 4³). En neoliberalistisk forståelse av utvikling ligger her til grunn for prosjektet, der et aktivt deltagende

¹ *The Initiative of Children and Youth in Guatemala in a Post – war and Peace Building Context*

² Sivilsamfunn kan her forstås som de ikke- statlige og ikke- økonomiske delene av samfunnet (Cohen & Arato i Bendiksbj og Ekern 2001: 10).

³ Se referanseliste for upubliserte dokumenter.

sivilsamfunn, blir sett som en forutsetning for sosial endring (Mohan & Stokke 2001). Gjennom deltagelse i lokale handlingsplaner skal barna og unge få mulighet til å organisere seg og bli hørt for sine meninger. Et av hovedmålene i utviklingsprosjektet er å bistå til en endringsprosess hvor en går fra å se barn som ”objekter” til ”subjekter med rettigheter”. Dette blir sett som inngangsporten for å bygge et velfungerende demokrati i landet.

1.1. Problemstilling

Antagelsen om at barns deltagelse i å skape sosiale endringsprosesser er en forutsetning for demokratisk utvikling, ligger også til grunn for denne studien. Men, mens bistandsorganisasjoners fokus er rettet mot å styrke barns rettigheter gjennom deltagelse i prosjekter og fokuserte aktiviteter, er denne studien rettet mot barns deltagelse også på andre arenaer som ikke er initiert av bistand. Her ligger det en ny antagelse til grunn om at deltagelse og endring ikke foregår isolert, men må ses i relasjon til og i samspill med de andre arenaene hvor barn finnes. Disse sosiokulturelle strukturene vil på ulikt vis virke inn på, hindre eller underbygge de endringsprosesser som prosjektene insinuerer.

Mer spesifikt tar studien utgangspunkt i prosjektet ”Initiativet” som har til hensikt å fremme mayabarns muligheter for deltagelse. Skolearenaen og hjemmearenaen er valgt som to andre arenaer hvor barn og unge deltar, og som effekten av tiltakene ses i lys av.

De mer konkrete problemstillingene blir da som følger:

- **Har Redd Barnas prosjekt ”Initiativet” bidratt til å fremme barns deltagelse?**
- **Hvordan spiller ”Initiativet” på lag med barnas kulturelle tilhørighet?**
- **Hvilke sosiokulturelle strukturer påvirker barns deltagelse i Ixil-regionen?**
- **Hvordan er samspillet mellom deltagelse i de initierte prosjektene, hjemmet og skolen?**

Det er for tiden sammenfall mellom neoliberalistiske og postmodernistiske utviklingstilnæringer i fremstillingen av sivilsamfunnets sentrale rolle for å skape en mer demokratisk utvikling i land i Sør. Begge tilnærmingene har blitt møtt med kritikk for å overse eksisterende konflikter på den lokale arenaen (Mohan & Stokke 2001).

Studien gir leseren et innblikk i sosiale og kulturelle strukturer som eksisterer på to arenaer i lokalsamfunnet og hvordan disse påvirker barns handlingsrom og skaper ulike forutsetninger for deltagelse for barn og unge i samfunnet.

Siden jeg betegner SC-Ns prosjekt som et utviklingsprosjekt, indikeres det implisitt at jeg har studert et prosjekt der målet er endring. Nærmere bestemt en endring i muliggjøringen av barns deltagelse, på aktørnivå for det enkelte barn, og på en mer kollektiv samfunnsarena. Da jeg ikke har hatt mulighet til å gjenta feltarbeidet, er endringen jeg har studert, den endringen informantene selv beskriver de har opplevd.

Datainnsamlingen var avgrenset til perioden april – juni 2005. Dette var 9 år etter landets fredsavtale ble signert, da landets myndigheter juridisk bandt seg til å fremme en mer inkluderende og ”flerkulturellvennlig” politikk. Et mål om å fremme mayafolkets og barns rettigheter var også en sentral del Fredsavtalen.

1.2. Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg kommentere Guatemalas overgang til demokrati, fredsverket og det norske bistandsbidraget i demokratiseringsprosessen. Jeg presenterer SC-Ns utviklingsprosjektet ”Initiativet” og dets ideologiske og metodiske forankring. Dette er det geografiske og politiske bakteppe for de prosjektene og den kulturen som er studert. Kapittelet gir også et teoretisk rammeverk for å forstå endringsprosesser. Kapittel 3 er en orientering om valg av *grounded theory* som metode, hvor jeg gir en teoretisk og empirisk argumentasjon for de valgene jeg har tatt. Kapittel 4 er en presentasjon av mitt studieområde, Ixil-regionen, omtale av sentrale årsaker til de sosiokulturelle skillelinjene som eksisterer, samt det politiske og organisasjonsmessige klima. Jeg vil gi en kort presentasjon av SC-Ns samarbeidspartner, den lokale organisasjonen APAPTIX, og de utfordringer man mener å stå overfor i arbeid i regionen. Kapitlene 5-7 er en analytisk fremstilling hvor jeg ser på tre arenaer for sosialiseringen av barn og unge i Ixil-regionen. I kapittel 5 tar jeg for meg den lokale handlingsplanen som er basert på SC-Ns utviklingsprosjekt ”Initiativet”. I kapittel 6 ser jeg på hvordan to ulike skolestrukturer påvirker barn og unges handlingsrom og deres muligheter for deltagelse og kritisk tenkning. I kapittel 7 ser jeg på hvordan oppbygningen av hjemmet som institusjon, påvirker barns handlingsrom og deres muligheter for deltagelse i lokalsamfunnet. I

kapittel 8 vil jeg diskutere premissene for barns deltagelse i "Initiativet", i skolen og i hjemmene og hvordan aktiv deltagelse har åpnet barn og unges handlingsrom.

2. Demokratisering: Et lokalt perspektiv

På 1980-tallet førte politiske omveltninger til at mange autoritære regimer i Latin-Amerika ble erstattet av sivilt valgt regjeringer. Omveltningene førte imidlertid ikke automatisk til demokratisering i disse landene. For Guatemalas vedkommende tok landet sitt første steg mot demokratiseringen i 1986, da de militære åpnet for frie valg. Siden dette verken satte sluttstrek for statens brudd på de internasjonale menneskerettighetene eller endret de militæres makt i politikken, ble det fra internasjonalt hold hevdet at Guatemala kun var et fasadedemokrati (Berntzen i Malling 2002:1). Fredsprosessen førte til signering av en fredsavtale i 1996. Fredsavtalen satte en endelig sluttstrek for den interne væpnede konflikten og skapte nye rammer og bidro til en ny fase i demokratiseringsprosessen. Den internasjonale støtten som tidligere hadde gått via den guatemalanske stat, ble nå i større grad kanalisert via internasjonale Non-Governmental Organizations (NGOer) og videre til deres lokalt organiserte samarbeidspartnere. Jeg har i denne studie tatt utgangspunkt i et av prosjektene det norske Redd Barna-kontoret i Guatemala iverksatte som bidrag i demokratiseringsprosessen i landet.

Før jeg presenterer prosjektet, vil jeg først omtale det kulturelle mangfoldet som eksisterer i landet, fredsverket som legger rammene for landets demokratiseringsprosess, og presentere ulike strategier som de senere år har blitt fremmet innefor en neoliberal utviklingstilnærming.

2.1 Demokratisering og kulturelt mangfold i Guatemala

Demokrati kan defineres på en rekke ulike måter. Jeg finner i dette studiet det naturlig å vise til Det Norske Utenriksdepartementets (UD) definisjon (Utenriksdepartementet 1992). I notatet beskrives demokrati som et demokratisk system eller styreform. Demokrati som politisk styreform betyr folkestyre. Definisjonenes to deler, ”folk” og ”styre”, tolkes ulikt og har gjennom tidene dannet grunnlag for strid og ulike fortolkninger, men visse trekk er grunnleggende.

Konflikten mellom ladinoer og urfolksgrupper, er et velkjent fenomen i Latin Amerika. Konflikten i Guatemala har i all hovedsak omhandlet relasjonen mellom ladino

og mayagruppene. Til sammen utgjør de omtrentlig hver sin halvdel av befolkningen (Schackt i Bendiksby og Ekern 2001:203). Skillet mellom dem har vært betydningsfullt og relasjonen hierarkisk (ibid).

Maya gruppene i Guatemala blir ofte omtalt som *indígenas* (urfolk) eller *indios* (indianere). De utgjør ikke en homogen gruppe, men klassifiseres i forhold til ytre etniske markører som språk og klesdrakt (Midré 2005:40). Urbefolkningen fordeler seg på 23 språkgrupper, hvor 21 tilhører mayafamilien, mens xinca og garifuna tilhører andre språkgrupper (Schackt i Bendiksby og Ekern 2001:203). Felles for disse etnolingvistiske mayagruppene, er at de er etterkommere av den pre-koloniale mayagruppen. Begrepet ”*valoures culturales*” benyttes som en betegnelse for de kulturelementer som forbindes med deres indianske levesett, tankemønster og verdier. (Midré 2005:48). Kulturelementene bærer preg av å være etniske markører som skiller mayaer fra ladinoer. Ladino er betegnelsen på den delen av befolkningen som ikke tilhører mayagruppene og som har tilegnet seg mer vestlig livsstil og snakker spansk (Midré 2005).

Slik etnisitetsbegrepet benyttes i moderne antropologi, er det ingen ting i veien for at etniske grupper kan romme et kulturelt eller ”rasemessig” mangfold, så fremt de som tilhører gruppen forstår seg selv som og blir oppfattet som et folk (Schackt i Bendiksby og Ekern 2001:204). Kriteriet om selvtilskrevet folkegruppeidentitet synes imidlertid å passe dårlig for mayaer og ladinoer, da de har forstått sin identitet som en negasjon av den andre gruppen (ibid). Etnisk tilhørighet har således ikke vært basert på geneologi, men heller et sosialt klassifiseringssystem basert på ideologier om rase, klasse, språk og kultur (Smith i Stuenæs 2004:6).

Ifølge Midré (2002) har det vært en allmenn oppfatning blant ladinoer, at mayaenes kultur er av lavere verdi. Ladinoeliten har gjennom generasjoner forsøkt å assimilere mayabefolkningen i storsamfunnets mer vestlige og urbane livsstil og kultur. De sosiale endringene forbindes ofte med etnisk undertrykking, der ladiniseringsprosessen har ført til tap av indianske kulturtrekk. Det gis uttrykk for at den indianske kulturen er i ferd med å bli borte (Midré 2005:37). Ladiniseringen har ført til at tallet på innbyggere med indiansk tilhørighet over tid har blitt lavere, en utvikling som har blitt registrert i folketellingene (ibid).

Staten har i Guatemala vært ladinoelitens maktkanal, der de har hatt for vane å spille på lag med forsvarsmakten. Det har vært vanskelig å skape endring i systemet da stemmekanalene som når ut til folket, har vært betraktet som korruperte. Ifølge Midré (2005) har det ikke vært vanlig å fremme en eksklusiv indiansk organisering i Guatemala. Politisk organisering blant sivilbefolkningen har først og fremst vært rettet mot fattigdom, hvor fattige mayaer og ladinoer har søkt sammen (Esquit & Bordell i Midré 2005). Som følge av borgerkrigens brutalitet utviklet det seg en økende bevissthet om den etniske marginalisering, undertrykking og eksklusjon mayabefolkningene ble utsatt for. Denne bevisstgjøringen ble hovedgrunnen til at mayabefolkningen på midten av 1980tallet mobiliserte politisk (Ekern i Bendiksby & Ekern 2001). Komiteen ”Forsamlingen for det sivile samfunn”⁴ gav organiserte maya interesser en mulighet til å komme med innspill i fredsforhandlingene (Solstad i Bendiksby og Ekern 2001:89) Komiteens innspill førte i 1996 til ”Avtalen om identitet og rettigheter til urfolkningen”⁵ som jeg i det følgende vil omtale som Urfolksavtalen.

Fredsavtalen, et rammeverk for demokratiseringsprosessen

Fredsavtalen ble inngått i 1996 mellom Arzús regjeringen og representanter fra ”gerilja partiet”⁶ *Unidad Revolucionaria Nacional Guatemala* (URNG). Fredsavtalen satte den gang ikke bare sluttstrek for den pågående væpnede konflikten, men gav klare rammer for det videre arbeidet i form av en rekke avtaler. Avtalene tok for seg de problemer og utfordringer det guatemalanske samfunnet sto overfor og foreslo en rekke endringer og reformer (Bendiksby i Bendiksby og Ekern 2001:155). En av de mest omtalte avtalene er Urfolksavtalen.

Urfolksavtalen omhandler forholdet mellom ulike etniske grupper og den guatemalanske staten. Den foreslår en rekke endringer for å få slutt på den diskriminering som urfolkene har vært utsatt for gjennom generasjoner (Bendiksby i Bendiksby og Ekern 2001:155). Urfolksavtalen viser blant annet til at mayaene, Xincaene og garifundaene er ”folk” med rettigheter og anerkjenner deres rett til egen identitet,

⁴ *Asemblea de la Sociedad Civil* (ASC).

⁵ *Acuerdo sobre Identidad y Derechos de los Pueblos Indígenas*

⁶ Geriljabevegelsene og kommunistpartiet dannet alliansen URGN, som på norsk står for den guatemalanske nasjonale revolusjonære enhet.

kulturell utfoldelse og medbestemmelse. Avtalen definerer således Guatemala som en multietnisk, flerkulturell og multispråklig nasjon (Solstad i Bendiksby og Ekern 2001: 89). Urfolkavtalen er omfattende og viser til en rekke politiske og kulturelle endringer som blir ansett som nødvendige for å oppnå et mer rettferdig samfunn. Et av hovedpunktene gjelder utdanningsreformen:

Utdanningssystemet er et av de viktigste redskap for overføring og utvikling av kulturelle verdier og kunnskap. Det må svare til det kulturelle og språklige mangfoldet i Guatemala, anerkjenne og styrke urbefolkningens kulturelle identitet, maya og andre urfolks verdi- og utdanningssystem, behovet for å sørge for tilgang til formell og uformell utdanning samt å inkludere urbefolkningens utdanningsbegrep i nasjonal læreplaner (Urfolkavtalen Punkt G1, gjengitt fra Solstad i Bendiksby og Ekern 2001:90)

Utdanningsreformen reiser grunnpilarene i en reform som skal sikre økt tilgang for alle til skolesystemet både fysisk (ved å øke skoledekningen) og kulturelt (ved at skolen skal tilpasses landets mangfold) (Solstad i Bendiksby og Ekern 2001: 89). Urfolkavtalen anerkjenner således skolens betydning som kulturformidler og tilkjenner at skolen må gjenspeile landets kulturelle og språklige mangfold (Solstad i Bendiksby og Ekern 2001: 90). Avtalen peker på en rekke lovendringer og reformer i utdanningssystemet, deriblant desentraliseringstiltak, for å sikre en kulturelt relevant skole. For å øke skoledekningen ble økonomiske midler gitt til utbygging av barneskoler i avsidesliggende distrikter. Lik tilgang til utdanning ble sett som en forutsetning for å fremme større politisk likhet som er grunntanken i demokratiet (Solstad i Bendiksby og Ekern 2001:87).

Innholdet i fredsavtalen gjenspeiler i stor grad de prinsipper som følger av demokratisering. Et viktig og sentralt elementet i avtalen er at marginaliserte og undertrykte grupper skal få delta i ulike beslutningsprosesser og at de skal bli hørt i ulike beslutningsinstanser.

Ifølge Rueschmeyer et. al (1992) er demokratisering kun mulig når underordnede sosiale grupper får tilgang til staten slik at de kan påvirke og forandre mønstrene for representasjon innad. Staten blir dermed ikke bare et instrument for eliten til å beholde sin økonomiske og politiske makt, men et sted der alle grupper kan bli hørt, og hvor alle har mulighet til å påvirke demokratiseringsprosessen og samfunnsutviklingen generelt. Guatemalas urfolk er ifølge Bendiksby, nærmest ekskludert fra å delta i landets politiske liv, da svært få med urfolksbakgrunn har høye verv i Guatemalas offentlige institusjoner.

Representasjonen av urfolk er like skjevt fordelt ved landets høyskoler og universiteter. Ifølge Solstad (i Bendiksbj og Ekern 2001) er analfabetisme fortsatt et utbredt fenomen i landet, da spesielt blant barn fra mayabefolkningen i de avsidesliggende jordbruksområdene i høylandet. Forskning utført ved *Instituto de Estudios Interétnicos* (IDEI), San Carlos Universitet i Guatemala, viser at landets urfolk i stor grad fortsatt blir ekskludert fra samfunnet og de goder de burde ha tilgang til som borgere (Camposeco & Oxlaj 2003). Sterke krefter, deriblant fra mayabevegelser, mener endringen må komme fra folket selv, inkludert barn og unge på lokalt nivå, da det sentrale politiske miljøet har utvist liten vilje til å bidra til konstruktive endringer.

Norges rolle i demokratiseringsprosessen

Fredsavtalen gav et politisk rammeverk for det utenlandske engasjementet i Guatemala, deriblant støtten kanalisert fra Norge. Den norske innsatsen i landet har siden den tid blitt rettet mot sentrale forpliktelser i fredsavtaleverket, med vekt på å fremme et godt styresett og styrke menneskerettighetene, inkludert gjennom et eget urfolksprogram⁷.

Fra 1994 ble Guatemala ansett som et prioritert land for statlig norsk bistand. Gjennom ”demokratiseringsbevilgningen” som ble opprettet av UD og NORAD (Norges direktorat for utviklingssamarbeid), ble bistandsmidler til Latin Amerika øremerket til fordel for fredsprosessen i Guatemala (Ekern et al. 1998). Tiltakene ble finansiert over bevilgningen som gikk under fellesbetegnelsen ”fredspakken” og retningslinjene for prosjektene og det videre norske arbeidet i Guatemala, ble gitt av UD. Målet var blant annet å støtte opp om strukturelle og institusjonelle endringer som man mente måtte finne sted for at urfolks rettigheter skulle kunne realiseres, samt styrke mayaorganisasjonenes kapasitet og kompetanse, slik at de kan øve reell innflytelse i beslutnings- og demokratiseringsprosesser. Utdanning ble her fremmet som et viktig satsningsområde, hvor tospråklig undervisning var blant målene⁸. I 1994 ble norske frivillige organisasjoner som Redd Barna, Kirkens Nødhjelp og Flyktningrådet, alle med stedlig representasjon i landet, invitert til å fylle ”fredspakken” med innhold og med dette utvikle tiltak som støttet utviklingen av demokratiet i landet. Sentralt i mange av prosjektene var arbeidet med å følge opp retningslinjene gitt i Urfolksavtalen.

⁷ <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/utenriksdepart> (11.01-08)

⁸ <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/utenriksdepart..> (11.01-08)

Siden 1994 har arbeidet med å fremme urbefolkningens rettigheter vært et viktig satsningsområde for den norske bistanden til Guatemala. Jeg har i dette studiet valgt å se nærmere på SC-Ns (det norske Redd Barna-kontoret i Guatemala) bidrag for å fremme mayabarns rettigheter i landet. SC-N ble valgt på grunn av den lange og kontinuerlig erfaring med bistand og utviklingsarbeid som kontoret har opparbeidet seg i Guatemala. Redd Barna var blant de første norske bistandsorganisasjonene som var aktivt inne og tok del i opprydningsarbeidet etter jordskjelvet i 1976. De etablert allerede samme år eget kontor i landet og har, foruten en kort periode (1984-87), vært sammenhengende representert. Ifølge Ekern (Ekern et al. 1998) fremsto SC-N fra slutten av 1990tallet som det mest selvstendige av Redd Barnas operative ”utekontorer”. Årsaken kan tilskrives de økonomiske midlene kontoret fikk gjennom ”fredspakken”. Beslutningen om blant annet å benytte midlene til å leie inn eksterne konsulenter og lokale fagpersoner, har bidratt til å gi kontoret den faglige tyngden og kompetansen det innehar.

2.2. Demokratisk tilrettelegging

På 1980tallet ble fokus for den internasjonale og norske utviklingsagendaen endret. Endringen innebar et skift fra å fremme utvikling, til å bidra med tilrettelegging for intern oppbygning. Utviklingstilnærmingen har blitt omtalt som neoliberalistisk, der målet har vært å tilrettelegge for økt lokal deltagelse i oppbygningen av et mer demokratisk samfunn (Mohan & Stokke 2000). Retningen er basert på en antagelse om at et aktivt sivilsamfunn vil bidra til å utvikle demokrati, nedenfra og opp (Mydske i Bendiksbj og Ekern 2001:199).

Bistandsmidlene som tidligere hadde gått via staten ble fra 1980tallet, i større grad kanalisert via internasjonale NGOer, til deres lokale samarbeidspartnere i mottakerlandene. Noe av bakgrunn for dette skiftet var at man etter hvert så at staten kunne være en barriere, fremfor en drivkraft i utviklingsprosesser (Toye i Mohan & Stokke 2000) Sivilsamfunnet ble samtidig oppfattet som en bedre arena for utviklingsarbeid. Deltagelse og mektiggjøring av marginaliserte grupper ble strategien, der målet var å fremme utvikling innad i det enkelte lokalsamfunn. Internasjonale NGOer skulle inngå partnerskap med sine lokale samarbeidspartnere, der de lokale organisasjonene skulle få større eierskap i prosjektene som ble fremmet. Ifølge neoliberalistisk tenkning vil marginaliserte grupper i sivilsamfunnet gjennom

bevisstgjøring og deltagelse i organisasjonene, selv organisere og utøve press på autoriske og ikke-representative stater, og dermed støtte demokratisk stabilitet og *good governance* (Hyden, McIlwaine i Mohan & Stokke 2000: 248).

SC-N er en av de norske bistandsorganisasjonene som arbeider i henhold til en neoliberal strategi i landet. Under mitt opphold i Guatemala i 2005 var SC-N et av totalt 12 operative kontorer utenfor Norge. Kontoret var under mitt opphold ledet av Jon Bakkerud, med en stab bestående av 10 guatemalanere med sterk faglig ekspertise innen sine respektive fagfelt. Alle ”utekontorene” arbeider med nære bånd til hovedkontoret i Norge og utvikler i samråd med hovedkontoret en egen landsstrategi for det aktuelle landet. Landsstrategiene skulle fungere som en tillempning av det norske Redd Barnas visjon om en verden der barns rettigheter er respektert i henhold til Barnekonvensjonen (SC-N, dokument 5). De ulike landstrategiene skulle på sin side gi anvisning på hvordan barns rettigheter best kunne fremmes i det aktuelle landet, basert på den lokale konteksten og øvrige retningslinjer gitt av UD. Ifølge SC-Ns daværende leder, Jon Bakkerud, var kontorets overordnede mål å jobbe aktivt for at barn skal behandles som sosiale subjekter på alle nivå i det guatemalanske samfunnet, samtidig som de skulle være pådrivere i demokratiseringsprosessen. SC-N arbeidsstrategi for perioden 2002-2005 gikk blant annet ut på følgende:

Save the children-Noruega regards children's participation in all matters affecting their everyday life, as a right in line with the UN Convention the rights of the child (the CRC). The CRC makes children's participation an explicit principle. Children are not seen as citizens and protagonists with their own rights. This perspective opens up for stimulating children's development of their own organizations, and become active parties of civil society (SC-N, dokument 11)

Et felles fokus for mange av SC-Ns prosjekter fra perioden var å drive opplæring og kapasitetsbygning av barn og unge som et ledd i demokratiseringsprosess. Opplæringen har hatt et rettighetsorientert fokus, med et klart mål om å bidra til å skape et aktivt sivilsamfunn, der barn og unge fremstår som sentrale bidragsytere i demokratiutvikling. Tanken bak prosjektene bygger således på en neoliberalistisk tanke om tilrettelegning for intern oppbygning og utvikling av demokrati.

Jeg skal i denne studien se nærmere på et av prosjektene SC-N utviklet med midlene fra ”fredspakken”, utviklingsprosjektet ”Initiativet”. Prosjektet var et godt utgangspunkt for å studere muliggjøring av mayabarns deltagelse..

Partnerorganisasjoner, lokal kunnskap og deltagende utvikling

For å nå sine mål samarbeidet SC-N med et variert utvalg organisasjoner som arbeidet innenfor ulike tilnærminger for å styrke marginaliserte mayabarns levekår og rettigheter i landet. SC-N utarbeidet retningslinjene for det videre arbeidet og presenterte dette i utviklingsprosjektet "Initiativet". Derneft utarbeidet SC-N i samarbeid med hver enkelt partnerorganisasjon, en lokalt tilpasset handlingsplan som var basert på retningslinjene gitt i "Initiativet". Ifølge programkoordinator i SC-N, Ubaldo Ruíz, arbeidet SC-N proaktivt, da de ønsket å utvikle tiltak i fellesskap med partnerne, fremfor å vente på deres forslag.

Ved "Initiativets" start i 2000 ble 20 organisasjoner spurt om å delta (SC-N, dokument 4). Kriteriene for samarbeidspartnerne var ifølge SC-Ns daværende leder, Jon Bakkerud, at disse skulle se på barn som subjekter, arbeide på en ikke-paternalistisk måte og inneha tiltrekkelige teknisk kapasitet og legitimitet, og dessuten måtte prosjektene være knyttet til større prosesser og passe inn i SC-N totalprogram. Under mitt opphold i 2005 deltok 18 lokale organisasjoner i "Initiativet". "Initiativet" fantes i 12 av landets 22 provinser, med hovedvekt på rurale områder bosatt av mayabefolkningen (SC-N, dokument 5). Jeg var under mitt opphold i kontakt med en av de lokale partnerorganisasjonene, *Asociación de Promotores Agropecuarios del Triángulo Ixil*⁹ (APAPTIX), som er lokalisert i Ixil-regionen, i Quiché-provinsen. APAPTIXs gode omdømme og geografiske lokalitet i høylandet, ble utslagsgivende for valg av organisasjon.

Bevisstgjøring og økt handlingsrom for barn og unge

En forutsetning for endring er ifølge neoliberalistisk tenkning at marginaliserte grupper i sivilsamfunnet blir bevisste de strukturene som holder dem nede. En sentral filosof og pedagog som må nevnes i denne sammenheng, er frigjøringspedagogen Paulo Freire. Freires forståelse av bevissthet kan ses som en hovedkilde til inspirasjon for et mer politisk syn på kunnskap. Bevisstgjøring av marginaliserte og undertrykte grupper blir her ansett som et nødvendig første steg for å skape en vellykket sosial endring.

Ifølge Freire (1972) har det i et samfunn med strengt autoritært styre og en dominerende elite som i Guatemala, vært ønskelig for eliten å bevare samfunnet slik det

⁹ *Association of Husbandry Promoters of the Ixil Triangle*

alltid har vært. De gamle verdier blir rettferdiggjort, slik at de som sitter ved makten selv kan beholde dem. Ifølge Freire (2000) må marginaliserte grupper gjennom en bevisstgjøringsprosess, hvor de innser hvorfor de er undertrykte, for å overskride de kulturelle motsetningene i samfunnet. De må bli bevisste på hvordan de kan frigjøre seg ved å forandre den konkrete situasjonen som fører til at de er undertrykt. Freire forstår bevisstgjøring som prosessen hvor man, ikke som mottaker, men som ”vitende subjekt” oppnår en dypere kritisk bevissthet, både om de sosiokulturelle strukturene som former ens liv, men også om egen kapasitet til å transformere de kulturelle motsetningene (Freire 2000). Kritisk bevissthet forstås her som en egenskap ved det enkelte individ, mens bevissthet forstås som en evne til å erkjenne at det er en sammenheng mellom befolkningens levekår og de strukturelle forhold som skaper eller påvirker dem (Midré 2005).

I Midrés studie vedrørende ”Indianske ledes begreper om fattigdom i Guatemala”, står bevissthet og handlingsrom i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. Ifølge Midré kan handlingsrom her forstås som en person eller gruppes valgmuligheter eller et manøvreringsrom. Å skaffe seg et rom betyr å ha muligheter til å gjøre seg gjeldende, være til stede, planlegge egne livsprosjekter og gjennomføre dem (Midré 2005:64). Alle politiske prosjekter som skal ha håp om å føre til sosiale endringer forutsetter ifølge Midré, en viss handlingsfrihet, et rom å manøvrere for aktørene, enten det er på det eksistensielle nivå, for den enkelte eller på et mer samfunnsrelatert, politisk nivå. Ifølge Midré har et ekstremt lukkede handlingsrom en tendens til å lukke bevisstheten (Midré 2005:116). På den andre siden kan en kritisk bevissthet ha potensial til å åpne opp handlingsrom. Ifølge Midré må det skje en endring på tre gjensidig avhengige områder, for at det skal være håp om en varig endring av de marginaliseres tilværelse: et positivt selvbilde må etableres (avhengig av andres respekt og anerkjennelse) og befolkningens kritiske bevissthet må styrkes. Med økt selvrespekt og større grad av kritisk bevissthet vil folks handlingsrom kunne bli større og så vil deres mulighet til å delta i politiske prosesser og de arenaer der samfunnets ressurser fordeles (Midré 2005:129)

Ifølge Freire (1972) kan skolen inneha et slikt frigjørende potensial, da marginaliserte grupper får mulighet til å avdekke det ideologiske hegemoniet til de

herskende klassene. Måten kunnskap blir overført blir her sentralt. Ifølge Freire (1972) må man gå bort fra hva han omtaler som ”bankundervisningen” som preger undervisningen i land som Guatemala. Man må derimot vektlegge dialog og deltagelse. Sentralt i Freires pedagogiske filosofi er tanken om at deltagelse og tillit er avgjørende for å skape en utdanning som vil styrke utviklingen av demokratiet.

Deltagelse og mektiggjøring av barn i samfunnet

Innenfor en rettighetsbasert tilnærming vektlegges et menneskesyn basert på at mennesker er subjekter med rettigheter, og hvor deltagelse blir sett som en viktig forutsetning for selv-realisering. Begrepet mektiggjøring benytter jeg her om en prosess, der målet er å gi folk makt over egne liv. I et land som Guatemala, som kjennetegnes av heterogenitet og mange skillelinjer, fremstår mayabarn som marginaliserte og i mange tilfeller, ekskluderte fra samfunnets goder. Ifølge rapporten *Children as partners, child participation promoting social change*¹⁰, utarbeidet av *International Institute for Child Rights and Development* (IICRD), vil man ved å tilrettelegge for barn og unges deltagelse, og la de bli hørt for sine meninger, på sikt bidra til å utvikle deres kapasitet. Ved å la barn få utvikle sin kapasitet, vil man kunne forsterke deres anerkjennelse og deres rett til å delta i bestemmelser som angår dem selv. Med andre ord, legge til rette for en mektiggjøring av mayabarn og unge gjennom deltagelse.

Participation appeared in the development context as an approach to address power relations in society. Participation is seen as part and parcel of the process of empowerment of the disadvantaged. It has firm roots in liberal democratic values and gender justice. It is not seen as a means to achieve development goals, but as an end in itself (SC-N, dokument 5).

Omforming av barn og unge fra ”objekter” til ”subjekter med rettigheter” er et av hovedmålene i ”Initiativet” og blir sett som inngangsporten for å bygge et velfungerende demokrati i landet. Kunnskapsformidling og opplæring av barna blir her sentralt for at barnas skal få innsyn de strukturene som påvirker deres levekår. Ifølge daværende leder, Jon Bakkerud, ønsket SC-N å utforme et supplerende kunnskapsprosjekt til den utdanningen barna fikk i skolen.

¹⁰ <http://web.uvic.ca/iicrd/graphics/CAPCIDAReport.pdf> (05.08-08)

2.3. Et supplerende kunnskapsoppbyggende prosjekt

Guatemalanske myndigheter har siden 1996 gjort seg avhengige av støtte fra internasjonale NGOer for å bygge opp utdanningssystemet i landet. Ved siden av å følge opp nye reformer og lovforslag innen skolesektoren, har mange av de internasjonale NGOene iverksatt egne kunnskapsformidlende prosjekter. Prosjektene har blant annet hatt som mål å heve utdanningsnivået i landet og fremme en mer kulturelt inkluderende undervisning i avsidesliggende områder. Utviklingsprosjektet "Initiativet" er et slikt prosjekt.

Utviklingsprosjektets ideologiske forankring

Det endelige dokumentet som utgjør basis for "Initiativet" er utarbeidet av SC-N i samarbeid med partnerorganisasjonene. Forfattere og inspirasjonskilder er J. P. Lederach, Huberto Monterana, Francisco Gutiérrez & Cruz Prado. Utgangspunkt for prosjektet er Barnekonvensjonen, mens frigjøringspedagogen Freire, fremstår som en sentral inspirasjonskilde til prosjektets metodisk fremgangsmåte.

Kort gjengitt er utformingen av "Initiativet" basert på en ide om at landets urfolk i liten grad var opplyst som at det fantes et instrument til forsvar for menneskerettigheter. Landbruksdistriktene, der lokalbefolkningen hovedsakelig består av mayaer, var i årene etter borgerkrigen ekskludert fra offentlige integreringsprogram. Utviklingsprosjektet berører således marginaliserte grupper som i liten grad hadde fått informasjon eller blir hørt i samfunnet (Jacobsen 2006). Målet med prosjektet var å bevisstgjøre disse delene av befolkningen, og da spesielt barn og unge, om hvilke strukturer som holdt de nede, og hvilke rettigheter de faktisk hadde som borgere i Guatemala. "Patriarkatkulturen" og dens ideologiske føringer ble av partnerorganisasjonene og SC-N brukt som forklaring på de brudd som ble begått mot barn og unges rettigheter i landet (SC-N, dokument 4). En kulturendring ble fremmet som et nødvendig tiltak for å bedre mayabarns levekår (ibid).

Ifølge SC-N dominerer patriarkatkulturen hele samfunnsstrukturen i Guatemala, der barna blir sett som "objekter som kan formes". I hjemmet har barna blitt sett som foreldrenes eiendom, vold mot barn er utbredt og machismokulturen har ført til store forskjeller i gutter og jenters muligheter. Den patriarkalske holdningen reflekteres også i det tradisjonelle undervisningssystemet som er basert på svært konservative holdninger og et sterkt makthierarki, der barna er plassert nederst. Det overnevnte viser at

patriarkatkulturen i liten grad stimulerer barn og unges individuelle utvikling og deltagelse i samfunnsdebatten. Kulturen fremmer derfor et rollemønster som gir begrenset manøvreringsrom for barn og unge.

I SC-N undervisningsbok *Siemiente de primavera* (SC-N, dokument 6), settes patriarkat- og matriarkatkulturene opp mot hverandre og man blir som leser introdusert for hvilke verdier som fremmes i den enkelte kultur. Undervisningsboken refererer det til den chilenske forfatteren Huberto Maturanas forståelse av ”patriarkatkulturen”:

”... den vestlige patriarkatkulturen som tilhører krigens valør og kampen, hierarkiene, myndighetene, kunnskapen, lydigheten, de som definerer sannheten (min oversettelse, SC-N, dokument 6:)

Maturana beskriver matriarkatkulturen på følgende måte:

”Den matriarkalske kulturen er sentrert rundt fenomener som harmoni, samarbeid, deltagelse og samhandling, følelser, intuisjon og kjærlighet; den inviterer og oppmuntrer til utvikling av frihet, respekt og gjensidig hjelp” (min oversettelse, SC-N, dokument 6: 18).

Ifølge tankegangen ”Initiativet” bygger på er det således mulig å gjenoppdage dette enhetlige harmoniske universet, fremstilt i en ”matriarkalsk kultur”. For å nå målet må man ifølge SC-N, legge til rette for en prosess der barn og unge selv blir bevisste hva som er galt med det samfunnet de lever i (jamfør den rådende patriarkatkulturen), for å kunne bidra til å skape et mer harmonisk samfunn (jamfør matriarkatkulturen). For å forandre situasjonen for barn og unge mente SC-N at det var nødvendig å skape en holdningsendring, både i det enkelte barnas bevissthet, men også i hjem og skole og samfunnet forøvrig. SC-N ønsket å skape en ny visjon der barn og unge ble sett som;

”..personer som kan lære, og som aktører som kan medvirke til å skape et samfunn og en kultur som kan gi muligheter for tilfredsstillende utvikling for alle menneskene i samfunnet”(SC-N, dokument 4).

”Initiativet” fremstår således som en ideologisk tilnærming til hva SC-N anså som nødvendig å endre, som et ledd i demokratiseringsprosessen i landet.

Utviklingsprosjektets metodiske forankring

I utformingen av ”Initiativet” ble det vektlagt å benytte en metodikk som sørget for deltagelse, bevisstgjøring og mektiggjøring av barn og unge, hvor målet var å bidra til å skape en holdningsendring bort fra den overnevnte patriarkatkulturen (SC-N, dokument

12). De metodiske retningslinjene skulle fungere som et rammeverk for partnerorganisasjonene i deres arbeid med barna. Tre undervisningsbøker ble utarbeidet for det videre arbeidet. Bøkene, *Siemiente de Primavera* (SC, dokument 6) og *Germinando Humanidad* (SC-N, dokument 7), fremstår som oppslagsverk, hvor temaer knyttet til barns rettigheter og patriarkat og matriarkat kulturenes verdier blir omtalt. Boken, *Tiempo de Siembra* (SC-N, dokument 8), er et resultat av et samarbeid mellom bøkens forfattere, Gutiérrez & Prado og partnerorganisasjonene. Boken fremstår som et pedagogisk rammeverk for arbeidet med barn og unge i partnerorganisasjonene (SC-N, dokument 5).

Det metodiske rammeverket ble delt inn i to likeverdige arbeidsområder, omtalt som en ”teknisk- utforskende” og en ”kommunikasjons- pedagogisk” del. Ifølge Lima var målet med den ”teknisk-utforskende” delen, å bedre barnas tekniske ferdigheter som planlegging og gjennomføring av prosjekter (SC-N, dokument 9). Innenfor den ”kommunikasjons-pedagogiske” delen, ble det vektlagt å hjelpe barn, gjennom læring, til å se seg selv som subjekter med rettigheter. Endringen skulle fremstå som en aktiv prosess som skulle ende i individuell opplæring som igjen kunne ekspandere til å gjelde grupper på kommunale og sosiale plan (ibid).

”Initiativet” fremsto således som et utdannings supplement til skolen, hvor målet var å gjøre barn og unge til bevisste og deltagende aktører. Tradisjonelt har undervisningen i skolen vært basert på en enveis kommunikasjon, hvor barna ikke har fått ta del i undervisningen. Med ”Initiativet” ønsket SC-N å bryte denne læretradisjonen, å påvirke partnerorganisasjonene til heller å benytte seg av et mangfold pedagogiske virkemidler i undervisningen (ibid).”Barns deltagelse” var her et viktig arbeidsprinsipp. Begrepet ”barns deltagelse” (*child participation*)) kommer som nevnt, fra Barnekonvensjon å benyttes som konkret målsetting i ”Initiativet”. SC-N omtaler barns deltagelse på følgende måte i sine arbeidsprinsipper:

“Save the Children – Noruega, recognizes and shall contribute to strengthen the child’s own recourses. In accordance with the Child Right Convention, children shall have the opportunity to be active participants in the realisation of their own rights. Children shall receive education on the Child Rights Convention, which is adapted to their abilities and learning needs” (SC-N, dokument 10).

Helt konkret går ”barns deltagelse” ut på at barn har rett til å delta i saker som omhandler dem, og oppmuntring til deltagelse generelt skal derfor være et viktig satsningsområde i partnerorganisasjonens prosjekter. Barns deltagelse fremstår således som en måte å bygge demokrati nedenfra i de enkelte lokalsamfunn.

2.4. Sosiokulturelle strukturer og barns deltagelse

Utviklingsprosjekter basert på en neoliberalistisk utviklingstilnærming har blitt kritisert for ikke å vektlegge betydningen av lokale ulikheter og maktrelasjoner som eksisterer innad i de samfunn man ønsker å hjelpe (Mohan & Stokke: 2000). Ifølge IICRDs rapport¹¹ blir utfordringen bistandsorganisasjoner som SC-N står ovenfor, nettopp å designe og implementere program som er tilpasset den sosiokulturelle konteksten barna faktisk lever i. Ved å tilpasse prosjektene, vil man sikre at Barnekonvensjonen blir tolket og anvendt på måter som er relevant for den aktuelle kulturen, for således kunne iverksette prosjekter som muliggjør en *meningsfull* deltagelse blant barn og unge (ibid). For å forstå de strukturene som påvirker barns handlingsrom, blir det ifølge rapporten, viktig å sette seg inn i den sosiokulturelle konteksten barna lever i til daglig.

Kulturell kontekst kan forstås som det system av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn (Eriksen & Frøshaug 1998). Sosiale strukturer utgjør det totale settet av institusjoner, normer og relasjoner som utgjør et samfunn, abstrahert fra de enkelte aktører som eksisterer i samfunnet (ibid). Som deltagere i et bestemt samfunn blir barna sosialisert inn i de normer og regler som eksisterer. Sosialiseringen er en forutsetning for å opprettholde ethvert samfunn og kan betegnes som den kommunikasjonen og påvirkningen som fører til at et individ tilegner seg en bestemt gruppes eller kulturs verdier, normer og livsmønstre (Braaten 1975:32). Innenfor disse strukturene finnes ulike sosiale og kulturelle betingelser som styrer barnets handlingsrom. Et barns handlingsrom, kan her forstås som barnets forutsetning for deltagelse, og kan være på aktørnivå, for det enkelte barn, eller på en mer kollektiv samfunnsrelatert arena (familien, skolen, skolekamerater, arbeid, organisasjoner, kirken osv.) (Flekkøy & Kaufman 1997).

¹¹ <http://web.uvic.ca/iicrd/graphics/CAPCIDARreport.pdf> (05.08-08)

Jeg skal i først analysekapittelet ta en nærmere titt på den lokale handlingsplanen, ved å vise til mine informanternes opplevelser, tanker og erfaringer med handlingsplanens tre prosjekter. For å vise sosiale og kulturelle betingelser som påvirker barns handlingsrom i Ixil-regionen, har jeg her valgt å ta utgangspunkt i to sosialisingsarenaer som på ulike måter kan implisere den form for sosialisering barna blir stilt overfor i samfunnet. Jeg har valgt å dedikere de to neste analysekapitelene, til å se på henholdsvis hjemmet og skolens bidrag i sosialiseringen av barn og unge i regionen. Jeg finner begge arenaene sentrale, da de begge er viktige arenaer i barnas liv.

Før jeg presenterer informantenes beskrivelser, vil jeg først gi en orientering om metodiske valg, for så gi en kort presentasjon av mitt studieområde, Ixil-regionen.

3. Metodisk tilnærming: Grounded Theory

Under mitt fire måneder lange feltarbeid i Guatemala valgte jeg å benytte meg av en eksplorerende kvalitativ metodisk tilnærming. Utslagsgivende for valg av metode var problemstillingens art og målet med forskningen.

Min intensjon med studiet var å gi en stemme til mayabefolkningen, og da spesielt barna, og la deres tanker, følelser og historier få komme til uttrykk. Jeg ønsket å gjennomføre en empirisk undersøkelse, formulert ut fra den lokale konteksten som preget barnas hverdagsliv. Oppgaven har ikke fotfeste i en hovedteori, eller som mål å teste en teori eller sammenligne teorier. Ved å ta utgangspunkt i en lokal handlingsplan for å fremme barns rettigheter, har jeg forsøkt å få innsyn i lokalbefolkningens tanker til prosjektet, samt de utfordringer de mener å stå overfor, for å muliggjøre en meningsfull deltagelse blant barn og unge.

Som student hadde jeg begrenset kunnskap om feltet og ønsket å benytte en metode som gav rom for endringer. For ikke å gå meg vill i prosessen, var jeg helt avhengig av å ha klare metodiske retningslinjer og benyttet meg av *Grounded theorys* induktive forskningsdesign. Dette innebærer at jeg med utgangspunkt i fremstående begreper i informantenes beskrivelser, gjennom koding, har arbeidet meg frem til mer generell beskrivelse om problemstillingen.

I det følgende vil jeg gi en kort presentasjon av grounded theory, for så å gi en kort beskrivelse av min vitenskapsteoretiske orientering. Jeg vil dernest redegjøre for min fremgangsmåte i felt for å innhente de data som er omtalt i undersøkelsen. Avslutningsvis vil jeg kommentere hvordan jeg gikk frem i kodingsprosessen av det innsamlede datamateriale.

3.1. Grounded Theory

Grounded Theory er det en omtaler som en induktiv metodologi, der data først samles inn fra felten, for så gjennom en analysefase, bli utviklet til teorier. Informantenes fortellinger blir førende for analysen, fremfor å teste en allerede eksisterende teori eller hypoteser (Strauss & Corbin 1990:57). Tanken bak tilnærmingen er at teori som har blitt

utledet fra data, klarere vil gjenspeile realiteten, enn en teori som er utledet ved å sette sammen forskjellige konsepter basert på erfaring eller gjennom spekulasjon (Strauss & Corbin 1998:12).

Grounded theory ble opprinnelig utviklet av Glaser og Strauss som et alternativ til en sterk positivistisk tendens som gjorde seg gjeldende i anglo-amerikansk samfunnsvitenskap på 1950–60tallet (Midré 2005:7). Begge insisterte på en hermeneutisk tilnæringsmåte, hvor teoretiske forhåndsoppfatninger i størst grad ble satt til side (Midré 2005:7). De ble imidlertid uenige om betydningen av en ren induktiv tilnærming: Glaser mente det var mulig å møte det empiriske materialet uten noen form for forhåndsforståelse, Strauss vektla i større grad samspillet mellom empirien og forskeren. Strauss som senere inngikk samarbeid med Corbin (Strauss & Corbin 1988, 1990, 1998), tillot forskeren å ha ideer og tanker om muligheter i møtet med empirien og innførte nye tekniske prosedyrer som gjorde verifisering til et eksplisitt mål i forskningen (Dalen 2004:46).

Ifølge Midré (2005) har tilnærmingen blitt møtt med sterk kritikk, da spesielt for den induktive tilnæringsmåten. Kritikerne hevdet at man ved å benytte seg av metoden, går glipp av potensielle fruktbare forklaringer ved å avise bruken av generell samfunnsvitenskaplig teori (Midré 2005). I dag synes flere teoretikere, deriblant Corbin og Strauss, å ha lagt seg på en mer fleksibel og komparativ fremgangsmåte, hvor man forsøker å få frem ulike dimensjoner i de kategoriene man finner i empirien (ibid). Den komparative tankegangen åpner også for å relatere funnene til annen litteratur og samfunnsmessig teori som kan kaste lys over studiet (ibid).

3.2. Vitenskaplig orientering

Min tilnærming til grounded theory ligger nærmest opp til Strauss & Corbin (1998). Dette innebærer at jeg har arbeidet ut fra et fortolkende konsept og har gjennomført en systematisk koding av datamaterialet som jeg har kombinert med komparativ analyse. Foruten å sammenligne deler i eget datamateriale, har jeg benyttet deler fra ulike teorier til å belyse problemstillingen og som hjelpemiddel (analyseredskap) for å forstå den lokale konteksten som informantene handlet i henhold til.

Jeg har imidlertid ikke fulgt metodens anvisning om teoretisk utvalg når det kommer til utvelgelsen av barna som deltar i undersøkelsen. Ifølge Strauss & Corbin

(1998) skal informantene bli trukket inn i undersøkelsen etter hvert som teoretiske spørsmål blir stilt og på grunnlag av foregående intervjuer. Jeg fant det naturlig å sette klare kriterier for utvelgelsen av barna allerede ved feltarbeidets start. Det ville ikke være mulig å nå et teoretisk utvalg barn, da feltarbeidet av praktiske grunner måtte gjennomføres innen en bestemt og relativt kort tidsepoke.

I studien kan en se at metodens anvisning omkring kodingsprosessen er fulgt. Mer spesifikt innebærer dette at masteroppgaven bygger på tolkninger av uttalelser og observasjoner av informantene og deres meningsunivers. Studiens fortolkende tilnærming faller dermed innunder det vitenskapsfilosofiske perspektivet hermeneutikk, der målet er å sette seg inn i meningsaspektet til de som handler, for å kunne forklare og forstå menneskelig adferd (Nilsen i Mallin 2002:7).

Ettersom det er informantens uttalelser og meningsunivers som skal legge premisset for analysen, har det vært essensielt å forsøke å oppnå teoretisk sensitivitet. Teoretisk sensitivitet vil si at man som forsker forsøker å nå hva informanten faktisk legger i begrepene, fremfor å foreta en tolkning av teksten (Strauss & Corbin 1998). Fremgangsmåten har blitt møtt med kritikk fra en positivistisk vitenskapstilnærming, der det hevdes at det ikke er mulig å sette til side sine teoretiske oppfatninger og begreper. At man som forsker alltid vil være farget av sin bakgrunnsforståelse.

Selv har jeg min faglige bakgrunn fra samfunnsgeografi og sosialantropologi, slik at det å søke mening gjennom fortolkning har vært med meg lenge. For å forsøke å nå metodens mål om teoretisk sensitivitet, og således troverdighet, har jeg latt meg inspirere av Geertz (1973) og hans metodiske tilnærming til feltstudier. Geertz benytter her såkalte ”tykke” eller utfyllende beskrivelser for å avdekke mening. I det følgende vil jeg gjøre rede for mine informanters fortolkninger av handling, i tillegg til mine egne fortolkninger av datamaterialet.

3.3. Forskningsdesign

Mitt første møte med SC-N fant sted sommeren 2004. Basert på min daværende prosjektskisse, arbeidet vi oss frem til en overordnet problemstilling som både var faglig interessant for meg, men som også tok opp temaer av interesse for SC-N.

Utviklingsprosjektet ”Initiativet” ble den gang valgt som utgangspunkt for videre studie. Jeg ble satt i kontakt med samarbeidspartneren APAPTIX som sa seg villig til å

bistå meg under mitt feltarbeid. Feltarbeidet ble gjennomført i perioden, april – juni 2005, hvor jeg samlet inn data i to intervaller. Den første fasen har jeg kalt en *oversiktstudie* og den siste en *dybdestudie*. I oversiktfasen var målet å få innsyn i de ulike sosiokulturelle strukturene som preget barn og unges liv i regionen. I dybdestudiet har jeg gått mer i dybden av de sentrale temaene som kom opp i oversiktstudiet.

Oversiktstudie

I oversiktfasen benyttet jeg tiden til å bli bedre kjent med representantene i barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, samt barn og unge som deltok i handlingsplanens tre delprosjekter. I denne første fasen av feltarbeidet var målet å få innsyn i den lokale konteksten og sider ved denne som påvirker barn og unges oppvekstvilkår og handlingsrom i samfunnet. For å lære mer om en befolknings kultur, må man ifølge Ruben & Ruben (2005), stille spørsmål ved hva som er sosialt godttatt, diskutere termer som er spesifikke for gruppen og eksaminere hva folk har lært, gjennom erfaringer som blir overført mellom generasjonene. For å få fylldige beskrivelser og belyst ulike kontekster og oppfatninger vedrørende barns oppvekstvilkår og handlingsrom i regionen, søkte jeg ulike grupperinger i samfunnet. Informantene i oversiktfasen fremstår av denne grunn som to hovedgrupper: barn og unge som deltok i delprosjektene og øvrige informanter fra lokalsamfunnet.

I *grounded theory* brukes betegnelsen teoretisk utvelgelse for å beskrive en spesiell prosedyre for sammensetningen av et egnet utvalg av informanter (Strauss & Corbin 1998). For å nå et teoretisk utvalg skal man ifølge Strauss & Corbin (1998), trekke informantene inn i undersøkelsen etter hvert som de teoretiske spørsmålene blir stilt og på grunnlag av analysene av de foregående intervjuene.

Jeg valgte som nevnt tidligere å se bort fra kravet om teoretisk utvalg når det kom til utvelgelsen av barna. I radio- og nettverksprosjektet stilte to representanter fra hver gruppe opp til en lengre samtale, sammen med sine prosjektledere¹². For barna som deltok i lokallagene satte jeg allerede ved feltarbeidets start klare kriterier for utvelgelsen. Jeg ønsket å komme i kontakt med seks barn (og deres foreldre) i alderen 10-13 år, tilhørende den etniske gruppen Ixil og som var deltagere i to av de 26 lokallagene i

¹² Vedlegg 3 gir en oversikt over informantene i undersøkelsen

regionen. Det skulle være frivillig å delta og barna skulle selv velge sine representanter. I samråd med APAPTIX ble lokallagene i landsbyene Acul og Uc Uchuch valgt ut. Utvelgelsen ble foretatt på bakgrunn av praktiske hensyn som nærhet og tilgjengelighet til Nebaj, samt faglige kriterier. Jeg ønsket å komme i kontakt med barn fra to ulike landsbyer som dermed kunne vise ulike sider ved det å være barn i regionen, samt to lokallag som kunne vise den variasjon som eksisterte innad i lokallagene.

I Acul fungerte utvelgelsen bra. I lokallaget drøftet barna valg av representanter sammen med lokallagslederen. Barna som ble valgt var i alderen 11-13 år, to gutter og en jente som alle fremsto som de mest selvsikre og utadvendte i lokallaget. I Uc Uchuch ville alle barna delta, men av hensyn til alder falt valget på to gutter og en jente i alderen 10- 13 år. Barna ble tidlig informert om sin rolle i forskningsopplegget og om dets konfidensialitet. Foreldrene ble informert og måtte skriftlig samtykke til å la barna delta i undersøkelsen¹³.

I utvelgelsen av de øvrige informantene fulgte jeg kravet om teoretisk utvalg og søkte personer som til enhver tid kunne kaste lys over de spørsmål og problemstillinger som vokste frem. Jeg oppsøkte av denne grunn informanter som hadde innsyn i ulike arenaer der barn og unge ferdes i lokalsamfunnet. Informantgruppen består av 28 personer i alderen 19-60 år, tilhører de etniske gruppene *Ixil*, *K'iché* og ladino og kommer fra ulike sosiale lag av befolkningen. Alle de overnevnte er personer har jeg hatt lengre og inngående samtaler med, og alle var de inneforstått med at samtalene ville bli en del av min empiri. Noen av informantene kom jeg i kontakt med gjennom venner og bekjente (snøballeffekt), mens andre søkte jeg spesifikt.

Å få innpass i et lokalsamfunn i Guatemala kan være vanskelig fordi borgerkrigen har skapt mye frykt i befolkningen. Jeg var forbredt på at kulturelle forskjeller, skepsis til fremmede, samt språkproblemer, kunne gjøre det vanskelig å få tilgang til mer sensitive data. Dette ble reelt for meg da jeg i begynnelsen av oppholdet ble møtt av en svært tilbakeholden gruppe i barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX. Jeg innså tidlig at det ikke var god tone å stille spørsmål knyttet til handlingsplanens utfordringer og begrensninger. I de tilfeller jeg gjorde dette, ble jeg henvist til interne prosjektbeskrivelser og programoversikter. For å få mer fyldige beskrivelser om den

¹³ Se vedlegg 1: Informasjonsbrev om barnas deltagelse i studien og foreldrenes skriftligsamtykke

lokale konteksten, valgte jeg å søke kunnskap om barn og unges oppvekstvilkår hos andre grupper i lokalsamfunnet.

I Ixil-regionen hadde befolkningen ved flere anledninger etter borgerkrigen, opplevd at barn ble kidnappet fra området for adopsjon (og i noen ekstreme tilfeller for organdonasjon). Hendelsene hadde forståelig nok ført til en noe lavere toleransegrense til utlendinger, spesielt overfor de som viste interesse for barna¹⁴. Relasjon til APAPTIX ble for meg en avgjørende døråpner inn i samfunnet. For å skape trygge rammer rundt de første møtene med prosjektledere og barn og unge i prosjektene, ble jeg introdusert av lederen for barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, Santiago Vargas Pastor. Santiago la vekt på (muntlig og i skriftlig rundskriv til foreldrene¹⁵), at jeg var student og verken var offisiell representant for Redd Barna, SC-N eller APAPTIX, men at organisasjonene gikk god for mitt arbeid og at jeg således arbeidet under deres beskyttelse.

I landsbyen Acul, var befolkningen generelt svært skeptiske til fremmede. Språkproblemene skapte en barriere i relasjonen til barna og mødrene. Barna som hovedsakelig snakket spansk i skolesammenheng og til autoritetspersoner i samfunnet, virket redde for å si noe galt. De svarte ofte bare ja og nei på spørsmål, selv når det ikke passet. Kvinner og barn under skolealder, snakket kun Ixil-språket og jeg var derfor avhengig av tolk for å kommunisere. Dette skapte avstand. Jeg var bevisst at min fremtoning (nordisk utseende, vestlig klesdrakt og spansk språk), ville føre til at jeg ble kategorisert som *ladino*. For lettere å bli akseptert og få innpass, lærte jeg meg noen ord på Ixil-språket og la jeg mange og hyppige besøk til landsbyen og lokallaget å for skape tillit i relasjon til barna og foreldrene.

Jeg har Santiago og hans kone Maria å takke for den varme og inkluderende velkomsten jeg ble møtt med i Uc Uchuch. Santiago og Maria, var begge vel ansett i den lille landsbyen. Lokallaget holdt sine møter på skolen som var nærmeste nabo til Santiagos hus. Mitt første møte med lokallaget ble av denne grunn holdt hjemme hos Santiago. Jeg følte at jeg raskt ble akseptert og godtatt. Språket opplevdes aldri som noe reelt problem. Heller tvert imot, da ingen av oss hadde spansk som morsmål. Våre noe

¹⁴ I den nærliggende byen *Todo Santos*, ble en japansk turist steinet til døde av lokalbefolkningen i 2003, da han nektet å slutte å fotografere et barn. Ifølge lederen for barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, hadde flere barn forsvunnet i området etter å ha blitt avbildet av såkalte "turister".

¹⁵ Se vedlegg 1: Informasjonsbrev om barnas deltagelse i studien og foreldrenes skriftligsamtykke

ufullstendige spanskunnskaper bidro til mange rare kroppsbevegelser og mye latter. Jeg følte meg akseptert, spesielt da jeg forsto betydningen av at informantene benyttet sine Ixilnavn og ikke det offisielle spanske navnet, i mitt nærvær¹⁶.

I denne fasen av feltarbeidet benyttet jeg meg av samtaler og åpne intervjuer i kontakten med informantene. De fleste av informantene var fra Nebaj, byen hvor jeg bodde. Jeg fant det naturlig å starte med lærere, da de til daglig var i kontakt med et stort antall barn og unge og hadde et godt innblikk i barnas generelle oppvekstvilkår i regionen. Jeg var blant annet i kontakt med en eldre ladinolærer som representerte regionen i en nasjonal skolekomité, samt en ung nyutdannet Ixil lærer. Lærernes gode innsikt i utviklingen av regionens skolesektor gav meg et godt fundament for å forstå den utvikling som hadde funnet sted, både innenfor skolesektoren, men også med tanke på barn og unges stilling og rolle i samfunnet generelt.

En sentral kontaktperson under feltarbeidet ble Alberto Heredia Jimenez. Alberto, opprinnelig fra Peru, var lærer ved den private yrkesrettede skolen og restauranteier, med tidligere erfaring som FN observatør. Hans restaurant ble et naturlig treffsted, der jeg ble kjent med familien og flere av hans studenter. Med Alberto og bekjentskapskretsen rundt han, kunne jeg diskutere alt fra lokalpolitikk til lokale skjønnhetskonkurranser og utdanningssystemet¹⁷.

Unge voksne (slutten av 20årene), skulle komme til å utgjøre en sammensatt gruppe, hvor de etniske gruppene *Ixil*, *ladino* og *K'iché* var representert. Informantene fortalte meg om alt fra egne erfaringer fra oppveksten, historier fra borgerkrigen, relasjoner mellom de etniske gruppene, narkotika og gjengproblematikken, religion etc.

Jeg oppsøkte ofte APAPTIXs kontor i denne fasen. Representantene var da alltid svært hyggelige og sosialt inkluderende, men utviste tilbakeholdenhet når det kom til

¹⁶ I Guatemala må alle barn døpes før de kan skrives inn i manntall og bli registrert som borgere. For å bli døpt, må barnet ha et spansk navn som blir deres offisielle navn. Barnet får også et Ixil navn som de bruker i det private. På samme måte som med Ixil språket, er det knyttet stigma til Ixil navnet. Mange velger av denne grunn, ikke å bruke navnet i det offentlige eller i nærvær av ladinoer. På skolen ble alltid det spanske navnet benyttet. Informantene hadde vansker med å forklare sammenhengen, med hvilke navn som ble brukt når og hvorfor. De hadde sluttet å stille spørsmål ved at de ikke selv fikk bestemme navnet på sine barn og tok det for gitt at situasjonen var slik for alle.

¹⁷ 50 studenter fra den yrkesrettede skolen stilte opp i min spørreundersøkelse, hvor temaene var knyttet til oppvekstvilkår, kultur og identitet. Svorskjemaene ble stjålet etter hjemkomst og jeg har av denne grunn, ikke referert til undersøkelsen i den videre teksten.

spørsmål vedrørende de utfordringer de sto overfor i sitt arbeid. Santiago forklarte senere sin egen og kollegaenes tilbakeholdenhet med en frykt for å snakke om lokale problemer med utenforstående¹⁸. Deres noe skeptiske holdning skulle også vise seg å være et resultat av tidligere erfaringer fra arbeid med representanter fra større internasjonale NGOer. Disse hadde en ”jeg vet best” holdning og var i liten grad interessert i deres forståelse eller synspunkter. Ifølge Santiago hadde min søken etter kunnskap, sammen med uttalige turer til fots over fjellet for å delta i lokallagene, vist at jeg var oppriktig interessert i prosjektet og i få innsyn i deres tanker, beskrivelser og forståelse av den lokale konteksten. De siste ukene av mitt opphold opplevde jeg samtalene med representantene i APAPTIX som svært fruktbare. Jeg opplevde det som en fin tilbakemelding da de i slutten av oppholdet omtalte og behandlet som en naturlig del av gruppen.

For å bli bedre kjent med landsbyene Acul og Uc Uchuch, lokalbefolkningen og barna ble det mange og hyppige besøk i oversiktsfasen. Siden jeg ønsket å bygge undersøkelsen på en fortolkning ut fra premissene til lokalbefolkningen, ønsket jeg å opparbeide meg en så god kjennskap til deres meningsunivers som det mulig for en utenforstående. I den første delen av perioden, valgte jeg å benytte en form for åpen, ikke-deltagende og passiv observasjon. Det vil si at barna, foreldre og lokallagsleder var informert om årsaken til min tilstedeværelse, men at jeg forsøkte å holde en lav profil og i minst mulig grad påvirke dagsorden og de aktiviteter som fant sted i lokallaget. Ved min faste tilstedeværelse i lokallaget, bygget jeg over tid opp tilliten til barna.

Til tross for geografisk nærhet, førte dårlige kommunikasjonsmidler og holdningen ”ting skjer når det skjer”, til at arbeidet ble svært tidkrevende. Lokallagenes møter skulle finne sted annenhver søndag i Acul og Uc Uchuch, men kunne bli kansellert eller flyttet til en annen dag på kort varsel. Ved å prøve og feile, lærte jeg mer om samfunnet og opplevde litt etter litt, at alt gled lettere. For fysisk å komme frem til møtene ble lasteplan på lastebil motorsykkel, privatbil, sykkel, hest, og bena benyttet.

Litt ut i oversiktstudie opplevde jeg barna som mer tillitsfulle og komfortable med min tilstedeværelse. Jeg benyttet da anledningen til å bli bedre kjent med hver enkelt av de utvalgte barna, utenfor lokallaget. Jeg var med barna på skolen, deltok i

¹⁸ For en mer utfyllende kommentar, se kapittel 5.4.

undervisningen, snakket med rektorene, klasseforstanderne, hjelpelærerne og skolekamerater. Barna vist meg rundt på sine respektive hjemsteder og introduserte meg for familien. I Uc Uchuch satte Santiagos kone Maria meg i kontakt med representanter fra kvinneverettighetsgruppen ”*Madre tierra*”.

Jeg benyttet også en form for åpen, men passiv observasjon overfor ungdommene i radioprojektet. Jeg fikk mulighet til å være tilstede under radiosendingene, og observerte samhandlingen som eksisterte innad i gruppen. Etter endt sending pratet vi om hva de hadde gjort og hvorfor. Ungdommene var flinke til å ordlegge seg og gav meg et godt innsyn i arbeidet. Jeg la turen til byen *Santa Cruze de Quiché*, hvor jeg møtte ungdommene som deltok i nettverksgruppen, iverksatt av APAPTIX, i samarbeid med organisasjonen *Utz K’aslemal*. Basert på observasjoner og samtalene fra oversiktfasen, avgrenset jeg så problemstillingen.

Dybdestudie

Den siste uken av mitt opphold i Ixil-regionen, gikk jeg over fra å gjøre observasjoner, samtaler og mer åpne intervjuer, til å stille spørsmål under mer formelle dybdeintervjuer. Informantene i denne fasen av de utvalgte barna fra lokallagene i Acul og Uc Uchuch og deres foreldre. Jeg benyttet en form for delvis strukturerte intervjuer, der temaene og spørsmålene var utarbeidet på forhånd. For å overkomme språkbarrieren og få belyst sentrale aspekter ved barnas hverdagsliv, valgte jeg å benytte foto som en del av metoden. Under første del av feltarbeidet fikk barna utlevert et engangskamera som de skulle dokumenterte daglige hendelser i sitt liv over en uke. Foreldre og lærere gav tilbakemelding om at barna hadde jobbet svært samvittighetsfullt med fotodagboken og at mye tid var lagt ned i dette prosjektet. Etter endt intervju fikk barna bildene i gave. Jeg fikk muntlige samtykke til å benytte bildene i oppgaven.

Jeg startet hvert intervju med å fortelle barn og foreldre om mine intensjoner med prosjektet, hvorfor jeg ønsket å intervju dem, deres rolle i studie og fremgangsmåte under intervjuet. Jeg la vekt på at jeg ikke var der som representant for verken SC-N, Norske Redd Barna eller APAPTIX, men som en student som var interessert i å høre deres historie og tanker. Jeg valgte å begrense intervjutiden til 30-40 minutter for å holde barnas konsentrasjon gjennom hele intervjuet. Jeg hadde fulgt barn og foreldre forholdsvis tett siden begynnelsen av feltarbeidet og hadde således over tid bygget opp

tillit. Under intervjuene benyttet jeg likevel tolk, da det var lettere for barna og kvinnene å uttrykke seg på sitt eget morsmål. De var alle godt kjent med min tolk, og virket trygge i intervjusituasjonen.

Jeg benyttet en form for delvis strukturerte intervjuer hvor hovedfokus var rettet mot temaene ungdom, identitet og deltagelse. I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en spørsmålsguide¹⁹ basert på informantenes uttalelser fra oversiktsfasen. Spørsmålene gikk mer i dybden av de temaer som tidligere hadde blitt omtalt i oversiktstudiet. Siden jeg over en lengre tid hadde tilbrakt relativt mye tid sammen med familiene, hadde jeg opparbeidet meg et visst innsyn i hvordan hver enkelt familie fungerte. Ifølge Thagaard (2003) er observasjonsstudier godt egnet ved studie av relasjoner og kan bidra til mer inngående forståelse av menings- og holdningsdannelse. Å kombinere flere metodiske tilnærminger var utvilsomt gjensidig styrkende, da jeg fikk observere og samtale med informanten i ulike kontekster. Kontekstuelle uklarheter kunne således lettere bli oppklart og jeg hadde opparbeidet meg kunnskap slik at jeg kunne stille mer direkte og inngående spørsmål under intervjuene.

Jeg innledet intervjuene med barna med å vise dem bildene fra fotodagboken for første gang. Jeg fulgte Rasmussens (2000) fremgangsmåte under intervjuet, hvor jeg først ba barna om å ordne bildene i kategorier, for så å fortelle hva de fremstille og hvorfor de hadde valgt å ta nettopp dette bildet. Fremgangsmåten virket beroligende på barna som i forkant hadde fortalt at de var bekymret for å ikke kunne svare på spørsmålene. Ifølge Rasmussen bidrar metoden til å gi barna en følelse av autonomi og makt i intervjusituasjonen:

Ved å benytte bilder som en del av intervjuer med barn, blir den tradisjonelle intervjusituasjonene snudd om. Det er barna som har noe å vise, og som vet hva bildene betyr. Barna fremstår som eksperten (Rasmussen 2000:169).

Barna i Acul og Uc Uchuch, hadde mange historier å fortelle om bildene og det kunne virke som at de, litt om litt, glemte at de ble intervjuet. Bildene gav meg en mulighet til å titte inn i barnas verden og få vite noe om deres persepsjon og hva det var opptatt av. På denne måten fikk jeg et innblikk i barnas hverdag som jeg ellers ikke ville fått tilgang til. Barna fikk forholdsvis fritt fortelle om egne erfaringer og opplevelser knyttet til bildene,

¹⁹ Se vedlegg 3: Spørsmålsguide for dybdeintervjuene

mens jeg ledet samtalen ved å inkludere spørsmålene der det var naturlig. Alle intervjuene fikk således frem ulike sider og nyanser av de samme temaene, med utgangspunkt i personlige hendelser og erfaringer. Fremgangsmåten fremsto som svært lærerik. Jeg satt igjen med et rikt datamateriale som gjorde at jeg fikk belyst ulike sider ved samfunnet og den hverdagen som preget barns liv i regionen.

I Acul fant intervjuene sted hjemme hos det enkelte barn, hvor deres far og mor var tilstede. I Uc Uchuch ble alle intervjuer holdt privat hos Santiago. Barnas mødre var her tilstede under intervjuet. Jeg intervjuet foreldrene direkte etter intervjuet med barnet. Dette viste seg å være en god fremgangsmåte, da jeg hadde alles oppmerksomhet. I Acul fremsto fedrene som talsmenn for familien. I to av intervjusituasjonene var mødre til stede, men ønsket ikke svare på spørsmål. Dette ble forklart med at offentlige anliggende var mennenes ansvar. I forkant av intervjuene i Uc Uchuch, ba jeg om å få snakke med mødre, hvorpå mødre til alle de tre barna stilte opp. Valg av sted for intervjuet og deres deltagelse i kvinnerettighetsgruppen ”*Madre tierra*” ble brukt som forklaring, da jeg påpekte forskjellen.

Jeg fikk gode tilbakemeldinger fra foreldre og barn i etterkant av intervjuene. En gutt lurte på om jeg snart skulle gjennomføre en ny undersøkelse og om han i så fall kunne få delta. Faren forklarte spørsmålet med at sønnen hadde opplevd fotodagbok prosjektet som svært spennende og at han som følge av dette ønsket å utdanne seg til fotograf. En mor takket meg fordi jeg stilte spørsmål knyttet til endringer i Ixil-kulturen. Hun opplevde det som interessant å måtte reflektere over sider ved seg selv som hun vanligvis ikke tenkte over.

Jeg benyttet meg av ulike fremgangsmåter i innsamlingen av datamaterialet. Intervjuene med barn og foreldrene ble tatt opp på bånd slik at jeg senere i analysefasen, ved uklarheter, hadde mulighet til å gå tilbake og lytte til samtalen. Barna var vant til båndopptakeren, da de tidligere hadde gjennomført ”test-intervjuer” med hverandre. Jeg benyttet tolk, da det var lettere for barna å uttrykke seg på sitt eget språk, Ixil. Min tolk Hugo, hadde dessuten god kjennskap til temaer knyttet til barns rettigheter fra tidligere arbeid. Før intervjuene gjennomgikk vi spørsmålene sammen, slik at vi begge var inneforstått med meningsinnholdet i spørsmålene. Jeg skrev notater under intervjuene,

slik at jeg med en gang kunne stille oppfølgingsspørsmål og ved uklarheter, få utfyllende kommentarer.

Notatene og båndopptakene ble senere transkribert. Hugo var tilstede, for å unngå språklige oversettingsfeil. Hugo gav meg tilleggsopplysninger knyttet til kontekstuelle problemer som ble tatt opp under intervjuene og forklarte sammenhenger som virket uklare for meg. Under hele feltarbeidet skrev jeg daglig ut alle notater fra samtaler og observasjoner. Ifølge Thagaard (2003) kan man ved å skrive fyldige beskrivelser fra daglige observasjoner og samtaler, senere i analyseprosessen lettere å gjenskape situasjonen og erindringene. Notatene hjalp meg dessuten til å se uklare punkter som jeg fikk mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål til, mens jeg fremdeles var i felt. Jeg førte i tillegg dagbok og skrev analytiske notater under hele feltarbeidet. Ved hjemkomst forelå datamaterialet som transkriberte tekster, bilder, analytiske notater og dagbok.

Jeg fikk tilgang til de rapporter, dokumenter og bøker SC-N hadde utarbeidet i tilknytning til utviklingsprosjektet "Initiativet". Jeg fikk også tilgang til prosjektbeskrivelser av samarbeidspartnerne APAPTIX og *Utz K'aslemals*, lokale programmer og handlingsplaner. Barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX gjennomførte hvert halvår en intern evaluering av handlingsplanen. Jeg fikk dessverre ikke tilgang til noen av deres evalueringer av praktiske årsaker men jeg fikk derimot tilsendt Redd Barnas (hovedkontoret i Norge) evaluering av "Initiativet" som ble gjennomført kort tid etter jeg avsluttet min studie.

3.4. Kodingsprosessen: begrepsutvikling i flere faser

Analyse henviser til den delen av forskningsprosessen hvor man forlater kontakten med informantene og går over til å analysere og fortolke det innsamlede datamaterialet. Et viktig ledd i denne prosessen i *grounded theory* er koding av datamaterialet. Strauss & Corbin gir følgende definisjon av kodingsprosessen:

Coding represent the operation by which data is broken down, conceptualized, and put back together in new ways. It is the central process by which theories are build from data (Strauss &Corbin 1990:57)

Sitatet viser til det sentrale i kodingsprosessen: en systematisk gjennomgang av dataene for å sette merkelapp på hva de egentlig handler om, for så å lete etter mer abstrakte kategorier som kan samle dataene på nye måter (Dalen 2004:69). Det analytiske arbeidet

innledes ved at man kategoriserer, sorterer og behandler data i tre ulike fortolkningsnivåer, henholdsvis åpen, aksial og selektiv koding (Strauss & Corbin 1998). Fasene overlapper hverandre og jeg opplevde det som fruktbart å gå frem og tilbake for å få belyst ulike sider ved informantenes beskrivelser. Jeg tok i bruk analytiske redskaper som memo, lagde diagrammer og vurderte materialet fra alle mulige vinkler før jeg opplevde at ”feltet åpnet seg”. For ryddighets skyld vil jeg her kort presentere de ulike fortolkningsnivåene etter hverandre.

I den første åpne eller ”råkodings” fasen er hovedmålet å identifisere begreper eller egenskaper og dimensjoner i datamaterialet som kan inngå i kategorier (Dalen 2004). Etter hjemkomst satt jeg med et omfattende datamateriale og 6 fotodagbøker. Hva var det så informantene hadde forsøkt å fortelle meg? Som så mange andre studenter og forskere opplevde jeg det som spesielt utfordrende å oppnå nok distanse til datamaterialet i begynnelsen av kodingsprosessen. Spesielt vanskelig opplevdes det å nå den sentrale ideen, for så å kunne utlede de underliggende kategoriene. Jeg måtte av denne grunn gå mange runder med datamaterialet. Strategien ble å helt ned i betegnelsene i materialet, og ”lytte til feltet”. Med utgangspunkt i det samlede datamateriale forsøkte jeg dernest å få tak i essensen i informantenes tanker og forståelse av feltet.

Ifølge Strauss & Corbin (1998) er man i den aksiale fasen ute etter å finne relasjoner mellom kategorier, samt å bestemme kategoriens egenskaper. Den aksiale fasen egner seg også til å belyse ulike hendelser eller handlingssekvenser (Dalen 2004:72). Jeg så her spesielt etter uttalelser som kunne beskrive det sosiale livet og kulturell påvirkning av barns handlingsrom i Ixil-regionen. For å utvikle kategorier som kunne stå for informantenes uttalelser, ble det nødvendig å stille spørsmål og sammenligne data. Jeg tok utgangspunkt i språklige referanser i informantenes fremstillinger, observasjoner og barnas fotodagbøker. For å klargjøre begrepsmessige koder, benyttet jeg annen litteratur som kunne kaste lys over, eller klargjøre kodene. De teoretiske sammenligningene hjalp meg i prosessen fra å beskrive til å tenke mer abstrakt. Ved å gå frem og tilbake mellom de første fasene følte jeg at feltet åpnet seg og at det var informantenes historier som ble tydeliggjort. Jeg fikk således innsyn i mange interessante sider og aspekt ved feltet og kunne formulere flere kjerne kategorier, basert på

informantenes fortellinger. Jeg var påpasselig med å verifisere mine antagelser i kodingsprosessen, med mitt kontaktnett i felten.

Den siste fasen blir av Strauss & Corbin (1998) omtalt som selektiv koding. Målet er at forskeren skal utvikle teoretiske begreper og modeller for forståelse av det aktuelle fenomenet som blir studert (Dalen 2004:74). Før jeg startet kodingsarbeidet i denne fasen hadde jeg funnet frem til flere kjerne kategorier og analysert forbindelsen mellom de ulike kategoriene. Målet ble så å samle alle trådene i en overordnet forståelse av det som fremsto som det mest sentrale i informantenes beskrivelser. *The purpose of focused coding is to build and clarify a category by examining all the data it covers and variations from it* (Charmaz i Emerson 1983:117). For å komme til en hovedkategori måtte jeg utvikle teoretiske ideer som vokste frem som følge av arbeidet i kodingsprosessen. *By going through accumulated memos and sorting them, researchers gain insight into what the core variables, key phases in a process, or major issues are in the research* (Charmaz i Emerson 1983:122). Prosessen skulle vise seg å bli utfordrende og krevende. Jeg gikk frem og tilbake mellom de ulike fasene, diskuterte funnene med mitt kontaktnett i feltet, før jeg opplevde at problemstillingen vokste frem.

4. Lokalkontekst: Ixil-regionen

Ixil-regionen er vakker med sin lokalitet i Cuchumantán fjellkjeden, i den sørvestlige delen av provinsen *Quiché*. Regionen har en beliggenhet på mellom 700-3000 m.o.h. Geografisk grenser regionen til regnskogen *Ixcán* i nord, provinsen *Huehuetenango* i vest, mens Nobelprisvinner *Rigoberta Menchú Tum*'s hjemby *Uspantán*, ligger 50 km vest for regionens administrative sentrum, *Nebaj*. Regionens navn kommer fra den etnolingvistiske mayagruppen *Ixil* som har holdt til i regionen tilbake til den klassiske maya perioden²⁰ (Melander 1999:55). Ifølge tall fra *Instituto Nacional de Estadística* var 95 315²¹ fast bosatt i regionen i 2002, hvor ca 90 % av befolkningen tilhørte den etnolingvistiske mayagruppen *Ixil*²². Regionen har siden begynnelsen av 2000-tallet hatt en betraktelig befolkningsvekst. Den etniske sammensetningen er fortsatt svært homogen, foruten *Ixil*'ere og *ladino*er er mayagruppen *K'iché* representert²³. Den aldersmessige sammensetningen er preget av borgerkrigens herjinger, der barn og unge under 18 år utgjør en betydelig andel av dagens populasjon. Regionen har forøvrig svært spredt bebyggelse på grunn av sin beliggenhet i Cuchumantán-fjellkjeden. Næringsgrunnlaget består hovedsakelig av jordbruk, der de fleste bøndene tilhører gruppen *post-peasant*, også omtalt som *campesino*.

I det følgende vil jeg presentere utviklingen av sosiale og kulturelle skillelinjer som preger regionen, hæren og geriljaenes påvirkning under borgerkrigen, for til slutt å omtale dagens kontekst.

4.1. Utviklingen av sosiale og kulturelle skillelinjer

På grunn av sin avsides beliggenhet i Cuchumantán-fjellkjeden og et lite fruktbart jordsmonn, ble regionen under kolonitiden ansett som lite økonomisk interessant. For å forhindre overgrep mot mayabefolkningen ble det under kolonitiden innført to parallelle politiske autoritetssystem. Spanjolene kontrollerte byene, mens mayaene kontrollerte jordbrukskommuner som *Ixil*-regionen. Den største forskjellen mellom de to styringsformene var at de såkalte ”indianerkommunene” hadde kollektiv eiendomsrett til jorda og tilba

²⁰ Maya sivilisasjonens storhetstid var under den klassiske perioden: 250 – 900 e.kr.

²¹ Det har vist seg utfordrende å anslå et eksakt befolkningsantall i regionen. *Instituto Nacional de Estadística* og de Forente Nasjoner (FN) viste i 1989 til et befolkningstall på henholdsvis, 70 000 og 101 800 (Stoll 1993:49).

²² <http://www.ine.gob.gt/Nesstar/Censo2002/survey0/dataSet/dataFiles/dataFile1/var26.html> (27.05-08).

²³ Når jeg i det senere omtaler regionens befolkning, benytter jeg betegnelsen *Ixil*'ere om de deler av befolkningen som lever i henhold til *Ixil* kulturen, mens betegnelsen *maya* blir benyttet som et samlebegrep for alle de etno- lingvistiske mayagruppene.

mayaspiritualisme fremfor katolisme (Barrios i Malling 2002:34). Regionen ble av denne grunn i forholdsvis liten grad utsatt for påvirkning utenfra. Den mest synlige påvirkningen kan tilskrives misjonærer som med sin tilstedeværelse bidro til utviklingen av en hybrid variant av den lokale mayareligionen og katolsk lære som eksisterer den dag i dag²⁴.

Det som åpnet Ixil-regionen var ifølge Stoll (1993) de politiske og økonomiske forandringene som Guatemalas liberalrevolusjon (1871) førte med seg. Jordbruksproduksjon for eksport ble de liberales strategi for å fremme utviklingen, der kaffe var den mest populære eksportvaren. Siden kolonitiden har det eksistert en utbredt oppfatning blant den økonomiske og politiske Ladinoeliten i landet, at mayabefolknings karaktertrekk (tanke og levemåter) var årsak til de dårlige levetilstandene i landet og således et hinder for landets utvikling (Midré i Bendiksby og Ekern 2001). For å oppnå økonomisk vekst måtte mayabefolkningen tilegnet seg bedre karaktertrekk (ibid). For å vise mayaene vei, ble ladinoer oppmuntret til å bosette seg og starte egne bruk i jordbruksdistriktene. På kommunalt politisk nivå ble de tidligere ”indianer-kommunene” erstattet med blandede administrasjoner, som i praksis betydde spansk dominans og en mindreverdige status for mayaene (Malling 2002:35).

Demografisk bidro de nye bosetterne til en rask vekst i regionen. Gruppen besto av en blanding av europeere, meksikanere og guatemalanere fra nærliggende provinser (Stoll 1993: 31). Den største påvirkningen for lokalbefolkningen, utover eksproprieringen av land, skulle bli de urimelige arbeidsavtalene og gjeldssystemene de ble presset til å inngå (ibid). For å unngå de mest brutale arbeidsavtalene, valgte store deler av befolkningen å ”frivillig” sette seg i gjeld til de mest humane arbeidsformidlerne eller plantasjeiere. Dette ble starten på hva man omtaler som ”patron–klient relasjoner” i regionen. Arbeidsformidlerne eller plantasjeiere fremsto her som ”patron” og sto i et asymmetrisk maktforhold overfor sine arbeidere som endte opp som ”klienter”. Relasjonen bygger på en gjensidig avhengighet hvor maktstrukturen er vertikal (Jacobsen 2006:60).

Ifølge Stoll (1993) førte økt produksjon, gjeldssystemene og utnyttelsen av lokalbefolkningen til økte klasseforskjeller, både mellom ladinoer og mayaer, men også innad mellom ladinoer. Det utviklet seg to klasser ladinoer, bestående av små landeiere på den ene siden, plantasjeiere og arbeidsformidlerne på den andre. Den velstående ladinogruppen styrte region, hvor de i perioden 1920–70, satt med de fleste politiske verv. Dette tross for at ladinogruppen kun utgjorde en brøkdel av den totale befolkningen i overnevnte periode.

²⁴ Tekster vedrørende Ixil-regionen pre-koloniale historie og møtet med kolonimakten: Lincoln (1945) Becquelin (1969) Colby & van den Berghe (1969) og Colby & Colby (1981).

Den liberale perioden i Guatemala endte i 1944, da venstreradikale overtok kontrollen i landet. Opprøret var hovedsakelig et middelklasseopprør, hvor de rurale bøndene spilte en mindre rolle. Perioden har fått betegnelsen ”*Guatemalas demokratiske vår*” som henviser til de mange landformene som ble fremmet. For befolkningen i Ixil-regionen betydde dette at mange småbønder for en kort periode fikk tilbake land fra de større plantasjene (Stoll 1993). Etter det USA-støttede kuppet i 1954 ble imidlertid land gitt tilbake til plantasjene, slik at landreformene fikk liten reell innvirkning på eiendomsfordelingen i regionen. Politisk mistet mayabefolkningen mer makt, da det i 1945 ble vedtatt at det kun skulle være en folkevalgt rådmann i alle kommuner (Malling 2002:35). Dette betydde i praksis et styre uten innflytelse av mayaene. Tiltross for få forbedringer, skapte den ”*demokratiske våren*” ifølge Stoll (1993) en optimisme i befolkningen og en tro på at forandring var mulig.

4.2. Hæren og geriljaens påvirkning av Ixil-regionen

I årene etter den *demokratiske våren* ble det i Guatemala ført en ”antikommunistisk politikk”, der opposisjonelle ble forfulgt, fengselet eller drept. Gamle elitegrupper ble igjen dominerende på bekostning av bønder, radikale og middelklassen. Militæret erobret stadig mer makt over statsapparatet. Motstanden mot det militærstyrte regimet startet i 1960²⁵, da noen reformvennlige offiserer forsøkte et kupp, men mislykketes. Selektiv undertrykkelse av motstanden i byene preget den først perioden av den totalt 36 år lange borgerkrigen. Under president Lucas García (1978-82) forverret situasjonen seg og spredte seg ut til jordbruksområdene, spesielt i høylandet. Tidligere geriljabevegelser gjenoppstod og nye kom til. De mest kjente var *Organizacion del Pueblo de Armas* (OPRA) og *Ejercito Guerilla de los Pobres* (EGP). EGP hadde sitt hovedsete i *Ixcán*, regnskogen som grenser til den nordlige delen av Ixil-regionen.

Hærens permanente okkupasjon av Ixil-regionen ble i iverksatt januar 1979 som følge av arbeidsformidlernes og plantasjeeiernes krav om militær tilstedeværelse. De ønsket med dette å kontrollere hva de omtalte som ”kommunistiske krefter” innad i regionen. Som en direkte reaksjon mot de militæres okkupasjon, etablerte geriljagruppen EGP seg i området.

²⁵Dagens gjenger (*maras*) er forgreninger av ungdomsavdelingene som ble startet i byene på 1960 tallet. På 1980-90tallet ble gjengene mer voldelige, da de ble ”forsterket” av nye medlemmer fra Los Angeles (LA). Dette var ungdom som under borgerkrigen hadde immigrert til LA for beskyttelse. I gettoene i LA fikk de opplæring i kriminell virksomhet. I LA eskalerte problemet med gjengene svært raskt. Amerikanske myndigheter valgte å løse problemet med å sende problemmakerne tilbake til sine respektive hjemland. I Guatemala er de to største gjengene: MS13 og M18. MS står for *Maras Salvatrucha*, der *Salvatrucha* refererer til en gerilja fraksjon fra El Salvador, tallet 13 refererer til et gatenummer i LA. Tallet 18 står for *18 street* i LA. Opprinnelig var gjengnavnet *the 18 street*, men gjengen er bedre kjent i Latin Amerika som M18 eller C18, der C står for *Calle* eller gate på norsk. I 2005 utgjorde MS13 og M18 det største interne sikkerhetsproblemet i Guatemala.

Nobels Fredsprisvinner Rigoberta Menchú Tum hevet i sin biografi, ”Jeg, Rigoberta Menchú”, at geriljabevegelsene vokste frem som en felles kamp fra *campesino*-befolkningen i høylandet (Menchú 1992). Den amerikanske Antropologen David Stoll (1999), hevdet imidlertid at *Menchú*'s fremstilling ikke viste hele sannheten. Ifølge Stoll var den massive støtten geriljaen mottok fra mayabefolkningen, heller en konsekvens av den vanskelige situasjonen de befant seg i, mellom to krigførende parter, der geriljaen fremsto som mindre voldelig enn hæren. Støtten geriljaen mottok fra lokalbefolkningen utløste imidlertid kraftige reaksjonen fra hæren. Sannhetskommisjonen (*Memoria del Silencio*) og den katolske kirkes menneskerettskontors dokumentasjonsrapport *Nuca Mas* bekrefter at det ble utført svært brutale overgrep mot sivil befolkningen i Quiché-provinsen.

Ifølge Delli Sante (1996) ble det i perioden 1979-85, nasjonalt fra militært hold iverksatt en strategisk krigføring mot jordbruksområder i høylandet. Formålet var todelt: ødelegge de tradisjonelle jordbruksstrukturene for å restrukturere og gjenoppbygge landsbygda etter et mer liberalistisk ståsted, samt hindre befolkningens kontakt og støtte til geriljaen. Perioden kan deles inn i to faser, den første startet i 1979, da hele 440 landsbyer ble brent ned (brent jords taktikk). I den påfølgende fasen som startet i 1982, ble befolkningen re-lokalisert i såkalte modellandsbyer²⁶. Modellandsbyene var ifølge Delli Sante, designede økonomiske soner som skulle fungere som utviklingspoler, kontrollert av de militære. Gjennom kontroll av mayabefolkningen i modellandsbyene og innføringen av nye sosiale og økonomiske struktur, var planen å innskrenke urbefolkningens tanke og yringsfrihet. Lokalbefolkningen fikk således ikke mulighet til å organisere seg eller delta i noen form for politisk aktivitet. Deres kulturelle identifikasjon skulle innskrenkes, slik at de lettere skulle kunne ta del i den pågående ladiniseringsprosessen (Delli Sante 1996: 9).

Landsbyen Acul, hvor mange av mine voksne informanter befant seg under konflikten, var en av de første landsbyene i Ixil som ble overtatt av hæren og utbygd til modellandsby. Her ble overlevende fra ulike deler av regionen samlet med fanger fra andre etnolingvistiske mayagrupper. Hæren valgte å blande mayagruppene, for å hindre intern kommunikasjon og opprør²⁷.

I perioden 1979–85 ble det praktisert grusomme former for fysisk og psykologisk tortur i regionen. Ifølge Stoll (1993) omtales perioden på folkemunne som ”*La situación*”, eller ”*La violencia*”. De ulike metodene som ble benyttet av hæren omfattet blant annet bruk

²⁶ I 1985 bodde mellom 60 000 og 90 000 mennesker i totalt 23 modellandsbyer som til sammen utgjorde fem utviklingspoler i Guatemala (Delli Sante 1996).

²⁷ <http://www.nebaj.org/estructura/indexestructura.htm> (29.08-08)

av dødsskvadroner som kidnappet og likviderte uskyldige. Fengsling, kidnapping, bortføring og masse mord skapte en konstant frykt og usikkerhet i befolkningen. Som en del av den militære tilstedeværelsen i høylandet ble det obligatorisk for alle menn i alderen 15-50 år å delta i de sivile forsvarspatroljer, *Patrullas de Autodefensia Civil* (PAC). De sivile patroljene ble etablert som følge av at hærens overvåkning av befolkningen og dens støtte til geriljagruppene i området. Patroljene ble av mange betraktet som nødvendige, da de fremsto som en buffer mellom befolkningen og hæren, men også overfor geriljaen (Stoll 1993: 288).

The most paradoxical form of popular organization in the Ixil triangle – so paradoxical that many observers would deny that it was a popular organization at all – was the civil patrols (Stoll 1993: 287)

Den lokale ”støtten” til patroljene må ifølge Stoll (1993), ikke sammenlignes med sympati for hæren. De sivile patroljenes tilstedeværelse skapte imidlertid et handlingsmønster basert på felles forventninger mellom sivilsamfunnet og hæren. Ved at lokalbefolkningen viste sin lojalitet ved å patroljere, ”beskyttet” hæren dem, ved ikke å behandle dem som geriljasympatisører. Patroljene bidro således til beskyttelse lokalbefolkningen fra noe av det presset de ble utsatt for, både fra hæren, men også fra geriljabevegelsen (Stoll 1993:288). Over tid gav patroljene Ixilbefolkningen mulighet og makt til å sette spørsmål ved visse samfunnsstrukturer som: ”*If ladinoene and Ixil government employees dont have to patrol, why do we (campesino)*” (ibid). Patroljene skapte en felles front mellom *campesinos* som senere har vist seg å bidra til å åpne for politisk deltagelse gjennom lokale NGOer.

4.3. Lokal utvikling i en post-krigs kontekst

Demilitariseringen har vært mer eller mindre vellykket i Ixil-regionen, men lokalbefolkningen er fortsatt preget av krigens brutalitet. Forsoningsarbeidet og gjenoppbygningen er svært vanskelig da misstilliten mellom de etniske gruppene er stor. Befolkningen har hatt få muligheter til å bearbeide traumene som følge av brutaliteten de var vitne til under konflikten. Demokratiet er i utvikling. Befolkningen stoler imidlertid ikke helt på løftene som ble gitt i fredsavtalen. Grunnen til dette er blant annet forhold som en korrump politisk ledelse og politikorps, et økt press på mayaenes tradisjonelle religiøse og politiske hierarkier, mindre innflytelse fra regionens eldsteråd og et økt press om modernisering. Nye protestantiske trossamfunn har gjort at mayareligionen har mistet noe av sin innflytelse. Ekskludering fra offentlige integreringsprogram har ført til liten kunnskap om generelle menneskerettigheter og fredsavtalens paragrafer. Internasjonale NGOers tilstedeværelse har imidlertid ført til press på lokale myndigheter og skapt forgang i det materielle oppbygningsarbeidet. Lokale NGOer

har gjort det mulig for yngre opposisjonelle mayaer til å få innflytelse i lokalsamfunnet, uten å gå gjennom de tradisjonelle kanalene. Nebaj kunne i 2005 lett fremstå som en splittet by, preget av fattigdom og kriminalitet, hvor alkohol og narkotikamisbruk et økende problem. Det var likevel optimisme å spore blant regionens raskt voksende befolkning.

Ixil-regionen som utviklingsområde

Fra slutten av 1980-tallet ble Ixil-regionen møtt med økende interesse blant internasjonale NGOer. Siden Ixil var et av områdene som var sterkest berørt av borgerkrigen, ønsket de å bistå i arbeidet med å gjenbygge regionen. Siden regionens befolkning i hovedsak bestod av mayaer, gikk det meste av bistanden med på å bedre mayabefolkningens levekår og rettigheter. Bistandsmidler for å bedre mayabarns levekår har hovedsaklig blitt rettet mot utbygning og utbedring av regionens skoler.

Ifølge lærerne fra Nebaj hadde de internasjonale NGOene lyktes i sin målsetning med å få fortgang i utbygningen av skoler. Regionen ble fra begynnelsen av 1990-tallet inkludert i den nasjonale skoleplan, der det ble gitt penger til utbygging av barneskoler i de avsidesliggende jordbruksdistriktene²⁸. Prosjektet som fikk navnet PRONADE (*Programa Nacional de Autogestión para el Desarrollo Educativo*²⁹), var basert på tanken om at barn med lang vei til offentlig skole, skulle få et alternativt skoletilbud. Tall fra Quiché-provinsen viste at PRONADE skolene at antall immatrikulert barn økte med 50% i perioden 1995–2003 (ibid). I Ixil-regionen ble oppbygningen av skolene økonomisk støttet av de tilstedeværende internasjonale NGOene. Foruten nye barneskoler, ble det bygd en yrkesrettet skole og en egen avdeling av San Carlos Universitet.

Tiltross for rask vekst i antall nye skoler, utviste de lokale myndighetene liten vilje til å bevilge penger for å forbedre forholdene innad i skolene.

”... her i regionen er der ikke en god relasjon mellom skolen og den politiske ledelsen. FRG sitter med makten, men er bare interessert i egen økonomisk vinning. Vår nåværende rådmann prioriterte eksempelvis en park og en statue utenfor rådhuset, fremfor å kjøpe inn nye oppdaterte skolebøker for barna. Barnas skolebøker er av denne grunn opp til 30-40 år gamle” (lærer i Nebaj).

Barneskolene i regionen bar således preg av en akutt mangel på oppdatert undervisningsmaterieell. Selve undervisningen var preget av konservative læretradisjoner, basert på ensidig kulturell forståelse av landets historie og språk, der målet var å oppdra barna

²⁸ http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/Education-Notes/EduNotes_Guatemala.pdf (05.08-08)

²⁹ Det nasjonale program for selvstyrte skoler for utvikling av utdanning

i ladinokulturen. I Nebaj kom jeg i kontakt med en eldre ladinolærer (de León) som i 2004 ble utpekt til å representere regionen i en nasjonal skolekomité. Denne komiteens oppgaver besto blant annet i å utarbeide en ny læreplan for landets grunnskoler. Ifølge de León sto man fremdeles overfor et akutt behov for å modernisere undervisningsplanen, spesielt på grunnskolenivå. Han mente at målene i Urfolksavtalen, med å fremme en multikulturell og tospråklig skole, verken var blitt prioritert nasjonalt, eller blitt fulgt opp regionalt i skoledistrikter som Ixil-regionen. Ifølge de León var diskriminering av urbefolkningen og dens kulturelle markører innad i skolesystemet, et like aktuelt problem i 2005 som det var før signeringen av fredsavtalen og Urfolksavtalen i 1996.

Nye lokale organisasjoner

Tiltross for gode intensjoner bak de internasjonale organisasjonenes prosjekter, har de ikke bidratt til den utvikling som mayabefolkningen ønsket i regionen. For kortere perioder har de fleste av prosjektene fungert, men så fort den økonomiske støtten opphører, faller prosjektene ofte sammen. Ifølge SC-Ns prosjektkoordinator Ubaldo Ruíz, var årsaken at prosjektene ofte manglet langsiktige planer og målsetninger. Lokalbefolkningen var dessuten misfornøyd med at de ikke ble inkludert og fikk mulighet til å komme med innspill til valg av satsningsområder for bistandsmidlene. For å ha en viss innflytelse og kontroll på utviklingen, startet lokalbefolkningen sine egne organisasjoner. Disse var ofte økonomisk støttet av de tilstedeværende internasjonale NGOene. Jeg har i dette studiet vært i kontakt med en av disse, organisasjonen APAPTIX.

APAPTIX ble i 1994 startet som en jordbruksorganisasjon som økonomisk ble hjulpet i gang av ”Veterinærer uten grenser”. Organisasjonens overordnede mål var den gang å bistå i oppbygningen av jordbruket og på lengre sikt bidra til et mer effektivt og bærekraftig jordbruk i regionen (SC-N, dokument 1). Initiativtakernes visjon var å vise at det var mulig å effektivisere og tilpasse jordbruket til det moderne samfunnet, samtidig som man tok hensyn til mayakulturens verdenssyn³⁰ (SC-N, dokument 5). Allerede i 1995 inngikk APAPTIX et økonomisk samarbeid med SC-N, men det var først i 1998 et mer permanent samarbeid ble etablert. APAPTIX mottott den gang støtte for å gjøre en studie om barn og unges situasjon i regionen. Dette i regi av SC-N. Studien viste klare tegn på at det var regionens barn og unge som led mest av økt marginalisering og fattigdom i årene etter borgerkrigen (SC-N, dokument 1). På bakgrunn av studien ble ledelsen i APAPTIX spurt om å være med på SC-Ns

³⁰ Innenfor mayakulturen blir mennesket og jorda ansett som likeverdige og man skal kun ta ut av jorda det man trenger for at familien skal overleve.

utviklingsprosjekt, "Initiativet". Representantene i APAPTIX takket ja til videre samarbeid og opprettet en barne- og ungdomsavdeling, under ledelse av Santiago Vargas Pastor. Under mitt opphold ble barne- og ungdomsavdelingen fortsatt drevet av Santiago i samarbeid med María Elena Raymundo Cruz, Rafael Corio Santiago, Juan López Perez.

Ifølge SC-Ns prosjektkoordinator Ubaldo Ruíz, var det et sterkt behov for undervisning i generelle menneskerettigheter og spesielt barns rettigheter i Ixil-regionen. Regionen ble som så mange andre jordbruksdistrikter, ekskludert fra offentlige integreringsprogram i årene etter borgerkrigen. I det politiske miljø i Ixil ble det utvist liten vilje til å følge opp de lover og regler som var blitt besluttet nasjonalt for å fremme barns rettigheter. Det ble heller ikke gitt støtte til organisasjoner som arbeidet for å bedre situasjonen lokalt (SC-N, dokument 1). Ifølge Ruíz, ble det utvist til dels stor apati blant de mange evangeliske sektene i regionen, spesielt de som omhandlet barns rettigheter. Foreldrene hadde generelt liten informasjon om Barnekonvensjonens prinsipper. Representantene i APAPTIX beskrev problemer knyttet til den pågående ladiniseringsprosessen, machismokulturen og de mange problemene som oppsto som følge av borgerkrigen. Mistillit og frykt, ødeleggelse av dyrkbar mark og bolighus, fattigdom og splittede familier var direkte konsekvenser forårsaket av borgerkrigen. Den økende rekrutteringen til gjengene MS13 og M18 skapte i tillegg stor bekymring i lokalsamfunnet og det var av den grunn behov for endringer som bremsset tilslutningen³¹.

I dette kapitlet et har jeg presentert informantenes lokale kontekst, Ixil-regionen. I det kommende kapitlet et skal jeg se nærmere på APAPTIXs lokale handlingsplan, som ble iverksatt nettopp for å bedre barn og unges levekår i regionen. *Participation of Children and youngsters in the Association Technicians in Animal Husbandry of the Trianglo Ixil* (heretter omtalt som handlingsplanen) er en plan som er startet og iverksatt som følge av samarbeid mellom APAPTIX og SC-N og er basert på ideologiske og metodiske retningslinjer gitt i utviklingsprosjektet "Initiativet".

³¹ Rekruttering til gjengene har foregått i stor skala i distriktene. I Ixil-regionen var de første gjengmedlemmene unge menn fra modellandsbyene, mange med bakgrunn som barnesoldater i hæren. Rett før min ankomst ble en ung mann drept som følge av et internt oppgjør mellom gjengene i Nebaj og en bussjåfør ble myrdet, da busselskapene nektet å betale gjengene for "beskyttelse" av bussene på strekningen: Nebaj - Guatemala City.

5. Lokalt utviklingsprosjekt: Aktiv deltagelse

I det kommende kapittelet et skal jeg se nærmere på hvilke erfaringer lokalbefolkningen har gjort seg om APAPTIXs lokale handlingsplan. Handlingsplanen som er delt inn i tre delprosjekter som utgjør rammen for det første analysekapitlet. Jeg skal i det følgende introdusere representantene i barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, prosjektledere, foreldre og barns og deres beskrivelser av barna deltagelse i lokallagene, og det arbeidet som har blitt gjort for å bevisstgjøre og mektiggjøre barna, i henhold til deres rettigheter. Jeg skal dernest se på hvordan ungdommene og deres prosjektledere beskriver oppbygningen og samhandlingen som finner sted i radio- og nettverksprosjektet. Jeg ønsker her å presentere informantenes tanker og ideer vedrørende prosjektenes bidrag til å fremme barns rettigheter, deriblant aktiv deltagelse og iverksettelse av deres kulturelle tilhørighet. Gjennom en systematisk koding av datamateriale, kombinert med komparativ analyse, har jeg funnet frem til sentrale begreper i informantenes beskrivelser. Målet har vært å oppnå en teoretisk refleksjon med utgangspunkt i de empirisk forankrede begrepene.

5.1. APAPTIXs handlingsplan

I 2000 utarbeidet barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, i samarbeid med SC-N en lokal handlingsplan for å informere og skape bevissthet om barns rettigheter i Ixil-regionen. Handlingsplanen var basert på de ideologiske og metodiske retningslinjene gitt i SC-Ns bistandsprosjektet "Initiativet". Handlingsplanen var tilpasset den lokale konteksten og de utfordringer SC-N og APAPTIX mente barn og unge sto overfor i regionen. APAPTIXs visjon om å bidra til utviklingen av et velfungerende lokalsamfunn, hvor den eksisterende Ixil-kulturen ble respektert og anerkjent, ble inkludert som et sentralt mål for det videre arbeidet. Ifølge SC-Ns prosjektbeskrivelse er handlingsplanens eksplisitte målsetning som følger:

"to promote the integrated development of children and youth and their leading role in aspects related to their rights, from the perspective of their Maya- culture, through education and training processes adjusted to their reality, in order to transform their standard of living" (SC-N, dokument 1).

For å lykkes i sine metodiske og ideologiske målsetninger, valgte representantene i APAPTIX å engasjere prosjektledere som både var kjent med barnas kultur og som behersket Ixil-

språket. Ifølge Freire (1972) oppnås tillit gjennom dialog, samtidig som man bidrar til å fremme kommunikasjon og deltagelse blant barna.

”prosjektlederne må ha godt omdømme. De kan ikke ha juridiske problemer eller ha et rykte for å være voldelige. Det er foreldrene som velger lokallagsleder. Hvis denne er interessert, vil han få opplæring av APAPTIX. Man forsøker å finne lokallagsledere som kjenner det aktuelle stedet godt og det anses som en fordel om personen selv er vokst opp på stedet” (Santiago Vargas Pastor)

Barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX ønsket med dette å skape trygge rammer for barn og deres deltagelse i prosjektene. Ved å tilpasse undervisningen og de temaene som ble tatt opp til det samfunnet og de utfordringene barna selv sto overfor i Ixil-regionen, håpet de å gjøre undervisningen relevant og således enklere å tilegne seg for det enkelte barn.

For å nå målene i handlingsplanen, valgte representantene å dele handlingsplanen inn i tre delprosjekter, i det følgende omtalt som lokallag, radioprojekt og nettverksprosjekt. Målsetningen med lokallagene var å informere og skape en bevissthet blant regionens barn og unge om deres rettigheter. Radio- og nettverksprosjektet skulle fremstå som de unges egne arenaer. Her skulle de selv få praktiske erfaring med å delta og kjempe for endringer i lokalsamfunnets holdninger til barn og unge, og deres rettigheter i regionen.

For å nå barna i deres eget nærmiljø opprettet barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX 26 lokallag i regionen. Under mitt feltarbeid i perioden april-juni 2005, deltok ifølge Santiago, til sammen 1 357³² barn og unge (641 gutter, 716 jenter) i lokallagene. Alle deltagerne var av mayaherkomst, med noen få unntak hadde barna etnisk tilhørighet til den etnolingvistiske gruppen Ixil. Barna var delt inn i tre aldersgrupper: 7-9 år (612 barn), 9-12 år (391 barn), 13-15 år (354 ungdommer). Ifølge tall fra APAPTIX, var hele 540 familier aktive i lokallagene i 2005 (APAPTIX, dokument 2). Hvert lokallag hadde en frivillig voksen som leder. De valgte lederne måtte gjennomgå fire dagers opplæringskurs i regi av APAPTIX og forpliktet seg også til å delta på oppfølgingskurs. På disse møtene ble det utvekslet erfaringer, teori gjennomgått, problemer diskutert og man forsøkte å finne nye måter å videreutvikle lokallagene.

De eldre barna fikk muligheten til å delta på et radioprojekt i regi av APAPTIXs ungdomsgruppe i Nebaj. Programmene var lagt opp slik at det var ungdommen selv som skulle videreformidle det de lærte i lokallagene til andre barn og voksne i regionen. Målet med radioprojektet var å gi ungdom et talerør ut til samfunnet, slik at de lettere kunne nå ut med informasjon om barns rettigheter. Ved å benytte radio som medium, mente APAPTIX at

³² Ifølge tall fra APAPTIX, tilsvarer dette ca 4 % av alle barn og unge i region

ungdommene ville nå ut til et bredere publikum, over et større geografisk område, enn de ville ha gjort ved å benytte andre medium. Programmet ble sendt hver søndag og var svært populært, både blant deltakerne og de mange lytterne.

På organisasjonsnivå samarbeidet APAPTIX med andre lokale organisasjoner som også deltok i SC-Ns bistandsprosjekt "Initiativet". APAPTIX hadde et nært samarbeid med organisasjonen *Utz K'aslemal*, som har tilholdssted i byen *Santa Cruz*, også det i *Quiché-provinsen*. Foruten å jobbe på ledernivå, ble det arrangert møter og tilstelninger for ungdom som enten deltok i lokallagene eller i andre lignende prosjekter i regi av organisasjonene. Ungdommen som kom fra de tre etnolingvistiske mayagruppene *Ixil* (APAPTIX), *K'iché* og *Sakapulteka* (*Utz K'aslemal*) ble således godt kjent med hverandre og hverandres kultur. Målet med disse møtene var å skape blest og gi informasjon om barns rettigheter samt bidra til å skape et rom der ungdom fra ulike etniske grupper kunne møttes. Møtene gav dessuten ungdommene mulighet til å danne nettverk på tvers av kulturelle, språklige og regionale skillelinjer.

5.2. Delprosjekt 1: Lokallagene i Acul og Uc Uchuch

Under oppholdet i Ixil-regionen fikk jeg muligheten til å bli bedre kjent med to av lokallagene i landsbyene Acul og Uc Uchuch. Begge lokallagene ble startet i 2000 og var dermed blant de første lokallagene i regionen. Lokallagene ble valgt for å vise noe av den variasjon som fantes innad blant lokallagene i regionen.

Lederen for lokallaget i Acul ble kalt Chico, som betyr gutt på norsk. Hans dåpsnavn var Francisco Cedillo Matóm. Chico var 19 år og kom fra Acul. Jobben med barna var kun en helgejobb, da han til daglig studerte i Nebaj. Chico var svært populær blant barn og voksne i Acul. Barna fortalte at de opplevde han som oppriktig interessert i hvordan de hadde det og at de derfor følte seg trygge overfor han. Flere av barna fortalte at det var lett å snakke med Chico, siden han snakket Ixil-språket, var oppvokst i Acul og kjente deres historie og kultur. Lokallaget i Acul hadde under mitt opphold 17 medlemmer, hvorav 5 var jenter.

De første årene ble lokallaget i Uc Uchuch ledet av Santiago. Under mitt opphold hadde Mario (Maurisio Cuchil) overtatt som leder. Den 29årige Mario var selv oppvokst i Uc Uchuch og bodde i området sammen med sin kone og 4 døtre. Mario hadde kun gått to år på skole, siden han som 8åring måtte flykte opp i fjellene som følge av borgerkrigen. Etter borgerkrigen var familien avhengig av hans arbeidskraft for å klare seg økonomisk. Mario fikk dermed ikke mulighet til å fullføre skolen og hadde jobbet som jordbruker til han i 2003, begynte arbeidet med barn og ungdom i APAPTIX. Mario anså jobben i lokallaget som en

mulighet til selv få ”utdanning” gjennom oppfølgingsmøtene i APAPTIX og gjennom arbeidet med barna. Det var svært populært å delta i lokallaget i Uc Uchuch. Under mitt opphold deltok alle barn og unge i alderen 9 – 15 år. Dette tross for at de fleste av barna bodde i fjellene rundt landsbyen Uc Uchuch, og derfor hadde opp til en times gange for å komme til skolen hvor lokallaget møttes annen hver søndag.

Både Chico og Mario opplevde det som utfordrende å skulle tilegne seg en dypere forståelse av ideologien bak ”Initiativet”. Begge mente at begrepene som ble benyttet i ”Initiativets” lærebøker og på oppfølgingsmøtene var vanskelig å forstå. Chico og Mario hadde som følge av dette, valgt ulike fremgangsmåter for å formidle budskapet om barns rettigheter til barna. Mario hadde valgt å legge store deler av undervisningen ute i naturen eller til lokallagets hage, hvor han lærte barna om jordbruk, husdyrhold og bruk av medisinsplanter. I tråd med den kommunikasjons-pedagogiske metodikken, tilpasset Mario undervisningen slik at barna fikk erfaring med å samarbeide, kommunisere og dele kunnskap med hverandre i et landskap han selv kjente godt som forhenværende bonde. Undervisningen bar dermed preg av å være praktisk i sin metodikk. Chico tok også i bruk den kommunikasjons-pedagogiske metodikken, men la undervisningen tettere opp mot innholdet i ”Initiativets” lærebøker (SC-N, dokument 6, 7 og 8), og brukte disse som utgangspunkt i samtalegrupper med barna. I samtalegruppene ble stoffet relatert til daglige hendelser i barnas egen hverdag, for å vise dem ideologien bak de ulike begrepene. Samtalegruppene var lagt opp slik at det var barna som skulle komme med innspill til de ulike temaene som ble tatt opp og i felleskap skulle de finne gode løsninger. Barna fikk også mulighet til å delta i ulike praktiske oppgaver der gutter og jenter skulle arbeide sammen. Begge lokallagslederne vektla arbeidet med å skape like handlingsrammer for jenter og gutter, og således inkludere alle barna i undervisningen.

I en senere samtale med Santiago kom det frem at flere av lokallagslederne hadde tatt opp, hva Chico og Mario beskrev som ”vanskelige begreper”. De hadde alle problemer med å forstå betydningen av begreper som patriarkat og matriarkat og ikke minst relatere disse til sitt eget arbeid med å informere barna om deres rettigheter og utviklingen av demokratiet lokalt. Målsetningene i ”Initiativet” ble av denne grunn svært abstrakte og vanskelige å nå. Santiago sa seg enig i at undervisningsbøkene var vanskelige å forstå og at de inneholdt mange tekniske ord. For å overkomme problemet hadde man kontaktet SC-Ns prosjektkoordinator Ubaldo Ruíz, som på sin side hadde laget en ordliste med forklaringer. Ordlisten hadde blitt gjennomgått på oppfølgingskursene med lokallagslederne.

Jeg skal i det følgende se nærmere på hvordan Chico og Mario la opp arbeidet med barna i lokallagene. Begge arbeidet som nevnt etter retningslinjene gitt i den kommunikasjons-pedagogiske metodikken, men med ulike fremgangsmåter til praktisk metodisk gjennomføring.

Lokallaget i Acul: Bevisstgjøring om barns rettigheter i samtalegrupper

I lokallaget i Acul underviste Chico blant annet i forskjellene i hva SC-N omtalte som ”patriarkat”- og ”matriarkatkultur”. Han la undervisningen nært opp til fremgangsmåten som ble foreslått i de tidligere omtalte undervisningsbøkene fra SC-N.

I lokallaget i Acul hadde Chico valgt å informere barna om deres rettigheter gjennom samtalegrupper og deltagelse i praktiske øvelser. Ifølge Freire vil undertrykte grupper gjennom samtaler og ved å dele erfaringer, lære og forstå og på sikt oppnå hva han omtaler som en kritisk bevissthet om hvorfor de er undertrykt. Freire anser kritisk bevissthet som en forutsetning for å bedre livsvilkårene (Freire 1972). I lokallaget snakket Chico med barna om hvordan ”patriarkatkulturen” hindret barna i å oppnå sine rettigheter, og hvordan en holdningsendring mot en ”matriarkatkultur” ville skape et bedre og mer fredfylt samfunn for barna. Jeg skal i de følgende avsnittene se nærmere på noen av de temaene Chico tok opp med barna i lokallaget.

Et mye omdiskutert tema i lokallaget var vold mot barn. Flere av barna fortalte at de var blitt slått av foreldrene og/eller av eldre brødre. Det var en klar tendens til at jentene var mer utsatt for vold utført av den nære familien, enn guttene. I lokallaget snakket barna om hvorfor så mange i lokalsamfunnet valgte å ty til vold når problemer oppsto. Barna hadde selv kommet frem til at årsaken lå i samfunnsstrukturene og de problemene borgerkrigen hadde etterlatt. Det at så mange av foreldrene var slitne og frustrerte og slet med å få endene til å møtes, var ett konkret eksempel på en slik strukturell årsak. På møtene fikk barna selv muligheten til å komme med forslag til måter å håndtere situasjonen på. Barna var alle enige i at det ikke var bra at voksne slo barn. Barna lærte at man heller burde snakke om det som var vanskelig, fremfor å ty til vold, og at man således sammen ville finne bedre løsninger.

For å vise kompleksiteten i samfunnet og i lokalledernes arbeid, vil jeg her gjengi en historie fortalt av Chico i relasjon til temaet. En av guttene i lokallaget hadde nektet å lystre farens ordre, hvorpå faren slo sønnen. Samme dag i lokallaget hadde Chico snakket med barna om at det var ulovelig å slå barn og at de som gjorde det kunne bli sendt i fengsel. Gutten gjorde sin far oppmerksom på dette, med de følger at den nå, meget så sinte faren kontaktet Chico. Her tar historien imidlertid en snodig vending. I samtalen med Chico

anklaget faren ikke Chico, men guttens mor for ikke å oppdra sønnen bra nok. I senere samtaler med moren, støttet hun sin manns uttalelser. Til syvende og sist, ble det moren som fikk unngjelde for at farens slo sønnen og at sønnen hadde mot til stå imot sin far.

Et annet tema som ble tatt opp var at jenter og gutters har samme rettigheter. Å få bukt med den dominerende machismokulturen var et av hovedfokusene for alle lokallagene i regionen. Med machismokulturen hadde det, ifølge representantene i APAPTIX, utviklet seg et skjevt syn på jenter og gutter, der jenter var underdanig gutter. I lokallaget arbeidet Chico aktivt for å lære barna at gutter og jenter er likeverdige og med dette, synliggjøring av jenter og deres kapasitet. Ifølge Chico oppsto det i begynnelsen ofte problemer knyttet til at gutter og jenter ikke ville arbeide sammen. Barna delte seg alltid i jente- og guttegrupper. Chico måtte derfor splitte opp gruppene og blande barna i grupper bestående av begge kjønn. Samarbeid innad i gruppene kunne by på utfordringer, da guttene tok kommandoen, mens jentene ikke slapp til. Ifølge Chico hadde barna snakket om disse problemene og funnet gode løsninger slik at alle fikk delta likt.

Bilde 3: Deltagelse av barn i lokallaget i Acul. Jentene står passive i bakgrunnen, mens guttene tar over prosjektet

Mine observasjoner ga imidlertid ikke et like entydig positivt bilde av situasjonen. Under alle de prosjektene jeg var med på i Acul, var det guttene som tok ledelsen. Bildet over er illustrerende for hvordan jentene ble stående passive i bakgrunnen, mens guttene tok ledelsen i et av prosjektene.

Chico var også opptatt av å få frem at når man har rettigheter må man også ta ansvar for sine handlinger. I lokallaget la Chico vekt på å lære barna å ta ansvar for egne handlinger. Etter borgerkrigens slutt hadde stadig flere ungdommer i regionen blitt rekruttert til lokale forgreningene, av gjengene MS13 og M18. Barna i lokallaget snakket om følgene av å delta i disse gjengene, om alkohol og narkotika og om konsekvensene ved å få et kriminelt rulleblad

i ung alder. Ifølge barna, ble ungdommer med i gjengene fordi de kjedet seg og fordi de verken hadde utdanning eller så muligheter til å skaffe seg arbeid. Den tradisjonelle fordelingen av eiendom, sammen med et svært skrint jordsmonn, hadde ført til at mange gutter som tidligere ville ha funnet arbeid innenfor jordbruket, nå måtte finne seg arbeid i andre næringer. Ifølge rektoren ved barneskolen i Uc Uchuch, dro så mange som 80 % av alle hans mannlige elever over 15 år til USA som ulovlige arbeidsimmigranter. I Nebaj så man en kraftig økning innen serviceyrker, men disse jobbene var forbeholdt de som hadde høyere utdanning, hovedsakelig ladinoene. En ungdom forklarte at det var svært lite å ta seg til for Ixil ungdom i regionen og at mange hadde gitt opp. Gjengene ble assosiert med spenning, man fikk et navn og medlemskap gav status. Deltagelse i gjengene gav således en makt og prestisje som ellers ville vært vanskelig å nå med barnas etniske tilhørighet.

Bilde 4: En ung Ixil-mann viser et av tegnene til gjengen MS13: "djevelens hode"

Ingen kunne gi meg eksakte tall på hvor mange ungdommer som faktisk var aktivt med i gjengene i 2005. Ifølge representantene i APAPTIX hadde medlemsmassen økt raskt de seneste årene. I lokallaget i Acul snakket Chico med barna om hvordan de selv kunne engasjere seg og kreve at mayaene i regionen og provinsen fikk bedre oppvekstvilkår. Handlingsplanens radioprogram og nettverksgruppe var iverksatt nettopp med formålet om å gi mayabarn og unge tilgang til arenaer der de selv fikk mulighet til å påvirke sine oppvekstvilkår, gjennom deltagelse i ulike samfunnsdebatter.

Lokallaget i Uc Uchuch: Bevisstgjøring om barns rettigheter i praktisk tilrettelagte prosjekter

I lokallaget i Uc Uchuch hadde Mario valgt en mer praktisk fremgangsmåte i undervisningen. Gjennom arbeid med ulike prosjekter skulle barna få innsyn i den lokale floraen og faunaen. De skulle lære om mer effektive måter å drive jordbruk og husdyrhold og samtidig lære å ta

bedre vare på miljøet. I lokallaget lærte barna også om samarbeid gjennom å dele erfaringene fra arbeidet med hverandre.

Jordbruket i Ixil-regionen hadde gjennomgått store omstruktureringer de senere årene. Mario som tidligere hadde livnært seg som bonde, hadde selv tatt del i omstillingen, der krav om økt produksjon og fortjeneste har ført til en mer konsentrert utnyttelse av jorda. Ifølge mayakulturen står mennesket og jorda i et avhengighetsforhold til hverandre, med de følger at mennesket ikke skal ta mer ut fra jorda enn det de trenger for å overleve. Mayaenes forståelse av kosmos har vært utslagsgivende for måten befolkningen har drevet jordbruk gjennom generasjoner. De nye og mer intensive produksjonsformene hadde ført til et skrint jordsmonn. Mange av de gamle tradisjonene og ritualene som tidligere har blitt benyttet innenfor jordbruket, var som følge av omstruktureringene i ferd med å gå tapt.

I tråd med APAPTIXs visjon, ønsket Mario å lære barna om mayaenes egen måte å drive jordbruk, samtidig som de skulle få opplæring i nye og mer bærekraftige jordbruksmetoder. Mario mente at barna på denne måten ville stå bedre rustet til å møte fremtiden, samtidig som de fikk mer kjennskap og nærhet til sin egen kulturarv.

Mario brukte skolens klasserom når han skulle gjennomgå ny teori, mens den øvrige tiden ble lagt til lokallagets hage eller ute i naturen. Barna fikk da mulighet til å prøve ut den nyervervede kunnskapen i praksis. Slik beskrev en av jentene fremgangsmåten i et prosjekt med medisinerplanter:

"Først foreller Mario oss om de forskjellige plantene og viser oss hvordan de ser ut. Vi må så selv finne plantene i naturen og vise dem til Mario. Når vi har funnet de rette plantene, planter vi frøene i hagen. Vi (barna), er selv ansvarlig for dem mens de vokser. Når plantene er store nok til å bli flyttet, tar vi de med oss hjem til vår egen hage. Når plantene har vokst seg store og sterke, tar vi dem med tilbake og viser dem til Mario. Mario viser oss så hva vi kan bruke dem til"(jente 11år).

Bilde 5: Bildet viser en av de unge jentene fra lokallaget i Uc Uchuch i hennes private urtehage

Befolkningen i Ixil-regionen har lange tradisjoner med å benytte lokale urter og planter for å lindre og kurere sykdom. Kunnskap og erfaringer knyttet til bruk av disse såkalte medisinerplantene har tidligere gått i arv fra generasjon til generasjon, hovedsakelig innenfor den nærmeste familien, fra far til sønn og fra mor til datter. Mario fortalte at barna i lokallaget hadde opplevd det som frustrerende å måtte dele kunnskap med hverandre, da kunnskap ble assosiert med makt og status. I barnas øyne forsvant makten og statusen, så fort den ble delt

med andre utenfor familien. I lokallagene måtte barna derfor lære at de både kunne og burde dele kunnskap med hverandre. At man ved å dele kunnskap kan oppnå mer enn hva man ville gjort hver for seg. Barna forstod prinsippet, men det var likevel vanskelig å gjennomføre i praksis, spesielt hvis kunnskap skulle deles mellom gutter og jenter.

En utfordring i lokallaget var å få jentene til å delta på lik linje med guttene. Jeg var tilstede ved et prosjekt der barna skulle lære å lage sjampo. Barna måtte selv finne de riktige plantene, blande ingrediensene og lage sjampo. Det ble lagt vekt på at gutter og jenter skulle samarbeide. Så lenge barna arbeidet med prosjektet ute i naturen fungerte samarbeidet relativt bra. Å koke, røre og passe kjelen skulle imidlertid vise seg å bli guttenes jobb. Mange av guttene syntes dette var ekstra moro siden de sjeldent fikk delta i matlagingen i hjemmet.

Bilde 6. Deltagelse på sjampoprojekt i Uc Uchuch. Bildene viser prosessen barna gikk gjennom fra plantene var hentet i naturen til sjampoene var ferdig. Som bildene viser, var guttebarna aktivt med i hvert trinn i den siste delen av prosessen

Resultatet var det samme som i Acul, jentene ble stående passive i bakgrunnen, mens guttene tok kommandoen. Ingen av jentene kom eksempelvis med på bildene over, tross for stor deltagelse blant jentene på prosjektet.

Ifølge Mario var jentene ofte svært sjenerte og reserverte når de begynte i lokallaget. Flere av de yngste jentene hadde, ifølge Mario, ikke tidligere lekt med andre barn enn sine søsken. Jentene som var i skolealder var også vant til å tilbringe store deler av dagen i hjemmet, der de hjalp moren og passet yngre søsken. Jentene hadde således liten erfaring med å samarbeide i grupper, spesielt med gutter.

”Jentene trenger litt tid til å bli vant til gruppen og finne sin plass i den. Gjennom lek og deltagelse i prosjektene får de erfaring med å samarbeide med andre barn. Mange blir da mer selvsikre. De har ingen slik aktivitet hjemme” (Mario).

Mario var bevist på utfordringen han sto overfor med å inkludere jentene i prosjektene og arbeidet svært målrettet i lokallaget for å overkomme problemet.

Selv om Mario arbeidet aktivt for å skape rom for jentene i lokallaget, skulle det vise seg å være stor uenighet blant foreldrene om hvorvidt jentene i det hele tatt burde ha en plass i lokallaget. Mens en far uttrykte at *”flere jenter burde delta, deres adferd forandret seg positivt og de blir mer selvsikre*, mente en annen far at *”lokallaget burde være et sted for guttene, der de kan utvikle seg som menn og bli bedre bønder”*. Tidligere hadde det ikke vært vanlig at jenter i Ixil-regionen har hatt mulighet til å delta i sosiale fora slik som i lokallagene. En mor fortalte at hun var svært glad for at datteren nå hadde mulighet til å delta i forskjellige aktiviteter utenfor hjemmet. Selv hadde hun verken hatt mulighet til å gå på skole eller delta i andre aktiviteter. Hun håpet at datteren vil sitte igjen med gode minner om henne, fordi hun gav henne denne muligheten.

Lokale informasjonsmøter for foreldre og APAPTIXs gode omdømme

Så å si alle foreldrene jeg var i kontakt med i landsbyene Uc Uchuch og Acul, nevnte APAPTIXs gode rykte som jordbruksorganisasjon, når de skulle forklare hvorfor de hadde valgt å la barna delta i lokallaget. En far fortalte at mange av bøndene i regionen hadde tatt opp lån fra organisasjonen i årene etter borgerkrigen og var svært fornøyde med ordningen³³. APAPTIX hadde dessuten utvist stor faglig dyktighet når det kom til spørsmål vedrørende miljø, jordbruk, husdyrhold og bruk av medisinerplanter. Flere av foreldrene i Uc Uchuch fortalte at de hadde valgt å sende barna til lokallaget nettopp for å lære mer om disse temaene. Mario mente lokallagets suksess kunne ses i sammenheng med foreldrenes ønske om at barna skulle få lære mer om mayakulturen og spesielt den lokale måten å drive jordbruk.

Både i Uc Uchuch og Acul ble lokallagene fulgt opp med egne informasjonsmøter for foreldrene. APAPTIX var bevist sitt ansvar med å informere og inkludere foreldrene i prosjektet, da de så seg helt avhengig av foreldrenes velvilje for å følge opp prosjektet i hjemmet. Hvert av de 26 lokallagene holdt av denne grunn flere årlige informasjonsmøter for foreldrene. Tilstelningene ble arrangert lokalt, slik at det skulle være enkelt for de voksne å møte opp. Informasjon om lokallaget ble gitt av lokallaglederne selv, der foreldrene hadde mulighet til å stille spørsmål. Representanter fra barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX

³³ APAPTIX gav lån til de lokale bøndene på opp til 2000 Q, som tilsvarer 2000 NOK. Bøndene måtte kun betale renter de første 6 månedene, for så betalte direkte ned på lånet.

holdt også innlegg, der de forklarte nærmere om Barnekonvensjon og det arbeidet de gjør for barn og unge i regionen. Både foreldrene og representantene i APAPTIX gav uttrykk for at møtene fungerte bra og var til gjensidig nytte. Mange fant veien til møtene, og både i Acul og Uc Uchuch hadde møtene utviklet seg til å bli et forum der foreldrene opplevde at de kunne stille kritiske spørsmål og få svar på disse. Foruten å snakke om barns rettigheter ble temaer knyttet til miljø, planter og husdyrhold omtalt. Ifølge uttalelsene fra foreldrene, var det nok disse temaene som trakk flest til møtene.

Endringer i barnet som følge av deres deltagelse i lokallaget

I samtaler med lokallagslederen, foreldre og lærere kom det frem at barna hadde endret sin adferd og som følge av deltagelsen i lokallaget. Informantene forklarte forandringene med økt kompetanse og selvfølelse hos det enkelte barn. De hadde observert endringer både i lokallagenes aktiviteter, i hjemmet og i skolen

Begge lokallagslederne mente lokallagenes bevisstgjøring om barns rettigheter, sammen med en kulturelt tilpasset undervisning gjennom aktiv deltagelse, hadde ført til mer selvsikre og handlingskraftige barn. De uttalte at de begge hadde sett forandringer hos barna relativt raskt etter de begynte i lokallaget. Barna fremsto da som mer utadvendte og var mer selvsikre når de skulle delta, snakke og samarbeide med andre barn. Både Chico og Mario beskrev barna i lokallaget som svært åpne. Chico fortalte at han mente at barna stolte på han, fordi han kom fra samme bakgrunn (etnisk og kulturelt praktiserende Ixil) og at han med dette var kjent med forholdene de levde under. Det at han snakket Ixil, mente han gjorde det lettere for barna å uttrykke sine følelser.

Foreldrene både i Acul og Uc Uchuch, støttet Chico og Mario's uttalelser om at barna hadde blitt mer selvsikre og kunnskapsrike. En mor i Uc Uchuch fortalte at sønnen som følge av deltagelsen i lokallaget, hadde ervervet seg svært omfattende kunnskap om den lokale floraen og faunaen. Hun forklarte at sønnen kunne skjelne mellom hvilke planter som kurerer hvilke sykdommer, dette være seg hos mennesker og dyr. I Acul fortalte en far at han og sønnen ofte snakket sammen om hva sønnen lærte på møtene hos APAPTIX og at han i større grad inkluderte sønnen i avgjørelser i husholdet, spesielt når det kom til avgjørelser som gjaldt jordbruket. Sønnen tok også selv initiativ til å dele kunnskap med faren. Faren mente av denne grunn at sønnen fremsto som mer selvsikker enn tidligere. I hans familie hadde det ikke vært vanlig at barna satt med kunnskap som foreldrene ikke hadde. Sønnens deltagelse i lokallaget (og i skolen), hadde således skapt endringer i den tidligere så klare kunnskapsbalansen i hjemmet. Faren nevnt også at han hadde fått tilbakemelding fra sønnenes

lærer om at sønnen fulgte mer med i timen og at han fremsto som mer selvsikker. Faren mente endringen skyltes sønnens deltagelse i lokallaget.

Lærerne ved den offentlige barneskolen i Acul og den foreldre administrerte PRONADE barneskolen i Uc Uchuch, uttrykte barna som var med i lokallagene fremsto som ”mer kunnskapsrike” enn sine klassekamerater. Rektoren på barneskolen i Uc Uchuch, støtte opp om utsagnet og mente å se klare sammenhenger mellom hvilke barn som var med i lokallaget. Rektoren påpekte spesielt barnas kunnskap om planter og dyr og det faktum at de ofte var de første som rakk opp hånda i timen.

”barna kan si navnene på planter og dyr med en gang vi spør i timen. De kan skille mellom medisinske planter og andre nytteplanter. De snakker ofte først i klassen og er ikke så redde for å gå opp til tavlen, når de blir bedt om det. De er utvilsomt mer vant til å snakke i forsamlinger enn sine klassekamerater. Dette gjelder også jentene. Barna kan også mer om samfunnet enn de andre barna”
(rektor i Uc Uchuch).

Det var således enighet blant lokallagsledere, foreldre og lærere om at lokallagenes metodiske tilnærming, der aktiv deltagelse og en kulturelt tilpasset undervisning ble fremmet, hadde bidratt til mer selvsikre barn og bidratt til å bedre deres kunnskaper om mayakulturen, jordbruket og samfunnet generelt. Barna virket dessuten mer bevisste på hvilke handlingsvalg de hadde, i form av å være barn og deltagere i samfunnet.

Oppsummering: Bevisstgjøring og mektiggjøring gjennom aktiv deltagelse

Observasjoner og samtaler med Chico og barna i lokallaget i Acul, har tegnet et bilde av en barndom preget av vold, begrenset innflytelse over egne liv, avmakt i forhold til foreldre og begrensede utdannings og arbeidsmuligheter. I Lokallaget i Uc Uchuch gav Mario et bilde av et jordbruk i endring, hvor omstrukturering og økte krav om produktivitet, hadde resultert i en kulturmarginisering. Kjønnsmarginiseringen av jenter var også et svært aktuelt tema. Jenter var mer utsatt for vold, hadde dårligere tilgang til utdanning og hadde færre arbeidsmuligheter enn guttene.

Felles for barna og lokalledernes beskrivelser, var at synet på barn og deres rolle i samfunnet hadde ført til en marginisering av barnet. Det å være marginalisert kan her likestilles med å ha begrensede handlingsvalg. For barna var dette gjeldende, både i relasjon til foreldrene og lokalsamfunnet.

For å mektiggjøre barna og åpne deres handlingsrom la man i lokallagene opp til en bevisstgjøringsprosess hos det enkelte barn. Barnet skulle her få innsyn i hvilke rettigheter det hadde i samfunnet. Gjennom metodiske grep skapte lokallagslederne rom for en inkluderende

og pedagogisk tilrettelagt undervisning, der barna gjennom aktiv deltagelse lærte om mer ”demokratiske” handlingsformer”, samtidig som de fikk bedre innsyn i sin egen kulturarv.

I lokallaget i Uc Uchuch, hadde barna gjennom aktiv deltagelse i de ulike prosjektene fått innsyn i nye og mer effektive måter å drive jordbruk som samtidig tok hensyn til mayakulturens verdenssyn. Barna ble bærere av den *nye kunnskapen*, som igjen mektiggjorde dem i relasjon til deres foreldre. Barna var i besittelse av hva foreldrene anså som verdifull kunnskap og ble i større grad lyttet til og inkludert i husholdet. Gjennom å tilpasse arbeidet i lokallaget, til hva foreldrene anså som relevant og viktig lære, hadde Mario startet en prosess der barns stilling i familien var i endring og som førte til en åpning i deres handlingsrom.

I lokallaget i Acul hadde Chico lagt til rette for en prosess, der målet var å bevisstgjøre barna om hva som er galt i samfunnet. Gjennom samtaler med barna, fikk de ta aktivt del i prosessen. Barna hadde blant annet lært at det fantes bedre muligheter, enn å bli medlem i gjengene for å bli sett og hørt i samfunnet. For å få respekt for sin kulturarv og blir hørt for sine rettigheter, ble deltagelse i handlingsplanens radioprogram og nettverksgruppen ble fremmet som alternativer.

Begge lokallagene arbeidet for at jenter og gutter skulle få samme rettigheter. Så tiltross for at jentene fortsatt fremsto som mer reserverte enn guttene, mente begge lokallagslederne at de hadde tatt et stort steg i riktig retning. Alle barna i lokallaget lekte og utførte oppgaver sammen, noe som nærmest ville vært utenkelig bare noen få år tilbake.

5.3. Delprosjekt 2 og 3: Radio- og nettverksprosjektet

Innenfor den neoliberalistiske tradisjonen blir et aktivt sivilsamfunn ansett som en forutsetning for å skape sosial endring. Iverksettelsen av radioprojektet og nettverksgruppen kan således forstås som et første steg i en prosess der målet er å tilrettelegge for at ungdom som tidligere har vært neglisjert og utestengt fra de fleste beslutningsprosesser i samfunnet, nå får mulighet til å organisere seg og bli hørt for sine meninger. Nettopp denne omformingene, hvor barn og unge går fra å bli sett som ”objekter” til ”subjekter med rettigheter”, er et av hovedmålene i SC-Ns strategi i ”Initiativet” og kan ses som inngangsporten for å bygge et velfungerende demokrati, nedenfra og opp.

Jeg skal i det følgende se på hvordan ungdommene og deres prosjektledere beskriver oppbygningen og samhandlingen som finner sted mellom ungdom som deltar innad i de to prosjektene. Jeg har valgt å tillegge nettverksgruppen mest plass, da jeg ved flere anledninger fikk mulighet til å møte ungdommene, både fra APAPTIX men også fra *Utz K'aslemal*. To av ungdommene fra *Utz K'aslemal* deltok på konferansen ”*Childhood 2005*”, som fant sted i

Oslo, juli 2005. Jeg tilbrakte tid sammen med ungdommene på konferansen og fikk således mulighet til å bli bedre kjent med dem og stille flere oppfølgings spørsmål etter hjemkomst.

Radioprojektet: De unges talerør ut til lokalbefolkningen

Santiago, lederen for barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, var selv leder for radioprojektet. Han fortalte at det hver søndag morgen møtte en gruppe ungdommer i alderen 13- 15 år opp på kontoret til APAPTIX i Nebaj. Ungdommene hadde alle tidligere deltatt i et av lokallagene i regionen og var således godt kjent med de metodiske og ideologiske retningslinjene som ble fremmet i ”Initiativet”.

Intensjon bak radioprojektet var å skape et program der stemmen til regionens unge ble hørt. Ifølge Santiago var målet med radioprogrammet at det både skulle fremstå som en informasjonskanal, men også en arena der det var rom for diskusjoner. Det var ungdommene selv som sto ansvarlig for radioprogrammets innhold. De utarbeidet i felleskap en plan over programmenes innhold og fordelte arbeidsoppgavene mellom seg. Noen sto for det tekniske arbeidet, andre for innhenting og utarbeiding av informasjon. Under mitt opphold ble alt fra mangel på fritidsaktiviteter, til barnas rolle i familien, skolen og lokalsamfunnet tatt opp. To svært aktuelle temaer var følgene av latiniseringsprosessen for urbefolkningen og utvanningen av gamle kulturelle mayatradisjoner og verdier. Siden ordene og begrepene i Barnekonvensjon kunne være vanskelig å forstå, lagde ungdommene sine egne oversettelser, under kyndig veiledning av representanter fra APAPTIX. Budskapet om prinsippene i Barnkonvensjonen ble dermed formidlet med de unges egne ord, på deres eget språk.

Ifølge Santiago hadde radioprogrammet fra første sending i 2000 vært svært populært blant lytterne. Mange familier hadde ikke tv, men radio hadde de aller fleste. Siden programmet gikk på luften på søndager, på et tidspunkt da familiene var samlet i hjemmet, nådde man ut til hele familien. Man så derfor tidlig muligheten til å bruke radiostasjonen som et middel for å nå ut til et bredere lokalt publikum med informasjon om barns rettigheter. Befolkningen i regionen bor spredt over et relativt stort geografisk område. Med Radioprogrammene fikk ungdommen således mulighet til å nå ut til flere. I Ixil-regionen fantes det få medier som formidlet informasjon på lokalbefolkningens eget språk. Programmet var i så måte unikt og ifølge Santiago ble budskapet mer slagkraftig med lokale barn fra Ixil befolkningen som programledere.

Nettverksprosjektet: En felles stemme for mayaungdom i provinsen

Et sentralt mål med ”Initiativet”, var å fremme et bilateralt og multilateralt samarbeid mellom partnerorganisasjonene (SC-N, dokument 4). Barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, har

fulgt opp denne målsetningen. De har siden prosjektet startet i 2000, arbeidet med tette bånd til organisasjonen *Utz K'aslemal*. *Utz K'aslemal* arbeider også tett på "Initiativet", men med et fokus rettet mot barns rettigheter og mental helse (*Utz K'aslemal*, dokument 3). Barn og ungdommen som deltar i organisasjonen, kommer fra områder i og rundt byen *Santa Cruz de Quiché* som er det administrative senteret i Quiché-provinsen.

Representanter fra de to organisasjonene møttes flere ganger i året, der de drøftet erfaringer fra de lokale handlingsplanene. I fellesskap arrangerte de marsjer og informasjonsmøter for lærere og andre autoritetspersoner i provinsen. Organisasjonene drev også lobbyvirksomhet mot byråkratiet, både regionalt og innad i provinsen. De senere årene har de arbeidet aktivt for å fremme en relasjon mellom ungdom fra de etnolingvistiske mayagruppene i provinsen. Arbeidet har resultert i en nettverksgruppe, der ungdom fra de tre etnolingvistiske mayagruppene *K'iché*, *Sakapulteka* og *Ixil* er representert. Målet med nettverksgruppen har vært å legge til rette for at ungdom, på tvers av etno-lingvistisk tilhørighet, skal få mulighet til å arbeide sammen for å informere lokalsamfunnet om barns rettigheter og kreve bedre levekår for provinsens unge urfolk.

Ungdommene som deltok i nettverksgruppen var alle i alderen 13-15 år og deltok, eller hadde tidligere deltatt, i et av lokallagene eller på lignende arrangement på sitt hjemsted. Ungdommene her, som i radioprojektet, var derfor godt kjent med de metodiske og ideologiske retningslinjene som ble fremmet i "Initiativet".

Bilde 7: Bildene er hentet fra et besøk hos organisasjon *Utz K'aslemal* i juni 2005

Nettverksgruppen ble samlet flere ganger i året. Ungdommene fikk således mulighet til å bli godt kjent med hverandre. Det var ungdommene selv som satte agendaen for møtene.

Representantene i barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX og *Utz K'aslemal* la vekt på at nettverksgruppen skulle være et rom der ungdommene selv fikk mulighet til å delta, ha en åpen dialog og mulighet til å dele kunnskap med hverandre. På møtene delte ungdommene erfaringer fra lokallagene, de drøftet utfordringer man som ung sto overfor i provinsen og de

utarbeidet konstruktive fremdriftplaner for det videre arbeidet. Nettverkgruppen hadde blant annet arrangert marsjer og informasjonsdager for å skape bevissthet og informere om barn og unges rettigheter i provinsen. Samarbeidet innad i gruppen skulle være basert på de samme prinsippene som betegnet ”matriarkatkulturen”: harmoni, deltagelse og samhandling, hvor tillit blir fremmet fremfor kontroll og autoritet (SC-N, dokument 6) Ungdommene fikk således praktisk erfaring med å arbeide under hva SC-N anså som ”demokratiske styringsprinsipper” (ibid)

Tiltross for klare rammer for møtene, opplevde enkelte av ungdommen det som utfordrende at man skulle samarbeide med ungdommer fra andre etnolingvistiske mayagrupper. Spesielt skapte språket barrierer i kommunikasjonen. Ungdommene hadde tre forskjellige morsmål, så spansk ble benyttet som fellesspråk. Ungdommene fortalte at de til tider hadde opplevd det som vanskelig å snakke om barns rettigheter på et språk de ikke fullt ut behersket.

En annen utfordring for ungdommene var knyttet til det å skulle dele kunnskap og å snakke om temaer som rettigheter. Jeg har tidligere vært inne på at kunnskap blir assosiert med makt og status og at makt og status kan mistes ved at man deler kunnskapen. Utfordringene for ungdommene i nettverksgruppen skulle vise seg å være mer omfattende.

Å skulle si sin mening kan fortsatt være svært farlig i provinsen, spesielt hvis du er uenig med de lokale myndighetene. Jeg ble tidlig advart mot å stille for dyptgående spørsmål vedrørende lokalpolitikk og da spesielt tema knyttet til menneskerettigheter. Jeg ble forklart at folk hadde lett for å assosiere begrepet med geriljaen og deres kamp for like rettigheter under borgerkrigen. Under borgerkrigen var det nærmest umulig å drive organisert virksomhet i provinsen, da det var forbudt å arrangere møter og omgås andre mennesker i grupper. Redselen fra denne perioden sitter fortsatt igjen hos mange i sivilsamfunnet (Mydske i Ekern og Bendiksby 2000:180). Med et korrumpert politi og en politisk ledelse som ikke tar menneskerettigheter på alvor, var faren fortsatt reell for befolkningen. For å belyse det aktuelle politiske klimaet vil jeg her gjengi noen uttalelser fra mine informanter fra Ixil-regionen³⁴:

”Rådmannen i Ixil tilhører det politiske partiet FRG. Han kom til makten i 2003 og skal sitte ved makten i frem til neste valg i 2008. I valgkampen brukte han ulike former for manipulasjon og trusler overfor befolkningen. Nasjonalt har FRG nesten fjernet all opposisjon.

”FRG betaler og gir folk gaver, slik at de skal stemme på dem. Det skjedde også her i regionen. I Acul var det eksempelvis svært mange som fikk lagt nytt tak på huset under valgkampen. De som ikke er enige i politikken blir terrorisert. Folk

³⁴ Informantene er innflyttere, har relativ god økonomi og gode posisjoner i samfunnet som førte til at de følte seg mindre utsatt for represalier.

fra Ixil har måtte flykte landet som følge av dette. Det er fortsatt mye vold knyttet til politikken som blir ført her". (Informanten snakker her med lav stemme, setter seg nærmere, selv om han er i sitt eget hus og ingen hører oss). Å snakke om lokal politikk er fortsatt svært farlig. Folk er sårbare fordi de er vennligstilte og tror på det gode i folk. Fra dagens rådmann har vi blitt lovet så mye, men svært få av løftene har blitt holdt. Rådmannen er fritt valgt, men en representant fra FRG blir alltid valgt til rådmann her i byen"

Informantene hadde heller ikke mye tillit til det lokale politiet:

"Politiet her i Ixil er svært korrupte. Etter fredsavtalen skulle hele politikorpset skiftes ut. Det skjedde ikke i Ixil, de ble bare flyttet til nye stillinger lokalt"

I studien: *"Indigenous workers in Guatemala City and the mayan movement"* fra 2005, omtaler Turki fenomenet "stillhet". "Stillhet" ble ifølge Turki, brukt av informantene som en taktisk overlevelsesstrategi, både under borgerkrigen og i oppbygningstiden etterpå. Å snakke om lokalpolitikk ble her ansett som svært risikofyllt, da det var "orejas" (ører/angivere) overalt (Warren i Turki 2005). I mange områder ble strategien med å svare på spørsmål med generaliseringer benyttet (ibid). Taktikken er fortsatt svært vanlig blant Ixilbefolkningen.

I boken *"In between to armies in the Ixil towns of Guatemala"* beskriver Stoll livet i Ixil-regionen etter borgerkrigen. Ifølge Stoll oppsto det en kultur, hvor befolkningen strakk seg langt for å bevare en form for ro og stillhet.

*Guatemalans go to considerable trouble to achieve what they refer to as *tranquilidad, amabilidad or cultura*, an air of polite affability associated with Hispanic formalism. While their social skills are impressive, the culture of politeness can also serve as a veneer for considerable resentment, distrust and mendacity (Stoll 1993: 277).*

Fenomenet "den offentlige hemmelighet" blir i Stolls studie beskrevet som "det alle vet men man ikke kan snakke om i det offentlige rom" (Stoll 1993). Fenomenet fremstår ifølge Stoll som en måte å maskere sannheten, for å unngå konfrontasjon og represalier (ibid). Følgene for lokalbefolkningen var en kultur preget av misstillit, både mellom ladino og urbefolkningen, men også mellom de ulike etniske mayagruppene. En jente fra *Utz K'aslemal* beskrev situasjonen i provinsen på følgende måte:

"tilliten mellom de ulike etniske gruppene må bygges opp etter borgerkrigen. Vi (urbefolkningen) trenger hjelp for å få tilbake selvfølelsen som vi mistet. Borgerkrigen førte til at mange i dag har psykiske problemer. Ladiniseringen har ført til at mange i tillegg har mistet kulturelle maya verdier (valoures culturales). Vi er nå i en forsoningsprosess for å få tilbake noe av tilliten innad i samfunnet. Dette er imidlertid vanskelig å få til Quiché-provinsen, på grunn av mistilliten mellom de ulike etniske gruppene" (Jente 13 år).

Rektoren ved barneskolen i Uc Uchuch tilhørte den etnolingvistiske mayagruppen *K'iché*. Han fortalte at han i begynnelsen av sin tid som rektor i Uc Uchuch (2000), hadde opplevd det som vanskelig å få innpass og tillit blant lokalbefolkningen:

”lokalbefolkningen i Uc Uchuch (Ixil’ere) gav i begynnelsen uttrykk for at de ikke stolte på meg og mine hensikter som lærer. Jeg kom ikke herfra, jeg tilhørte en annen mayagruppe og verken snakket eller forsto deres språk. Urbefolkningen i regionen ser ikke først og fremst på seg selv som maya: de er Ixil’ere og snakker språket Ixil. Det finnes ikke en så sterk felles identitetsfølelse mellom urbefolkningsgruppene som de mange mayabevegelsene hevder, i hvertfall ikke innad i Ixil-regionen eller i Quiché-provinsen” (Rektor, i Uc Uchuch).

Ifølge rektoren skyltes Ixilbefolkningen mistenksomhet til andre mayagrupper, ikke bare borgerkrigen, men var en følge av en lang historie med undertrykking som spor helt tilbake til kolonitiden.

For å overkomme de interne problemene i nettverksgruppen og for å skape tillit og trygge rammer rundt møtene, var voksne representanter fra organisasjonene alltid tilstede på møtene. Organisasjonene håpet med dette at ungdommene, gjennom en bevisstgjøring om hverandres situasjon, ville få større forståelse for hverandres situasjon som på sikt ville bidra til å skape forsoning mellom de etniske gruppene i provinsen. For ungdommen som deltok i nettverksgruppen hadde målet blitt å etablere en felles plattform, der de kunne arbeide sammen for å overkomme felles utfordringer de sto overfor lokalt og i provinsen. Ungdommene var godt informert og så klart fordelene ved å organisere seg og kjempe sammen for bedre oppvekstvilkår og et mer langsiktig mål om å bidra til å skape et mer rettferdig samfunn for alle etniske grupper i provinsen.

Oppsummering: Ungdommens aktive deltagelse i formidling om rettigheter

Tiltross for at radio- og nettverksprosjektet omfavner to ulike arenaer, har de flere felles kampsaker og dertil målsetninger. Hovedmålsetningen med prosjektene var å gi ungdom en mulighet til å kunne aktivt delta og bli hørt i den lokale samfunnsdebatten.

Ungdommen hadde lyktes å nå ut til et bredt lag av befolkningen. Ifølge Santiago hadde radioprogrammet bidratt til å øke ungdommenes og lokalbefolkningens bevissthet om barns rettigheter. Samhandlingen mellom ungdommene i radioprojektet fungerte bra. Årsaken til radioprogrammets suksess ble knyttet til måten stoffet ble presentert på, ved at ungdommen med egen ord og på Ixil-språket, forklarte prinsippene i Barnekonvensjon og knyttet disse til hendelser i eget lokalsamfunn. Det ble således lettere å forstå betydningen av

Barnekonvensjonens begreper og relatere disse til sitt eget liv. I nettverksgruppen hadde misstillit og kommunikasjonsproblemer i begynnelsen skapte barrierer i samarbeidet. Ved å arbeide seg gjennom felles utfordringer, hadde ungdommen oppnådd bedre forståelse for hverandres hverdag. Ungdommene hadde dessuten med deltagelsen i nettverksgruppen, fått kompetanse i å drive en sosial bevegelse, basert på hva SC-N omtalte som ”demokratiske styringsprinsipper” (SC-N, dokument 4).

Ungdommens aktive deltagelse i de to prosjektene hadde først til kompetansebygning, både i egen, men også om andre mayagrupperes kultur, samt i å drive et radioprogram og en sosial bevegelse, basert på demokratiske prinsipper. Ungdommene hadde således fått vist samfunnet at de både hadde evner og kunnskap. Ifølge representantene i APAPTIX, prosjektlederne og ungdommene, kan det virke som at prosjektene, tross for visse regionale og provinsielle utfordringer, har bidratt til å synliggjøre og aktualisere temaer knyttet til barnsrettigheter.

6. Skolen som sosialiseringsarena: Betinget deltagelse

Jeg skal i det følgende introdusere informantenes (rektorene, lærerne, foreldre og barn fra Acul og Uc Uchuch) beskrivelser av de sosiokulturelle strukturene, verdiene og normene som preget skolenes innhold og form. Det interessante i denne sammenheng blir i hvilke grad og retning skolen gjennom undervisningen påvirker barns handlingsrom og tilrettelegger for deltagelse og kritisk tenkning. For å vise noe av den variasjonen som eksisterer innen skolesektoren i regionen har jeg tatt utgangspunkt i to skolestrukturer³⁵: den offentlige skolen i Acul og den forelderadministrerte PRONADE skolen i Uc Uchuch.

6.1. Den offentlige og foreldreadministrerte skolen i Guatemala

Den offentlige skolesektoren i Guatemala har de senere årene gjennomgått store forandringer. Som et ledd i utdanningsreformen i Urfolksavtalen har myndighetene iverksatt en ny administrativ inndeling av skolesektoren som i større grad sammenfaller med det språklige og kulturelle mangfoldet som eksisterer i skoledistriktene (Solstad i Bendiksbj og Ekern 2001). Desentraliseringen har gått helt ned på det lokale nivået som innebærer økt medbestemmelse på skolenivå (ibid). For mine informanter har dette betydd at foreldrene, gjennom deltagelse i lokale skolekomiteer, har fått større innflytelse over skolens innhold og form.

I 1992 ble det nasjonale skoleprosjektet PRONADE startet for å fremme utdanning i avsidesliggende områder. Skoleprosjektet omfattet i 2005 hele 4100 jordbrukskommuner og nådde ut til over 445 000 barn³⁶. Skolene fikk økonomisk støtte fra MINEDUC (Utdanningsdepartementet), med klare restriksjoner. Pengene skulle uavkortet gå til å lønne lærere, kjøpe skolemateriell og skolemat til barna. Skolene var selvstyrte og det administrative ansvaret tilfalt lærere og foreldre, gjennom deltagelse i lokale skolekomiteer. Foreldrene hadde således ikke bare mulighet og tilgang til å påvirke utformingen av undervisningen, men sto selv ansvarlige for det faglige innholdet, så vel som økonomisk drift.

³⁵ Det er også private barneskoler i regionen. De fleste av disse var lokalisert nær de større by- senterne: Nebaj, Chajul og Cotzal. Siden det var svært dyrt å sende barna på de private skolene, var det hovedsakelig barn fra de mer velstående ladino familiene som benyttet seg av tilbudet.

³⁶ http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/Education-Notes/EduNotes_Guatemala.pdf (05.08-08).

Administrativ trening til foreldrene ble gitt av *Instituciones de Servicios Educativos* (ISEs), en NGO som har nære bånd til landets myndigheter (ibid).

6.2. Offentlig skole i Acul (*la escuela oficial rural mixta*)

I Acul fantes det både en PRONADE og en offentlig skole. Alle familiene jeg var i kontakt med hadde valgt å sende barna på den offentlige barneskolen. Ifølge rektoren var 488 elever immatrikulert (228 jenter, 260 gutter) ved den offentlige skolen i 2005. Barna var fordelt på seks klassetrinn. Barneskolen besto av to bygninger, en hovedbygning og et tilbygg.

Bilde 8: Barneskolen i Acul; bildet til venstre viser hovedbygningen, bildet til høyre viser det nye tilbygget der barn i 5 og 6 klasse får undervisning

De yngste barna hadde klasserom i hovedbygningen, hvor det var vanlig med opp til 35 elever i hver klasse, fordelt på to klasser på hvert års trinn. De utvalgte barna fra lokallaget gikk i 6. klasse. Alderstrinnet var også delt inn i to klasser, bestående av 23 elever i hver klasse. Ifølge rektoren var det en klar nedgang i antall barn som begynte i 1. klasse og antall barn som fullførte 6. klasse.

Autoritetsforhold og generasjonskonflikter i skolen

I Ixil-regionen har det blitt vanlig å dele lærerne inn i to generasjoner, avhengig om de ble utdannet før eller etter midten av 1980-tallet. Ifølge barn og foreldrene var den ”nye generasjon lærere” mer liberale og mer åpne for nye undervisningsmetoder, hvor man i større grad søkte å inkludere barna i selve undervisningen. Foreldrene gav uttrykk for at de hadde mer tillit til de yngre lærerne, da de utviste en mer profesjonell holdning til sitt arbeid. Regionens etniske mangfold var dessuten bedre representert blant de yngre lærerne. På barneskolen i Acul var alle de 25 hjelpelærerne³⁷ og to av totalt 19 fast ansatte, oppvokst i nærområdet. De tilhørte alle den etnolingvistiske mayagruppen Ixil og kjente således kulturen samtidig som de snakket det lokale språket.

³⁷ For å få økonomisk støtte fra staten, skal en klasse ikke overskride 20 elever pr lærer. Siden det er vanlig med opptil 30 -35 elever pr klasse på barneskolenivået, blir lærerstudenter utplassert som ”hjelpelærere”.

Mens den ”yngre generasjon lærere” ble betegnet som åpne og liberale, ble den ”eldre generasjon” kritisert for å være konservative og nedlatende overfor elever og yngre kollegaer. Lærerne jeg var i kontakt med, forklarte situasjonen med at det var vanlig at ansiennitet i skolesystemet gav respekt og makt, noe som hadde førte til et utbredt hierarki innad på skolene. Relasjonene mellom lærere og mellom lærer og elev bar fortsatt preg av dette. En hjelpelærer i Acul beskrev situasjonen som følger:

”vi har hatt problemer med at de eldre lærerne til tider kan være litt vel selvhøytidlige. Det er ikke uvanlig at de ser ned på de som ikke har like lang utdanning i lokalsamfunnet eller yngre kollegaer som ikke kan vise til like lang ansiennitet i skoleverket. Holdningen kommer også til uttrykk overfor barna i undervisningen”(hjelpelærer i Acul)

Som følge av autoritetsforholdet i skolesektoren eksisterer fortsatt gamle maktstrukturer i barneskolen i Acul. Barna har blitt plassert nederst i hierarkiet, der de tidlig lærer å vise respekt og titulere lærerne riktig. Maktforholdet påvirket også den form for undervisning som blir gitt. Ifølge barna og min egen observasjon sto lærerne ofte ved tavlen og foreleste, uten at barna selv fikk mulighet til å være delaktige. Freire omtaler denne undervisningsformen som ”bankundervisning” (Freire 1999).

”Bankundervisning” og ladinisering av barna i skolen

Betegnelsen ”bankundervisning” fremstår i Freires tekster som et samlebegrep for den enveiskjøringen som her dominerer det pedagogiske opplegget i skolen. Ifølge Freire (1972) fremstår forholdet mellom lærer og elev i undervisningsopplegget som usymmetrisk, hvor læreren begrunner sin eksistens ved å ”se bort fra” elevenes kunnskaper. Elevene aksepterer at læreren sitter inne med den ”riktige og beste kunnskapen” og aksepterer dermed sin egen uvitenhet.

Denne såkalte ”riktige og beste kunnskapen” bar på barneskolen i Acul fortsatt preg av å representere ladinokulturen og dens normer og verdier. Barnas eget forståelsesunivers, som er basert på deres egne kulturelle tradisjoner og verdier (*valoures culturales*), fikk dertil liten plass. Barna fikk mulighet til å snakke Ixil på førskolen, men så snart de begynner på barneskolen blir all undervisning gitt på spansk. Barna fortalte at de til tider hadde hatt problemer med å følge undervisningen, da de ikke behersket språket når de begynte på barneskolen. Det ble verken gitt undervisning i Ixil historie, kultur eller språk i barneskolen, tiltross for nasjonale krav om å fremme en inkluderende multikulturell og fler-språklig undervisning på barneskolenivået. Fagene det ble undervist i omfattet vitenskap, matte og muntlig og skriftlig spansk.

Ifølge Solstad har manglende forståelse for skolesystemet, dets struktur og språk, samt gapet mellom barnas virkelighet og bokas verden, gjort det vanskelig for mange mayabarn å mestre skolen (Solstad i Bendiksbj & Ekern 2001: 97). Solstad hevder at skal man lykkes i å nå ut til barna, må undervisningen kunne relateres til barnets eget forståelsesunivers. Dette er i med filosofer og pedagoger som Freire (1972), og Gutiérrez & Prieto (1996):

”what is not felt is not understood, and what is not understood is not important. To feel comes from feeling, intuition, emotions: the connotative perception is the way to be followed. Everything the student does must have a sense for himself. Every activity, every job without a sense, instead of education does not educate. Sense is not transferred, it is not taught: sense is built, is made and made once again in a process of discovering and permanently enhanced” (Gutiérrez og Prieto 1996: X³⁸)

I sitt studium om ”pedagogisk formidling”³⁹ viser Gutiérrez og Prieto (1996), til sine erfaringer fra ulike fjernundervisningsprosjekter i Latin-Amerika. Fokus for deres studie er knyttet til hvordan barn best kan lære. Ifølge Gutiérrez og Prieto (1996) lærer barn best ved at stoffet som det blir undervist i, blir relatert til deres eget forståelsesunivers. Barna vil da på sikt kunne gjøre det til sitt eget. Det gir eksempelvis liten mening i å snakke om barns rettigheter, hvis barna ikke vet hva en rett i utgangspunktet er.

Freire (1972) og Gutiérrez og Prieto (1996) var imidlertid uenige i hvorvidt den tradisjonelle utdanning på grunn av ”bankundervisningen” hadde mistet sitt demokratiske aspekt. Freire (1972) mente på sin side at det var nødvendig å legge undervisning utenfor den tradisjonelle skolekonteksten, i grupper bestående av gutter og jenter som var likverdige. Gutiérrez og Prieto (1996) mente at dette ikke er nødvendig. At skolesektoren trengte noe tid på å omstille seg og at man på sikt ville nå en mer inkluderende skole.

Enkelte av de ”yngre lærerne” i Acul utrykte imidlertid bekymring for den trege utviklingen innenfor skolesektoren i regionen. Noen hadde på eget initiativ forsøkt å tilrettelegge undervisningen bedre i egen klasse. Tavlen ble tatt mer i bruk og ulike prosjekter ble iverksatt, slik at barna skulle lære å samarbeide og dele kunnskap med hverandre. Tiltross for de nye tiltakene, hadde det vist seg å være vanskelig å nå målene i Urfolksavtalen om en mer kulturelt tilpasset og inkluderende undervisning. Mangelen på undervisningsmaterieell ble av noen nevnt som forklaring. Skolen hadde ikke tilstrekkelig lærebøker til alle barna og de som fantes var opptil 30-40 år gamle. Det fantes verken kart eller atlas og mange av barna

³⁸ Introduksjons kapittel med romertall

³⁹ Mediación Pedagógica- Apuntas para una educación a distancia alternativa.

hadde heller ikke blyanter eller kladdebøker. Til tross for akutt mangel på materiell ble den interne motstanden, fra de ”eldre lærerne”, ansett som største hindringen for endring.

”mange av de eldre lærerne har et sterkt ønske om makt. Det å inkludere barna i undervisningen blir for dem helt feil, da dette bryter med det hierarkiske systemet som preger skolesektoren ”(lærer Acul)

Den samme arrogansen kom også til uttrykk overfor foreldrene som deltok i den lokale skolekomiteen. Som en del av desentraliseringen av skolesektoren har foreldre til barn i den offentlige skolen fått mulighet til å komme med innspill til det kulturelle innholdet som blir formidlet i undervisningen på skolen. Det ble i komiteene lagt opp til at foreldrene skulle ha myndighet til å kunne fastsette ”skoleruta” (som spesifiserer når det er skole og når det er ferie- og fridager), anbefale ansettelse og avsetning av lærere og bidra i fastsettingen av skolens pensum (Solstad i Bendiksby & Ekern 2001: 93).

Foreldrenes påvirkning gjennom deltagelse i skolekomiteer

Det har vært en utfordring å få foreldrene til å stille opp i skolekomiteen i Acul. Som årsak viste foreldrene til mangel på kunnskap som følge av avbrutt utdannelse og at de hadde liten tid til aktiviteter utenom det daglige arbeid. En far forklarte at folk i området var svært fattige og at alle deres krefter gikk med til å tjene nok penger, slik at familien fikk mat på bordet. Felles for foreldrene jeg var i kontakt med i Acul, var at de verken hadde tid eller ressurser til å følge opp barna slik de i utgangspunktet ønsket. Resultatet var at skolekomiteen besto av de mest ressurssterke familiene i området. Fedrene i skolekomiteen hadde likevel problemer med å få gjennomslag for sine synspunkter når det oppsto uenighet med lærerne. Fedrene forklarte dette med at det til tider ble utvist en ”ovenfra og ned” holdning fra lærerne. Fedrene motsatte seg imidlertid sjeldent lærenes ønsker, da de sendte barna på skole for at de skulle ”*lære det vi selv ikke har kunnskap til å lære dem*”. De fortalte at de ønsket at barna ikke skulle fremstå som like lette å manipulere som de selv hadde gjort under borgerkrigen. Av denne grunn hadde de et ønske om at barna skulle få innsyn i ladinokulturen, lære seg språket og bli en del av storsamfunnet, slik at de kunne få et ”*lettere liv*” enn hva de selv hadde levd.

6.3. Skole administrert av foreldre i Uc Uchuch

Skoleprosjektet i Uc Uchuch ble startet i 1997 som følge av den raske befolkningsveksten (antall fødte), og den lange veien mange av barna hadde til nærmeste skole⁴⁰. I perioden 1997-2000 var kun dagens rektor ansatt ved skolen. Ifølge rektoren holdt skolen den gang til i et tidligere lagerlokale som foreldrene på dugnad hadde delt inn i to klasserom. Rommene

⁴⁰ Enkelte av barna bor langt fra skolen og bruker opp til 2 timers for å komme frem.

fungerte greit, men det kunne bli svært kaldt om vinteren, siden bygningen verken var isolert eller hadde varmeovn. Det var heller ingen doer tilknyttet skolen, så behovet for utbedring var prekært. I 2000 gikk foreldrene sammen og kjøpte tomten bak den gamle skolen. Med økonomisk hjelp fra statlig hold ble det nye skolelokalet bygget og med økonomisk støtte fra flere internasjonale NGOer, fikk skolen egen vannfontene, doer og gjerde.

Bilde 9: Barneskolen i Uc Uchuch: bildet til venstre viser den gamle skolebygningen i forgrunn. Bak til høyre ligger den nye skolebygningen. Bildet til høyre er tatt inne i klasserommet til 5-6 klasse på den nye skolen

Barneskolen besto i 2005 av fire klasserom, et lite kontor, to utedoer, vannfontene og en åpen plass til å leke på. Ifølge rektoren hadde skolen i løpet av de siste fem årene fått fire nye lærere. Han fortalte videre at 108 barn var immatrikulerte på skolen (våren 2005) og at disse var fordelt i fire grupper: barnehage (20 stk), 1. klasse (28 elever), 2.-3. klasse (30 elever), 4.-6. klasse (30 elever). Ifølge rektoren fullførte alle, uavhengig av kjønn, 6. klasse. Under mitt opphold mottok barneskolen fortsatt økonomisk støtte fra flere internasjonale NGOer, i tillegg til bidrag fra staten hver tredje måned. Beløpet skolen mottok fra staten var avhengig av antall immatrikulerte barn.

Skolekomiteen og fravær av en kulturelt tilpasset skole

Skolekomiteen besto av lærerstaben; en mamma fra Uc Uchuch, rektoren fra *K'iché*, tre nyutdannede ladino lærere fra Nebaj⁴¹ og foreldrene, hvor deltagelse gikk på rundgang.

Skolekomiteens ansvarsoppgaver var å sørge for utbedring av skolens materielle standard, bidra med innspill for å bedre kvaliteten på undervisningen og utvikle en mer inkluderende og kulturelt tilpasset skole. Det var skolekomiteen som sto for den interne vurderingen av lærerstaben og undervisningen disse gav. Skolekomiteen hadde myndighet til å avskjedige dårlige lærere og ansette nye. Lærenes lønn sto i forhold til kvalitet på undervisningen. Vurderingen av lærerne ble basert på hvor dedikerte de var til jobben, hvor ansvarlige de var med barna og hvor gode de var til å lære bort. Foreldrene hadde således

⁴¹ Barneskolen hadde ingen hjelpelærere, tiltross for at antall elever i hver klasse overskred 20 elever.

både innsyn og myndighet til å påvirke selve undervisningsformen og de fagene det ble gitt undervisning i. Likevel ble all undervisning gitt på spansk og fagene var de samme som på barneskolen i Acul: vitenskap, skriftlig og muntlig spansk og matte. Selve undervisningsformen var også lik den som ble gitt på den offentlige skolen i Acul, altså basert på enveis kommunikasjon. Lærene ble omtalt med tittelen *maistro* og etternavn og det var klare forskjeller i rang mellom lærene og elevene.

Skolen hadde et nært samarbeid med lokallaget og organisasjonen APAPTIX. Både lærere og foreldre var derfor godt informert om Barnekonvensjonen og hvilke rettigheter barn og unge hadde. De var også godt informert om dette i relasjon til skolen og til samfunnet generelt, uten at dette nevneverdig påvirket undervisningen. På samme måte som foreldrene i Acul, forklarte foreldrene i Uc Uchuch situasjonen med et ønske om at barna skulle få innsyn i ”*de andres kultur og væremåte*” (ladinokulturen) og at barna på denne måten ville få et ”*lettere liv*” enn de selv. Å få innsyn i ladino kulturen ble således sett på som en forutsetning for å øke levestandarden blant informantene i begge landsbyene.

Ifølge Garzon (1998) er ladinoer fortsatt den dominerende gruppen i Guatemala med størst tilgang til ressurser og til makt, selv om sosiale relasjoner mellom mayaene og ladinoene har blitt mer likeverdige. Hun mener av denne grunn det ikke er overraskende at mayaene forlater mayaidentiteten i et forsøk på å bli ladino (ibid: 194). En suksessrik ladinisering innebærer imidlertid ikke bare at en maya selv identifiserer seg som ladino, men at også andre anerkjenner dem som det (Fisher & Brown 1999:11). For urbefolkningen Ixil har dette i stor grad betydd at man har tilpasset seg ladinokulturen i det offentlige rom, men beholdt Ixil identiteten og dermed Ixi-kulturen i hjemmet. Som tidligere nevnt, er etnisk tilhørighet avhengig av hvilken kultur man praktiserer. Det å bli ansett som ladino vil således bli basert på kriterier som valg av klær, språk og væremåte.

Foreldrenes ønske om et bedre livsgrunnlag for barna kan fremstå som vanskelig å oppnå sammen med maya identitet (ibid). Det er svært sjeldent at ladinoer i regionen behersker Ixil-språket. Det er en utbredt holdning at det heller ikke er nødvendig å lære, da man i det offentlige rom snakket spansk likevel. For å kunne ta del i og få arbeid utenfor hjemmet, måtte barn fra mayabefolkningen således tilegne seg spansk og tilpasse seg samfunnets krav om å bli mer ”ladino”.

Kulturell forvirring og underkommunisering av Ixil-identitet

Ifølge Santiago hadde skolens ensidige fokusering på ladinokulturen ført til kulturell forvirring blant barna, også hans egne. Barna snakket Ixil i hjemmet og med hverandre, men

måtte kommunisere på spansk med lærerne og ellers i det offentlige rom. Deres kultur ble fortsatt praktisert i hjemmet og mødrene og søstrene brukte fortsatt Ixil-drakten. I det offentlige rom skulle man imidlertid oppføre seg og gå kledd som en ladino. Ifølge Santiago var det ikke uvanlig at barna forsøkte å underkommunisere sin kulturelle tilhørighet utenfor hjemmet. Barna fortalte at barn fra den etnolingvistiske mayagruppen *K'iche* ble mobbet hvis de snakket sitt språk på skolen. Siden det på skolen verken ble undervist i mayakultur eller historie, kom det frem at barna hadde glemt mange av deres gamle sagn og historier, til stor fortvilelse blant foreldrene.

6.4. Oppsummering: Skolens betingelser for barns deltagelse

Skolens bidrag til sosialiseringprosessen av barn og unge har i Ixil-regionen vært preget av en svært autoritærkultur, hvor interne og regionale makthierarkier har blitt retningsgivende for undervisningens innhold og form. Barnas meninger og forståelsesunivers (*valoures culturales*) fremstår der som uviktige, da de skal skoles i en ”bedre og mer riktig” kunnskap, fremstilt i ladinokulturen.

Til tross for foreldrenes kunnskap og muligheter til å endre maktstrukturene, ble få tiltak iverksatt. Gjennom deltagelse i komiteene, var foreldrene således delaktige i å bevare de strukturene som gjennom generasjoner hadde undertrykt deres kultur. Å få innsyn i ladinokulturen, ble av foreldrene ved begge skolene, ansett som en forutsetning for at barna skulle få tilgang til det de omtalte som ”*et lettere liv*”. Konsekvensen var at barna opplevde en kulturell forvirring som resulterte i underkommunisering av kulturell tilhørighet. Til sammenligning med de ideologiske og metodiske tiltakene som ble fremmet i den lokale handlingsplanen, fremsto barneskolene som konserverende. Barnas deltagelse fremsto som betinget av undervisningens innhold og form. Skolens betingede deltagelse førte ifølge barnas uttalelser til et begrenset handlingsrom, hvor de lærte å godta de livsbetingelsene som blir gitt dem, uten å stille spørsmål.

Et fremtredende paradoks i informantenes beskrivelser, var den fortvilete situasjonen de opplevde ved å stå mellom to kulturer. For å bli hørt i kampen om anerkjennelse og respekt for urbefolkningenes kulturarv, var det en utbredt oppfatning at man måtte tilpasse seg de krav og forventinger storsamfunnet stilte til deltagelse og kommunikasjon. For regionens barn innebar dette at de for det første måtte tilpasse seg ladinokulturen, for så kunne ta del i en endringsprosess der storsamfunnet satte kriteriene for deltagelse for dernest kjempe for en kulturarv de selv var i ferd med å miste.

7. Hjemmet som sosialiseringsarena: kjønn deltagelse

Jeg har i det følgende tatt utgangspunkt i kategorien kjønn når jeg skal beskrive hjemmets bidrag i sosialiseringsprosessen av barna. Avgrensningen ble til som en følge av observasjoner, samtaler og intervjuer knyttet til informantene (foreldre og barn fra Acul og Uc Uchuch), fremstilling av hjemmet og organiseringen av husholdningen. Hjemmets bidrag i sosialiseringsprosessen har, ifølge barna og deres foreldre, vært knyttet til de forventninger som har vært koblet til kjønnene som rolle. Sosialiseringen har blitt ytterligere forsterket av bestemte symboler og forventninger også knyttet til kjønn. Det interessante i denne sammenheng blir på hvilken måte den "kjønnede hjemmearenaen" med sine normer og forventninger påvirker barns handlingsrom og således deres mulighet for deltagelse i samfunnet.

7.1. Hjemmet som institusjon

Før jeg introduserer informantene beskrivelser, vil jeg presentere noen sentrale begreper benyttet i den videre teksten. Innen forskning rettet mot hjemmet som institusjon brukes ofte begrepene familie og hushold om hverandre. I det følgende vil jeg benytte begrepet hushold i de tilfeller der jeg omtaler de økonomiske og praktiske løsningene som er knyttet til fordelingen av arbeidsoppgaver, autoritet og maktforhold i hjemmet. Et typisk hushold kan bestå av kjernefamilien, mannens foreldre og i visse tilfeller mannens søsken. Kvinnene inngår i såkalte kvinnenettverk med nære kvinnelige slektninger, hvor de hjelper hverandre med daglige plikter og oppgaver. Mayahusholdet er hierarkisk og basert på patriarkalske verdier (Ehlers 1990). Menn er overordnet kvinner og eldre husholdsmedlemmer er overordnet yngre. Husholdet fremstår således som en økonomisk enhet. Familien består i de fleste tilfeller av mann, kone og barn, og utgjør en såkalt kjernefamilie. Barna bor hjemme til de gifter seg, hvor de da flytter nærmere mannens familie (virilokalitet).

7.2. Kjønn som sosial rolle og symbolsk kulturkonstruksjon

Husholdet er den primære forankringen og den første sosiale arena der barn blir sosialisert inn i lokalsamfunnets krav og forventninger. I Ixil-regionen har hjemmets bidrag i sosialiseringsprosessen vært basert på dikotomien jente versus gutt og privat versus offentlig. Der jentenes domene har vært i hjemmet sammen med moren. Her har hun fått opplæring i

hva som forventes av en god kone og mor. Guttene har fra tidlig alder fått ta del i farens oppgaver og således fått innsyn i hans gjøremål i det offentlige rom. Barna har således fra svært ung alder blitt sosialisert inn i samfunnets krav og forventinger til kjønn.

Ifølge Moore (1994a) har kjønnsdiskurser hovedsakelig fremstilt kjønn som to utelukkende kategorier, en mannlig og kvinnelig. Forskjellene mellom dem og forholdet mellom dem er avhengig av geografisk og kulturell kontekst. Innen kjønnsforskning har det vært vanlig å se på kjønn fra to ulike perspektiver: kjønn som symbolsk konstruksjon og kjønn som sosial rolle (Moore 1998:13). Ifølge Melhuus m fl. (1992:14) kan man ved å se på hvordan fenomener som arbeidsdeling, autoritetsforhold og maktfordeling blir fordelt mellom kjønnene, få innsyn i de sentrale relasjonene i hjemmet og organiseringen av husholdet. Husholdningen forholder seg hele tiden til kulturelle og symbolske forestillinger om kjønn og hvordan samfunnet fordeler oppgavene mellom kjønnene. Husholdet blir således både et bilde på kjønnssystemet innad i familien, men gir også et innblikk de forventinger som eksisterer i lokalsamfunnet.

Endring i arbeidsfordeling

Næringsgrunnet i Ixil-regionen har hovedsakelig bestått av maisdyrking som nærmest utelukkende er drevet av menn fra urbefolkningen (*campesinos*). Felles for denne gruppen er at mangelen på dyrkbar mark har ført til at de fleste har problemer med å tjene nok til å brødfø familien. Den tradisjonelle kjønnsinndelingen i husholdet har gjort mannen ansvarlig for forvaltningen av økonomien, og det har således blitt deres oppgave å finne alternative inntekstskilder, når jordbruket ikke gir nok avkastning (Ehlers 1990: 43). Det er fortsatt svært vanlig at menn fra Ixil-regionen reiser som sesongarbeidere til plantasjene ved kysten. Mange tar også den strabasiøse reisen over grensen til Mexico eller som ulovlige arbeidsimmigranter til USA. Turen til USA er økonomisk kostbar, men også fysisk og psykisk krevende. Mange blir værende i flere år for å betale tilbake gjeld de har lagt seg opp for å krysse grensen. Under borgerkrigen mistet regionen mange menn som følge av de brutale overgrepene mot lokalbefolkningen. Fraværet av ektemenn og fedre har, ifølge informantene, ført til endringen i arbeidsmønsteret i husholdet som igjen har påvirket kjønnssystemet.

Tiltross for at mannen har påtatt seg ekstra arbeid utenfor regionen, har dette i mange hushold ikke vært nok til å dekke familiens nødvendige behov. Mine kvinnelige informanter fra landsbyene Acul og Uc Uchuch hadde, av denne grunn, alle lønnet arbeid som de organiserte fra hjemmet. Den økende turismen til regionen hadde åpnet for nye arbeidsmuligheter som å selge mat og veve klær eller annet håndarbeid for salg. Kvinnene

beskrev imidlertid arbeid utenfor hjemmet som en belastning. Kvinnene forklarte at dette hadde å gjøre med at kvinnenes sfære var knyttet til hjemmet og barna, og at det stiltes strenge krav til hva som ble forventet av henne som en god kone og mor. Å være en god mor ble av kvinnene fremstilt som den viktigste delen av deres identitet. I Guatemala anses den private og offentlige sfære for å være motsetninger og i et patriarkalsk samfunn må kvinnen neglisjere sine huslige oppgaver og forlate sin familierolle, for å kunne delta utenfor husholdet (Jelin 1994:7). Dette ble av mange kvinner oppfattet som stigmatiserende. Klarte de ikke å følge opp sin forpliktelse i hjemmet, kunne de bli ansett som dårlige mødre og således en dårlig kvinne. Det har allikevel blitt mer sosialt akseptert at kvinner tar på seg arbeid utenfor hjemmet. Under borgerkrigen, da mange menn døde, måtte kvinnene trå til og ta på seg de arbeidsoppgaver som tidligere tilfalt mannen. I den senere tid hvor menn har måttet finne arbeid utenfor regionen, har større ansvar tilfalt kvinnene.

Tiltross for endringer i kvinner og menns arbeidsoppgaver i husholdet, har ikke den samme endringen blitt overført til barna. De barn og unge jeg var i kontakt med i handlingsplanens porsjekter ble oppdratt i henhold til tradisjonelle kjønnsoppgaver. Etableringen av kjønnsroller begynte tidlig, da barna fra svært ung alder ble satt til å hjelpe til hjemme. Kjønnsrollene definerer således barnas opplæring i forhold til sosiale normer og kulturelle modeller som eksisterer i familien og samfunnet (Segalen 1996:203).

Når barna begynte på skolen i 6års alderen, var det vanlig at guttebarna allerede hadde tilbrakte mye tid utenfor hjemmet, enten med faren eller andre mannlige autoritetspersoner. Guttene behersket av denne grunn spansk bedre enn jentebarna. Guttene som deltok i lokallagene i Acul og Uc Uchuch hadde som ukentlige oppgaver å holde oppsyn med kornåkeren (*milpaen*) og hogge og hente ved til familien. Gjennom arbeidsoppgavene og ervervelsen av kunnskap både fra det offentlige rom og fra jordbruket, ble guttene gjennom samværet med eldre menn, sosialisert inn i rollen som macho og de forventningene samfunnet stilte til en god mann. Mens guttebarna fra ung alder tilbrakte store deler av dagen utenfor hjemmet, ble jentebarna igjen i hjemmet og hjalp moren. Jo eldre jentene ble, desto mer ansvar fikk de. Innen de var tenåringer hadde de fleste jentene kunnskap om alt fra ulike veveteknikker til hvordan man oppdrar barn, lager mat og fremstille naturmedisin. Erfaringen fra deltagelsen i hjemmet ble ansett som en sentral del av jentenes utdannelse, hvor kunnskap har blitt overført fra mor til datter. I Ixil-regionen har overføring av kunnskap tradisjonelt nettopp blitt overført fra generasjon til generasjon, i henhold til kjønn.

På slutten av 1980tallet skjedde det en endring i synet på skolen og dens rolle i oppdragelsen av barna. Ifølge foreldrene var det arbeidet i de sivile patruljene og senere i de internasjonale og lokale NGOene som førte til at de så samfunnet med såkalt ”nye øyne”. I årene etter borgerkrigen opplevde man dessuten en dreining i arbeidssektoren mot mer servicerettet næringer og en endring i arbeidsfordelingen mellom kjønnene, hvor kvinne deltok mer i det offentlige rom. Informantene forklarte endringen i synet på skolen som ”en ny forståelse for utdanning og den formelle kunnskapens makt”.

Frem til slutten av 1980tallet, hadde det i Ixil-regionen vært vanlig å holde barna hjemme fra skolen. Ifølge foreldrene mente man den gang at barn ble svært passive og late av å gå på skole. Verdifull tid gikk dessuten tapt som ellers kunne bli benyttet til mer nyttig arbeid i hjemmet eller på marken. Skolens formelle kunnskapsformidling sto heller ikke i samsvar med det behovet befolkningen hadde for opplæring. De var bønder (*campesinos*) og arbeidet med jorda. Lese og skrive spansk var ikke ferdigheter som ble ikke ansett som nødvendig for å overleve. Siden skolen heller ikke var en tradisjonell formidler av indiansk kultur, heller det motsatte, ble den ikke oppfattet som relevant for barnas sosialisering.

Gjennom arbeidet i de internasjonale NGOene møtte Ixilbefolkningen imidlertid en gruppe mennesker som introduserte de til en helt ny måte å forstå og tenke om verden og sin egen rolle i den. Gjennom arbeidet i de sivile patruljene fikk befolkningen dessuten en viss mulighet til å påvirke utviklingen lokalt. Fedrene fortalte at de med dette hadde sett nye muligheter for egne liv og at et nytt håp var skapt med tanke på den kommende generasjon. Foreldre uttalte at de ønsket barna skulle få innsyn i den offentlige kulturen slik at de kunne forstå strukturene og ikke være så lette å manipulere.

Samtidig med fremveksten av de internasjonale NGOene, skjedde det en endring i den lokale arbeidssektoren. I Ixil-regionen, hvor maisdyrking og husdyrhold hadde vært hovednæringen, hadde befolkningsvekst og et meget utarmet jordsmonn førte til at det ikke lengre var nok jord å leve av (Stoll 1993). Barn av *campesinos* måtte dermed finne jobb utenfor jordbrukssektoren. Det ble vanlig å søke arbeid utenfor regionen, enten som arbeidsimmigranter til nabolandene Mexico og USA, eller som arbeidere i de større byene. lokalt i Nebaj oppsto det som tidligere nevnt, en arbeidsdreining mot mer service-rettete yrker. Kvinners inntreden på det offentlige arbeidsmarkedet åpnet nye muligheter for jentebarna.

Som følge av endringen i arbeidsmønsteret oppsto det et behov for skolens ”formelle kunnskap”. I all kommunikasjon i det offentlige rom, ble spansk benyttet som felles språk. Barna må derfor beherske spansk, kunne lese, skrive og regne, for å fungere i samfunnet. De

senere årene har stadig flere unge fra Ixil gjennomført yrkesrettet- eller universitetsutdannelse. Lokale NGOer har dessuten de siste årene gjort det mulig for yngre opposisjonelle mayaer til få mer innflytelse i lokalsamfunnet. Skolens formelle kunnskap fremsto som en døråpner til å få tilgang til arenaer de tidligere var utestengt fra.

Endring i makt og autoritetsforhold

Foreldrene fra Acul og Uc Uchuch fremstilte hva de omtalte som en "ekte mann" som machismo. Machismo er en virilitetskult som fremhever menn som dominerende og aggressive i forhold til kvinner og konkurrerende i forhold til hverandre (Melhuus m. fl. 1992). Å bli betegnet som *bien macho* (veldig macho) ble ifølge informantene oppfattet som en kompliment. Kvinnens identitet er nært knyttet til det å være mor, å være fruktbar og en omsorgsperson i familien. Ifølge Melhus m. fl.(1992) har forestillingen om mannen som macho fungert som en reguleringsmekanisme for fordeling av makt innad i familien og husholdet, hvor maktforholdet i hovedtrekk dreier seg om autoritet og økonomisk makt.

Forventningene om mannen som macho har hatt konsekvenser for mannens kontroll over kvinnens seksualitet, både overfor sine koner men også overfor yngre kvinnelige slektninger og døtre. Misbruk av makt og kontroll forekommer og er sosialt akseptert innad i samfunnet. Mannlig dominans blir, ifølge Moore (1994^b), ofte iscenesatt gjennom fysisk vold, hvor volden kan ses som et resultat av mannens evne til å kontrollere kvinnen. Vold i hjemmet er et utbredt problem i Guatemala. I en rapport fra *Panamerican Health Organisation* ble det anslått at rundt halvparten av alle guatemalanske kvinner lider under en eller annen form for vold i hjemmet (Claramunt i Chant & Craske 2003: 191). Moore hevder at volden er en konsekvens av en individuell og sosial representasjonskrise, der menn slår konene sine fordi de er de eneste kvinnene de kan kontrollere, og fordi kvinnene skal bekrefte mennenes maskulinitet gjennom sin underdanige posisjon (Moore 1994^b: 154).

APAPTIXs ungdomsleder Santiago og hans kone Maria startet i 2004 kvinnerettighetsgruppen "*Madre tierra*"⁴², sammen med kvinner fra landsbyen Uc Uchuch. Motivasjonen for å starte organisasjonen fant de i den vanskelige situasjonen så mange kvinner og jentebarn befant seg i på hjemstedet. Gjennom de mange kvinnenettverkene i landsbyen hadde kvinnene fått høre historier om kvinnelige naboer og slektninger som var blitt utsatt for fysisk og psykisk vold. Volden fant hovedsakelig sted i hjemmet og ble ifølge Maria, utført av ektemannen/fedre, nære mannlige slektninger, eller voksne sønner/brødre.

⁴² "*Madre tierra*" betyr "moder jord" på norsk.

Hun trakk spesielt frem de religiøse offerritualene ”costumbres⁴³”, som forløser for volds episoder i lokalsamfunnet. Tradisjonen tro skal alle menn som deltar på ”costumbre”, drikke seg fra sans og samling for å vise den aktuelle guden respekt.

”... noen menn slår konene når de er fulle etter å ha deltatt på costumbres”. All sinne og frustrasjon over fattigdom og den håpløse situasjonen så mange lever under, kommer da frem. Det blir mange slagsmål mellom mennene også. Den lokale alkoholen er så sterk at mange menn mister alle hemninger” (Maria)

Maria fortalte at kvinnene i ”Madre tierra” ønsket å synliggjøre de uverdige forholdene så mange kvinner og jentebarn levde under i lokalsamfunnet. Gjennom et omfattende opplysningsarbeid ønsket de å spre informasjon om temaet og gjøre det til et mer synlig samfunnsproblem. Ved å søke sammen og snakke om tabubelagt temaer som vold i hjemmet, håpet de i tillegg å bidra til å skape en ny åpenhet mellom kvinnene i lokalsamfunnet.

Bilde 10. Møte for kvinnerettsorganisasjon ”Madre tierra”, arrangert i APAPTIX lokaler i Nebaj.

Ifølge Maria var mennene i Uc Uchuch svært skeptiske til organisasjonen i begynnelsen. Kvinnene arrangerte da et informasjonsmøte, hvor de forklarte formålet med organisasjonen. De hadde forklart at de verken ønsket å utfordre mannens rolle eller endre arbeidsfordelingen i hjemmet. De ønsket heller å ta tak i følgene av den autoritet og makt mannen hadde i posisjon av å være mann, og de virkninger dette hadde for kvinner og jentebarn i samfunnet.

Chepono var en av kvinnene som deltok i organisasjonen. Hun fortalte at gjennom deltagelsen hadde hun fått en ny innsikt og forståelse for hvilke rettigheter hun hadde som kvinne. Chepono pleide å snakke med sin mann om hva hun hadde lært. De snakket også om barnas rettigheter, spesielt døtrenes. For å skape bedre levekår, spesielt for jentebarna, mente

⁴³ Betegnelsen costumbres, referere til religiøse ritualer, hvor Ixil befolkningen utfører offerritual til ære for en av Gudene (mayareligionen har flere guder). Ritualet blir utført av en mayaprest på hellig grunn. Ixil menn hedrer guden ved å drikke en sterk alkoholholdig drikk, omtalt som ”Nebaj sprit” eller ”Kuxa” på Ixil språket.

Chepono det måtte en holdningsendring til. Holdningsendringen måtte finne sted innad i hver enkelt familie, hvor foreldrene måtte vise vei og gå foran som gode rollemodeller for barna.

Arbeidsdeling har endret den økonomiske makten innad i husholdet. Siden det tradisjonelt har vært mannen som har hatt det økonomiske ansvaret for husholdet, har han også hatt den økonomiske makten innad i familien. Mannens rolle som forsørger, familiens overhode og familiens representant i det offentlige rom, har ført til at mannen har hatt myndighet til å ta hånd om alle offentlig anliggender. Arbeidsendringen, ved at kvinner tar på seg lønnet arbeid, hadde ifølge informantene, ført til at kvinner i enkelte hushold hadde fått mer påvirkningskraft i de avgjørelser som ble tatt.

I hushold der barna deltok i lønnet arbeid, gikk det meste av lønnen direkte til husholdet (avhengig av kjønn). I alle familiene jeg var i kontakt med, hadde barna minimal påvirkningskraft over hva pengene skulle brukes til. I hushold der mannen for lengre perioder hadde vært fraværende, hadde imidlertid familien blitt svært avhengig av barnas økonomiske innsats. I enkelte av familiene ble den eldste sønnen tatt ut av skolen for å ta over farens ansvarsområder mens han selv var borte. Dette forekom også i familier der familien var samlet, men som ikke hadde økonomi til å sende alle barna på skolen. Det var som regel den eldste sønnen som ble tatt ut av skolen for å hjelpe til på marken eller i annet lønnet arbeid, slik at familien hadde råd til å sende de yngre søsknene på skolen. Ifølge Fisher & Hendricksons (2003) studie fra jordbruksområdet *Tecpán*, ble de eldre barnas såkalte "offer", kulturelt anerkjent i samfunnet. Deres inntekt ble helt avgjørende for husholdets eksistens. Ifølge Fisher & Hendrickson fikk guttene i disse tilfellene kompensasjon i form av makt og autoritet innad i familien. De yngre brødrene hadde ikke like stor myndighet når det kom til økonomiske avgjørelser, men de hadde derimot større sjanse å gå på skole å få gode jobber i det offentlige (Fischer & Hendrickson 2003:14). Utdanning og arbeid utenfor jordbruket ble sett som en forutsetning for bedre levekår i Ixil-regionen. Deltagelse i skolen skapte nye muligheter for barna og førte til en endring i synet på barnets rolle i familien. Barna som tidligere var sentrale i den økonomiske opprettholdelsen av husholdet, tilbrakte stadig mer tid på skolen og med lekser. Familien så fordelene ved å sende barna på skolen, da utdanningen på sikt vil føre til bedre betalte jobber og mer status innad i samfunnet. Det eksisterer imidlertid en klar forventning om at barna skal gi tilbake til husholdet når de begynner å tjene penger etter endt utdanning.

7.3. Kjønnen etnisitet skaper ulike premisser for gutter og jenters deltagelse

Ixil-menn/gutter og Ixil-kvinner/jenter tilhører den samme kollektive identiteten, men blir allikevel tillagt ulike symboler og egenskaper. Etnisitet blir således kjønnen eller kjønnsspesifikk. Jeg vil i dette avsnittet vise hvordan bruk av ytre etniske markører som språk og klesdrakt, har bidratt til å forsterke de tradisjonelle forventningene til jenter og gutters deltagelse i samfunnet.

Innad i Ixil-regionen har Ixil-identiteten tradisjonelt blitt knyttet til *campesino* og jordbruk. Identiteten var, ifølge informantene, i ferd med å endres som følge av nye utdanningsmuligheter, arbeidsmønstre og (arbeids)migrasjon, som de senere årene har ført til en løsere tilknytning til jordbruket. Ladiniseringen som barn og unge til daglig møter i skolen og ellers i storsamfunnet, har skapt ytterligere distansering fra kulturarven. Gamle symboler (masker og tekstiler), religiøse tradisjoner og ritualer (*costumbres*), var ifølge informantene i ferd med å utvannes og få mer en affeksjonsverdi blant de unge⁴⁴.

Siden gutter i større grad enn jenter har vært i kontakt med storsamfunnet, har de måttet tilpasse seg storsamfunnets kultur bedre. Siden kvinners og jenters domene tradisjonelt har vært hjemmet, har jentene vært mer skjermet for påvirkning utenfra. Dette kommer klart frem i bruken av språket. Svært få av kvinnene i foreldregenerasjonen snakket spansk i en slik grad at de kunne kommunisere på språket i det offentlige rom. Alle mine mannlige informanter behersket språket svært bra. I hjemmet snakket alle Ixil-språket, uavhengig av kjønn, så lenge det ikke befant seg en ladino i nærheten.

Klesdrakten, var i likhet med språket sterkt knyttet til kjønnen identitet. Ifølge informantene har endringen i arbeidsmønstre hos menn og økte priser, ført til endringer i bruk av klesdrakten. Mens kvinner og jentebarn fortsatt brukte Ixil-drakten, kler menn seg i mer vestlige klær. Blant menn og guttebarn har det blitt vanlig (hvis man har råd), å bruke Ixil-jakken til pent, da sammen med vestlige klær eksempelvis olabukse. Ixil-klærne er svært dyre og en jakke til en mann koster 1500 *Quetsales* (1500 NOK). Klesdrakten for kvinner og jenter varierer i henhold til alder, fargen har forandret seg i henhold til moten. Eldre kvinner går med den tradisjonelle drakten (*traje tipico*) som består av et vevd tøyestykke som knyttes rundt livet som et skjørt, samt *hupiler* (en brodert bluse), vevde belter og hodeplagg. Yngre jenter kombinerer ofte det tradisjonelle skjørtet med en bluse eller skjorte.

⁴⁴ <http://www.nebaj.org/estructura/indexestructura.htm> (29.08-08)

Bilde 11: Den lokale Ixil-drakten. Bildet til venstre viser unge kvinner som alle bærer Ixil-drakten. Bildet til høyre viser en ”typisk” Ixi-familie, hvor mann og guttebarn bruker vestlige klær, mens mor og døtrene bærer Ixil-drakten

Jentene på bildet over, bærer alle Ixil-skjørtet, med *hupiler* til. Desto mer broderier jentene har på *hupilen*, desto dyrere er den å lage. Jentene har ulike fargenyanser på skjørtene, hvor siste nytt er en mer rødlig fargetone. Det andre bildet er viser en ”typiske Ixil-familie”, hvor far og guttebarna bruker vestlige klær, mens døtrene bruker Ixil-drakten og moren *traje tipico*.

Konsekvensene for barna var at det spanske språket og ladinoklærne som for guttene kunne virke som grensesprengende og frigjørende, for jentene kunne fremstå som en vedlikeholdende konserverende mekanisme. Guttene, som ofte deltok i det offentlige rom med sin far, fikk bedre kjennskap til ladinokulturen og hadde derfor bedre innsyn i hvordan storsamfunnet fungerte. Jentene som på sin side tilbrakte mer tid i hjemmet, behersket ikke i like stor grad det spanske språket og hadde dessuten vesentlig mindre kjennskap til ladinokulturen og hvordan den fungerte. Deres forutsetninger for å delta i det offentlige rom var derfor dårligere enn for jevnaldrede gutter. Alle mine informanter, uavhengig av etnisk tilhørighet, var svært stolte over at Ixil-kvinnene fortsatt brukte Ixil-drakten og snakket Ixil-språket. Kvinner og jenter ble, som følge av dette, opphevet til bærere av kulturen og ble assosiert med det nære og det trygge, noe som førte til en stigmatisering av jentene, spesielt når de ferdes utenfor regionen i storsamfunnet. Mange valgte av denne grunn å ikke benytte Ixil-drakten, når de reiste utenfor regionen.

7.4. Oppsummering: Endring i kjønnnet deltagelse og tap av kulturarv

Hjemmets bidrag i sosialiseringssprosessen av barn og unge hadde ifølge barna og deres foreldre, vært knyttet til forventninger til kategorien kjønn. Det skulle imidlertid vise seg at situasjonen var mer sammensatt. Den en gang så ”kjønnede hjemmearenaen” var på mange områder i ferd med å endres.

Arbeidsendringen ble brukt som forklaring på den strukturelle endringen i hjemmet. Arbeidsoppgaver som tidligere hadde tilfalt mannen, ble nå utført av kvinner. Kvinnerens sfære var med dette i endring, da de tilbrakte mer tid i det offentlige rom. Dette tross, følgene for barnas handlingsrom var delte. Da det kom til arbeidsfordeling, ble de fleste av barna oppdratt i henhold til de forventninger som eksisterte til kjønn. Jenter fikk sin opplæring i hjemmet, gutter i det offentlige rom og innenfor jordbruket. Arbeidsdreiningen fra jordbruk til mer service-yrker hadde imidlertid ført til et nytt behov formell utdanning, da også for jenter. Skolen åpnet med dette nye muligheter for jentene, samt åpnet for tilgang til nye arenaer i samfunnet for barna. Moren hadde dessuten blitt mer avhengige av barna i det offentlige rom, da eldre kvinner sjeldent behersket spansk. Dette gav barna en form for autoritet, vet at de var i besittelse av en kunnskap som var avgjørende for husholdet eksistens.

Ytre etnisk markører som språk og klesdrakt hadde imidlertid bidratt til å opprettholde tradisjonelle forventningene til jenter og gutters deltagelse i samfunnet. Jentene klesdrakt, manglende spansk kunnskaper og vesentlig mindre kjennskap til ladinokulturen og oppbygningen av storsamfunnet, førte til dårligere forutsetninger for deltagelse enn for de bedre tilpassede guttene.

Autoritets- og maktforhold innad i hjemmet har i utstrakt grad påvirket jenter og gutters handlingsrom i Ixil-regionen. For å skape endring og brudd i de mange maktovertramp som ble rettet mot kvinner og jenter, hadde kvinner fra Uc Uchuch startet sin egen kvinnerettighetsgruppe. Ifølge kvinnene i "*madre tierra*" hadde opplysningsarbeid ført til endring i synet på jenter og deres muligheter. Dette er et eksempel på at kunnskap og makt henger sammen. Ved å tilpasse seg den lokale kulturen og de maktforhold som allerede eksisterte i samfunnet, hadde kvinnene lyktes med å endre gamle forestillinger knyttet til kjønn, både i egen familie og for kvinner i nærmiljøet.

Ifølge informantens uttalelser var således den tidligere så kjønnete deltagelsen i hjemmet i ferd med å endres, noe som innebar nye muligheter og handlingsvalg som indikerte en åpning, spesielt for jenters handlingsrom og deres deltagelse i samfunnet.

8. Barns deltagelse

Jeg har i denne studien arbeidet ut fra antagelsen om at barns deltagelse er en forutsetning for en mer demokratisk sosial endring, der målet har vært å styrke mayabarns rettigheter i henhold til Barnekonvensjonens artikler. I de forgående analysekapitelene har jeg konstruert en framstilling av mine informanternes beskrivelser, ved å vise til empirisk genererte begreper og forbindelsene som var mellom disse. I det følgende vil jeg knytte framstillingen til noen av de teoretiske kategoriene jeg tidligere har drøftet og samtidig utvide diskusjonen ved trekke inn Redd barnas evaluering av "Initiativet" (SC-N, dokument 5) og Norads rapport, vedrørende norsk bistandsarbeid i Guatemala gjennom de siste 30 årene⁴⁵.

8.1. Redd Barnas og Norads evalueringer

I september 2005 utførte Redd Barna (hovedkontoret) i samarbeid med et guatemalansk team, en intern evaluering av utviklingsprosjektet "Initiativet". Evalueringstemaet ønsket den gang å kartlegge prosjektets hovedaktiviteter, hvilke mål som var nådd og med hvilke resultater (SC-N, dokument 5). Evalueringen var basert på andrehåndsinformasjon i form av interne dokumenter mellom SC-N og samarbeidspartnerne, intervjuer med ansatte i SC-N, representanter fra alle partnerorganisasjonene og barna som deltok i de lokale handlingsplanene. 10 av partnerorganisasjonene deltok dessuten i en workshop.

Norad gjennomførte i 2006 en omfattende evaluering av det norske bistandsarbeidet i Guatemala gjennom de siste 30 årene. Evalueringen omfattet 6 norske NGOer, deriblant SC-N og deres prosjekt "Initiativet". Evalueringen ble gjennomført av et uavhengig tema bestående av forskere fra Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) og Norsk institutt for by og regionalforskning (NIBER), og var under ledelse av NUPI-forskeren Axel Borchgrevink⁴⁶.

8.2. Aktiv deltagelse har åpnet barn og unges handlingsrom

Gjennom observasjon, samtaler, fotodagbøker og intervjuer med barn og unge fra Ixil-regionen, har jeg fått innsyn i en barndom preget av marginalisering og begrensede handlingsrom. Barna og ungdommene gav imidlertid uttrykk for at deltagelsen i den lokale handlingsplanen hadde ført til endringer som hadde åpnet deres handlingsrom. Jeg vil i det

⁴⁵ http://www.norad.no/items/10876/38/5768168346/Norad%205_2007%20Guatemala.pdf (06.08-08)

⁴⁶ http://www.norad.no/items/10876/38/5768168346/Norad%205_2007%20Guatemala.pdf (06.08-08)

følgende se på kategoriene kompetanse, selvfølelse og mektiggjøring, som informantene mente beskrev den endring som hadde funnet sted. Jeg vil også se på de prosesser informantene mente lå til grunn for endringen. Jeg vil dernest se på synliggjøring og aktualisering av barns deltagelse i samfunnet.

Økt kompetanse, selvfølelse og mektiggjøring

For barn og unge i Ixil-regionen hadde deltagelse i handlingsplanens prosjekter ført til økt kunnskap om egen kulturarv, spesielt innenfor jordbruket. Deltagelsen hadde også ført til økt kunnskap om samfunnet generelt, da spesielt i forhold til de rettigheter de har som barn og unge borgere. Et annet sentralt tema i informantens uttalelser var, økt selvfølelse. Ifølge lokallagslederne hadde man relativt raskt sett forandringer hos barna, etter de begynte i lokallaget. Barna fremsto da som mer utadvendte og var mer selvsikre når de skulle delta, snakke og samarbeide med andre barn. Foreldrene beskrev også barna som mer kunnskapsrike og selvsikre. Foreldre fortalte at barna kom med innspill og forslag i husholdet, noe som ikke hadde vært vanlig tidligere. Lærerne beskrev lignende endringer hos barna i undervisningen. De var mer selvsikre, gikk først opp til tavlen og deltok i større del i undervisningen enn klassekameratene. Til sammenligning hadde partnerorganisasjonene Redd Barna var i kontakt med, også observert en klar forandring i det enkelte barn som følge av deltagelsen i ”Initiativet”. De beskrev også barna som mer selvsikre og kunnskapsrike (SC-N dokument 5).

I Ixil-regionen har som nevnt, kunnskap blitt assosiert med makt og status. Ved å tilpasse undervisningen i prosjektene til den kunnskap foreldrene anså som viktig, hadde man bidratt til å mektiggjøre barnet i relasjon til sine foreldre. Barna ble bærere av kunnskapen som igjen førte til økt status i familien. I lokallaget i Uc Uchuch kunne lokalalgeslederen fortelle om barn som på grunn av sin nyervervede kunnskap, i større grad hadde blitt inkludert i husholdets avgjørelser. Ved å la barn og unge få utvikle sin kapasitet, mente evalueringsteamet i Redd Barna, at man på sikt ville kunne bidra til at foreldre og andre voksne i samfunnet ville bli mer oppmerksomme på hvor viktig bidraget fra barn og unge var for landets utvikling. Da både innad i lokalsamfunnene, men også for å skape en mer harmonisk og fredfylt kultur innad i landet generelt (SC-N, dokument 5).

Ifølge Norads rapport hadde prosjektet ført til mektiggjøring av marginaliserte barn og unge⁴⁷. Evalueringsteamet konkluderte rapporten med at partnerorganisasjonene hadde lyktes i å skape økt selvfølelse både på individ, men også på et mer kollektivt nivå. I tillegg hadde

⁴⁷ http://www.norad.no/items/10876/38/5768168346/Norad%20_2007%20Guatemala.pdf (06.08-08)

organisasjonene lykkes med å skape bevissthet om rettigheter (og plikter) og økt deltagelse i bestemmelser og prosesser som påvirker barn og unge i samfunnet (ibid).

Hva ligger til grunn for endringsprosessen hos barna og ungdommene?

Barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, fremstille den metodiske tilrettelegging av undervisningen og samhandlingen i prosjektene som hovedgrunnen for den endring man så hos barn og unge. Ved å tilpasse undervisningen og språket til den virkeligheten barn og unge var kjent med, hadde man bidratt til å skape gode og trygge rammer for undervisningen, men også for samhandlingen i prosjektene. Gjennom aktiv deltagelse i prosjektene hadde barn og unge fått opplæring i tekniske ferdigheter som planlegging og gjennomføring av prosjekter. Gjennom praktiske oppgaver og samtaler, hadde prosjektlederne hjulpet dem til å se seg selv som ”subjekter med rettigheter”.

Prosjektene mål om å la barn og unge ta aktiv del i alle deler av prosjektene, hadde ifølge prosjektlederne bidratt til å øke deres kreativitet. Oppbygningen av radio- og nettverksprosjektet hadde ifølge prosjektlederne, bidratt til en aktiv prosess som hadde endte i individuell opplæring for ungdommene. Ungdommene hadde gjennom deltagelsen i de to prosjektene, fått vist samfunnet at de både hadde evne og kunnskap til å drive et radioprogram og en sosialbevegelse, basert på såkalte demokratiske prinsipper.

Partnerorganisasjonene mente også at endringene de observerte hos barna og unge, skyldtes prosjektet metodiske grep, hvor de mente man hadde lykkes i å skape et miljø der barn og unge fikk utvikle sine kapasiteter og kunnskaper (SC-N, dokument 5). I følge tall fra Redd Barnas evaluering hadde 10, av de totalt 18 partnerorganisasjonene, lykkes med å sette fokus på en utdanning som gav privilegerer til barns kreativitet, fantasi og forestillingsevne, og dermed mulighet til å kunne uttrykke seg på en god måte (SC-N, dokument 5). Rapporten fra Norad viste til at flere av SC-N prosjekter, deriblant ”Initiativet”, hadde ført til suksess som følge av økt tilgang til utdanning for marginaliserte grupper. SC-Ns læringsmodeller og utdanning av prosjektledere hadde i følge evalueringsteamet, signifikant bidratt til å øke kvaliteten på den utdannelsen som ble gitt⁴⁸.

Synliggjør og aktualiserer barns rettigheter i samfunnet

Radio- og nettverksprosjektet har bidratt til kunnskapsformidling om Barnekonvensjonen og en kollektiv bevisstgjøring i samfunnet om barns rettigheter. Radioprojektet fungerte bra og ungdommen fikk skryt for godt samarbeid. Ungdommene fikk også gode tilbakemeldinger om

⁴⁸ http://www.norad.no/items/10876/38/5768168346/Norad%205_2007%20Guatemala.pdf (06.08-08)

utformingen av programmene. At ungdommene snakket Ixil-språket og at temaene ble knyttet til lokale problemer som lytterne kunne kjenne seg igjen i, ble brukt som forklaringer. Ungdommene i nettverksgruppen hadde riktignok visse problemer innad i gruppen. Kommunikasjon og mangel på tillitt, sammen med regionale og provinsiale utfordringer knyttet til arbeidet med barnsrettigheter, hadde skapt utfordringer for ungdommene. Til tross for dette, mente barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX, at nettverksgruppen hadde bidratt til å synliggjøre og aktualisere temaer om barns rettigheter i Qucié-provinsen. Nettverksgruppen hadde dessuten skapt et rom der ungdom fra ulike etnolingvistiske mayagrupper fikk mulighet til å komme sammen og arbeide for å bedre rettighetene til mayabarn og unges.

Nettverksgruppen i Quiché-provinsen var ikke den eneste nettverksgruppen som har blitt etablert som en del av "Initiativet". På landsbasis hadde flere av SC-Ns partnerorganisasjonene etablert ungdomsgrupper som arbeider for barns rettigheter. Ifølge Redd Barnas evaluering hadde "Initiativet", bidratt til å skape grobunn for en vertikal relasjon mellom mayabarn og unge, på tvers av etnolingvistiske og geografiske skillelinjer. Som følge av tilretteleggelsen av barns deltagelse i de ulike provinsene viste evalueringen til en bedring i relasjoner mellom myndighet og Non Governmental Institutions (NGI) (SC-N, dokument 5). I evalueringen vises det blant annet til partnerorganisasjonen IDEI (*Instituto de Education Integral para la Salud y el Desarrollo*), der en gruppe bestående av 152 barn var blitt valgt ut til å representere ulike etnolingvistiske mayagrupper og gruppene Xina og Garifuna i *Guatemalan Parliament of Children and Adolescents*. I samarbeidspartneren FUNDAJ (*Fundación para el Desarrollo de la Mujer Indígena*), har barn og unge utarbeidet forslaget "the Law for Integral Development of Youth" som har blitt oversendt kongressen.

8.3. Sosiokulturelle strukturers påvirkning av barns deltagelse

I undersøkelsen kartla jeg sosiokulturelle strukturers påvirkning av barns deltagelse, gjennom å studere sosialisering av barn og unge i hjemmet og i skolen.

I skolen hadde undervisningens innhold og form førte til en betinget deltagelse hos barna. I undervisningen var det verken rom for å stille spørsmål eller kritisk tenkning. Barna ble passive deltagere og skolert inn i hva som ble ansett som "bedre og mer riktig kunnskap", fremstilt i ladinokulturen. De fikk verken undervisning i Ixil kulturen, eller mulighet til å snakke sitt språk eller bruke sitt i Ixil-navn. Skolens betingelser for barns deltagelse førte til begrensninger i deres handlingsrom, der de lærte å godta livsbetingelsene som ble gitt dem.

Informantene beskrev den tidligere kjønnede hjemmearena i endring. Endring i arbeidsoppgaver og arbeidsfordeling, hadde ført til at kvinner i større grad tok del i det offentlige rom. Dette hadde også åpnet for en mer aktiv deltagelse for jentebarna. Sammen med en ny forståelse av skolen og dens formelle kunnskap, der jentene også fikk ta del i undervisningen, hadde man minsket forskjellene i gutter og jenters deltagelse i samfunnet. Gjennom deltagelse i kvinnerettsgruppe hadde kvinnene synliggjort den makt og autoritet mannen var i besittelse av i form av å være mann. Gjennom bevisstgjøring av kvinner i samfunnet og en tilpassning av prosjektet til den lokalekulturen, hadde de lyktes i å skape endringer i gamle forestillinger knyttet til kjønn. Det var imidlertid fortsatt store forskjeller i jenter og gutters mulighet for deltagelse. Jenters bruk av de ytre etniske markører som ixil-språket og Ixil-klesdrakten, førte til stigmatisering i samfunnet. Dette sammen med deres begrensede kjennskap til det offentlige rom vanskeliggjorde en mer aktiv deltagelse for jenter.

Ifølge barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX var kunnskapsmangel i seg selv, en av de vanskeligste barrierene å overkomme for å skape reell endring i synet på barn og unge og muliggjøringen av deres deltagelse i samfunnet. Ixil-regionen hadde som nevnt, blitt ekskludert fra nasjonale opplysningsprogram i årene etter borgerkrigen. Befolkningens holdninger bar av denne grunn preg av liten informasjon om temaet.

Evalueringssteamet i Redd Barna hadde i samråd med partnerorganisasjonen kartlagt strukturelle årsaker som kunne virke begrensende for barns deltagelse. Sammen hadde de kommet frem til at barns mangel på fritid og ressurser, lang avstand fra hjemmet til prosjektene, patriarkatkulturen, konsekvenser etter borgerkrigen, kirkesamfunns apatisk holdning til rettigheter, var årsaker til at familier valgte å holde barna hjemme. Partnerorganisasjonene mente at svakheten ved "Initiativet" var at prosjektet ikke var bedre tilpasset de overnevnte operative og strukturelle begrensinger i samfunnet. Redd Barnas evalueringsteam mente å kunne fastslå at SC-N ikke hadde kalkulert med de overnevnte strukturelle begrensingene i utformingen av "Initiativet". Evalueringssteamet mente med dette at SC-N ikke hadde klart å tilpasse prosjektet til den lokale virkeligheten barn og unge sto overfor og de utfordringer dette innebar for deres deltagelse (SC-N, dokument 5). De kritiserte også SC-N for ikke å besitte de ressursene som kreves for å følge opp partnerorganisasjonene og gi tilbakemeldinger i tilstrekkelig- og ønskelig grad, da partnerorganisasjonene verken hadde de tekniske ferdigheter eller den strategiske kapasiteten som er nødvendig for å drive prosjektet fremover (SC-N, dokument5).

8.4. Tre arenaer for barns deltagelse i Ixil-regionen.

De sosiokulturelle strukturene som ligger til grunn for barns deltagelse i handlingsplanen, i hjemmet og i skolen, er av forskjellig karakter. I handlingsplanen legger barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX til rette for en aktiv deltagelse av barn og unge. Skolens betingelser for deltagelse fører til begrensede handlingsvalg for barn og unge, mens hjemmet er preget av en viss konservatisme i henhold til kjønn, men hvor endring skjer.

For å muliggjøre en mer aktiv deltagelse blant regionens barn og unge, blir det i ifølge barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX viktig å legge til rette for et samarbeid på tvers av de ulike arenaene i samfunnet og spille på lag. Barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX var bevisst på å inkludere foreldrene i handlingsplanens prosjekter. Lokale informasjonsmøter ble holdt for å informere foreldrene om Barnekonvensjonen og det arbeidet som utført, både innad i prosjektene, men også på organisasjonsnivå. Barne- og ungdomsavdelingen i APAPTIX så seg helt avhengige av foreldrene velvilje for å følge opp prosjektet i hjemmet for å lykkes i sine målsetninger. Lokallagene i Acul og Uc Uchuch samarbeidet også med de lokale skolene. De benyttet blant annet skolens klasserom for sine møter og holder egne informasjonsmøter for lærerne, der de snakker om barns rettigheter i relasjon til skolen.

Direkte opplæring blir her en nøkkel for å skape bevissthet i samfunnet om verdien av barn og unges deltagelse, for å skape sosial endring og bedre deres rettigheter. Nye prosjekter må imidlertid tilpasses de sosiokulturelle strukturene om allerede finnes i samfunnet. Kvinnerettighetsgruppen ”*Madre tierra*”, kan her stå som et godt eksempel på en lokal organisasjon som har klart å tilpasse, og gjøre bruk av den lokalekulturen. Ved å rekruttere medlemmer gjennom kvinnenettverkene og samtidig tilpasse organisasjonsarbeidet til de maktforhold som eksisterer i samfunnet, har de skapt brudd i eksisterende voldeligs strukturer i hjemmet og bidratt til deltagelse og bevisstgjøring av kvinner i samfunnet.

Litteraturliste

- Becquelin, P. 1969. *Archaeologie de la région de Nebaj. Mémoires de l'Institut d'Ethnologie*. Université de Paris, Paris.
- Bendiksby, T. Rettigheter og kulturelt mangfold i Guatemala. *Bendiksby & Ekern* (reds) 2001. *Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold*. Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.
- Braaten, L. T. 1975. *Massemedier og meningsdanning*. Aschehoug, Oslo
- Camposeco, A. & J. A. Oxlaj. 2003. *Identidad Popti' y Kaqchiquel en Guatemala. La visión de la juventud*. Instituto de Estudios Interétnicos. Universidad de San Carlos de Guatemala.
- Charmaz, K. The Grounded theory method: An explication and Interpretation. *R.M. Emerson* 1982. *Contemporary field research: a collection of readings*. Little, Brown and Co, Boston
- Chant, S & N. Craske. 2003. *Gender in Latin America*. Rutgers University Press, New Jersey.
- Colby, B. N. & L. M. Colby. 1981. *The daykeeper the life and discourse of an Ixil diviner*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Colby, B. N. & P. L. van den Berghe. 1969. *Ixil country : a plural society in highland Guatemala*. University of California Press, Berkeley.
- Dalen, M. 2004. *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*. Universitetsforlaget, Oslo
- Deli Sante, A. 1996. *Nightmare or Reality. Guatemala in the 1980s*. Thela Publishers, Amsterdam
- Ehlers, T 1990. *Silent Looms. Woman and Production in a Guatemalan Town*. Westview Press, Boulder, San Francisco og London
- Ekern, S. m. fl. 1998. *Demokratisering, forsoning og fred i Guatemala*. Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.
- Ekern, S. Mayabevegelsen i Guatemala: Panorama og institusjonelle utfordringer. *Bendiksby & Ekern* (reds) 2001. *Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold*. Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.
- Eriksen, T.H. & O. B. Frøshaug. 1998. *Små steder-store spørsmål: Innføring i Sosialantropologi*. Universitetsforlaget. Oslo
- Fischer, E. Et at. 1999. Introduction: Maya cultural activism in Guatemala. E. Fisher & R. McKenna Brown (eds). *Maya Activism in Guatemala*. University of Texas. Austin.
- Fischer, E. F. & C. Hendrickson. 2003. *Tecpán Guatemala: a modern Maya town in global and local context*. Westview Press, Boulder, Colo.
- Flekkøy, M. G. & N.H. Kaufman. 1997. *The Participation Rights of Child: Rights and Responsibilities in Family and Society*. Jessica Kingsely Publisher Ltd. London
- Freire, P. 1972. *Pedegogy of the Oppressed*. Penguin Books Ltd, Middelsex, England

- Freire, P. 1999. *De undertryktes pedagogikk*. 2. utg. Ad notam Gyldendal, Oslo
- Freire, P. 2000. *Cultural action for freedom*. Harvard Educational Review, Cambridge, Mass.
- Garzon, S. 1998. *Conclutions*. University of Austin, Austin
- Gutiérrez, og Prieto. 1996. *Medicación pedagógica - apuntes para una educación a distancia alternativa*. Guatemala: Universidad de san Carlos de Guatemala. Instituto de Investigaciones y Mejoramiento Educativo (IIME), Programa Educación a Distancia Aleternativa (EDUZA)
- Geertz, C. 1973. *The interpretation of cultures. selected essays*. Basic Books, New York
- Geertz, C. 2000. *The interpretation of cultures: selected essays*. Basic Books, New York
- Jacobsen, T. 2006. *Bistandens paradokser. Utviklingshjelp, universelle menneskerettigheter og demokratiutvikling i Guatemala*. Institutt for Sosialantropologi, Universitetet i Oslo.
- Jelin, E. 1994. *Introduction*. Zed Books Ltd, London
- Lincoln, J. S. 1945. *An ethnological study of the Ixil indians of the Guatemalan highlands*. University of Chicago Microfilm Collection, Chicago
- Malling, S. S. 2002. *Lokale frivillige organisasjoner og demokratiutvikling i Guatemala*. Centre for Development and the Environment, University of Oslo.
- Menchú, R. & E. Burgos-Debray. 1992. *Jeg, Rigoberta Menchú*. Cappelen, Oslo
- Melander, V. 1999. *The hour of God? People in Guatemala confronting political evangelicalism and counterinsurgency (1976-1990)*. Uppsala University. Stockholm.
- Melhuus, m.fl. 1992. Antropologien og kjønnnet. Arnhild Taksdal & Karin Widerberg (reds) *Forståelser av kjønn i samfunnsvitenskapens fag og kvinneforskning*, Ad Notam Gyldendal, Oslo
- Mohan, G. & K. Stokke. 2000. Participatory development and empowerment: the dangers of localism. *Third World Quarterly*, Vol. 21, No. 2. 247-268
- Moore, H. L. 1994^a. *A Passion for difference*. Polity Press, Cambridge
- Moore, H. L. 1994^b. The Problem of exploring violence in social science. Harvey, P. & P. Gow (eds). *Sex and violence. Issues in representation and experience*. Routledge, London
- Moore, H. L. 1998. *Feminism and anthropology*. Polity Press. Cambridge
- Midré, G. Elite, Indianer og fattigdom i Guatemala. Bendiksy & Ekern (reds) 2001. *Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold*. Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.
- Midré, G. 2005. *Undertrykking, handlingsrom og kritisk bevissthet : indianske ledes begreper om fattigdom i Guatemala*. Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø.
- Mydske, K. R. *Sivilsamfunnets betydning for utviklingen av lokaldemokratiet i Patzún*. Bendiksy & Ekern (reds). 2001. Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold. Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.

- Rasmussen, K. 2000. "Det fotografiske (indblik) i barns liv". *BARN. Vol 4. No 3.* 159-172. Tema: Barn i lokalsamfunn- Barns lokalsamfunn.NOSEB
- Rubin, H. J. & I. Rubin. 2005. *Qualitative interviewing : the art of hearing data.* Thousand Oaks, Sage Publications. Calif.ornia
- Ruescheymeyer, D, E. Et. al. 1992. *Capatilist development and democracy.* Cambridge University Press, Cambridge.
- Schackt, J. Indianere og ladinoer i Alta Verapaz. *Bendiksby & Ekern (reds) 2001. Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold.* Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.
- Segalen, M. 1996. *Historical anthropology of the family.* Cambridge University Press, Cambridge
- Solstad, M. Kan utdanningsreform bidra til demokratisering i Guatemala? *Bendiksby & Ekern (reds) 2001. Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold.* Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.
- Stoll, D. 1993. *Between two armies in the Ixil towns of Guatemala.* Columbia University Press. New York
- Stoll, D. 1999. *Rigoberta Menchú and the story of all poor guatemalans.* Westview Press, Boulder.
- Strauss, A. L. & J. M. Corbin. 1990. *Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques.* Sage.Newbury Park, Calif.,
- Strauss, A. L. & J. M. Corbin. 1998. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory.* Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.
- Stuenæs, E. M. 2004. *Una mujer es un capillo minestras una mujer casada está en flor. Perspektiver på kjønn hos mayakvinner i san Pedro La Laguna, Guatemala.* Institutt for sosialantropologi, Univeristetet i Oslo.
- Thagaard, T. 2003.*Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode.* Fagbokforlag, Bergen.
- Turqui, J. E. 2005. *Indigenous workers in Guatemala City and the Mayan movement. Exploring the r representation of ethnic and labour demands.* Center for Peace Studies. University of Tromsø.
- Utenriksdepartementet. 1992. *Notat om demokratiseringsstøtte til land i sør.* Oslo.
- Utenriksdepartementet. 2005. *Norsk utviklingsstrategi for barn og ungdom i sør.* Oslo.

Upubliserte dokumenter

1. Prosjektbeskrivelse: P- 2127 "*Childrens rights – CBOS*", Quiché APAPTIX
2. Prosjektbeskrivelse: A.P.A.P.T.IX.
3. Prosjektbeskrivelse: *Utz K'aslemal*
4. Prosjektbeskrivelse "*On the Initiative of Guatemalan Children and Youth in a post war and peace building contents*"
5. Redd Barna. 2005. "*Evaluation on the implementation process of the Guatemalan Children and Adolescence Initiative in a Post- war context and the Construction of peace*" (P2010 – Child Participation and local Capacity building) Save the Children Noruega. Guatemala
6. Lærebok^a: *Siemiente de Primavera*
7. Lærebok^b: *Germinando Humanidad*
8. Lærebok^c: *Tiempo de Siembra*
9. Lima, C 2001. *Sobre la Iniatitva de la Ninez y Juventud Guatemaltecas en un Contexto Post- Belico y Construcción de Paz*. Save the Children Noruega. Guatemala
10. SC-N: working principles; *policy document 1998 - 2000*
11. SC-N: working principles; *policy document 2002 – 2005: policy on strengthening local capacity*
12. SC-N in Nicaragua: *Child participation. Increasing quality in the work with child-led initiatives and organizations.*

Appendiks

Vedlegg 1: Informasjonsbrev om barnas deltagelse i studien og foreldrenes skriftligsamtykke

UNIVERSIDAD DE OSLO: Instituto de Geografía Humana

Estudiante: Irene Christiansen, irenech@student.uio.no

30 de Abril 2005

Impreso informativo para el participante

Su niño/muchacho; _____ ha sido invitado por la presente a participar en el proyecto de investigación llevado a cabo por Irene Christiansen, estudiante de Geografía Humana de la Universidad de Oslo.

Todas las preguntas tendrán relación con la identidad cultural. La duración del proyecto será de cuatro semanas aproximadamente. Se dispondrá de la participación de los chicos, como de aquellas personas relevantes en sus vidas diarias. Cada chico dispondrá de una cámara de fotos, con la que podrán tomar imágenes de su vida cotidiana y de aquellos aspectos relacionados con su identidad. Estas fotografías serán usadas para trabajar sobre ellas de forma conjunta con los chicos.

El objetivo principal del proyecto es hacer que los chicos cuenten sus propias historias sobre la percepción de su identidad. Toda la información obtenida será exclusivamente de uso académico, y no será compartida con otras organizaciones; aunque, no obstante, la Tesis puede que sea publicada. Todo dato o información tendrá un carácter totalmente anónimo, pudiendo así mismo declinar cualquier tipo de pregunta, o abandonar el proyecto durante el transcurso del mismo.

Muchas gracias a todos por el importante apoyo en este proyecto.

Para más información, por favor contactar con APAPTIX, Santiago Vargas Pastor.

Cordialmente,

Irene Christiansen

(Estudiante de postgrado de Geografía Humana en la Universidad de Oslo)

Firma del padre o de la madre:

Vedlegg 2: Temaguide for dybdestudie

CUESTIONARIO DE JÓVENES/ spørsmål til ungdommen

Juventud/ ungdom

1. Diferencia entre los jóvenes ladinos e indígenas de la municipal (Nebaj) y(/o) de las aldeas (Acul/ Uc Uchuch).
Forskjeller mellom ladino og maya ungdom i byen (Nebaj) og i utkant områder (Acul og Uc Uchuch)
2. Problemas de los jóvenes indígenas: soluciones
Utfordringer unge mayas står ovenfor: løsninger
3. Jóvenes indígenas y procesos de ladinización, transculturación
Unge mayas og ladiniseringsprosessen, flerkultur
4. Los jóvenes indígenas y la reafirmación de la identidad étnica
Unge mayas og tanker om etnisk identitet
5. Espacios de participación
Erfaringer fra deltagelse?
6. Grupos de jóvenes: cuántos, cuáles y qué hacen
Grupper ungdom: antall, hvem og hva gjør de?

Identidad/ identitet

1. Aspecto que identifican y caracterizan a la comunidad (población) Ixil
Hvilke utseendemessige trekk karakteriserer Ixilbefolkningen?
2. Organizaciones o instituciones que trabajan por la conservación de la cultura Ixil
Hvilke organisasjoner sèller institusjoner arbeider for bevaring av Ixil kulturens rettigheter?
3. Enseñanza de la cultura en la comunidad (tradiciones, creencias, prácticas sociales, usos (costumbres))
Undervisning i områdets kultur (tradisjoner, tro, social praxis og tradisjoner)
4. Factores benefician o perjudican la cultura de la comunidad indígena
Hvilke faktorer fremmer eller hemmer lokalbefolkningens kultur?
5. Idomas; situación actual, quiénes, donde, en qué circunstancias lo hablan
Språk: den aktuelle situasjonen, hvem, hvor og under hvilke omstendigheter snakker de hva
6. Traje; cambio de diseños, por qué la gente (jóvenes) ya no lo usan
Klesdrakt: endring i design, hvorfor brukes den nå ikke av (en del) ungdom?
7. Comunicación; medios que se utilizan actualmente en el pueblo para informar e informarse de las necesidades o de lo que sucede en la población
Kommunikasjon: hvilke kommunikasjonkanlaer / -medier bruker befolkningen for å informere seg om behov / hva som skjer i befolkningen
8. Sistema tradicional de cargos; función que cumplen los ancianos en la actualidad. Aún funciona algún sistema semejante a los consejos de ancianos
Tradisjonell ansvarsdeling: de eldres funksjon i dag. Fungerer fremdeles et tradisjonelt system med (basert på?) rådgiving fra de eldre?
9. Cofradías; qué son, cuántas hay, cuáles son, qué hacen
Cofradías, hvem er de, hvor mange er de og hva gjør de

10. Tradiciones; prácticas tradiciones de la comunidad que tienen vigencia, tradiciones en desuso
Tradisjoner; lokalbefolkningens tradisjoner, hvilke praktiseres og hvilke praktiseres ikke?(ikke sikke på nøyaktig mening her)
11. Creencias; aún se consideran en las actividades diarias
Tro, får tro fremdeles betydning for daglige aktiviteter?

CUESTIONARIO DE PERSONAS ADULTAS/ spørsmål til foreldrene

Juventud/ ungdom

1. Qué opina usted de la los jóvenes de este municipio
Hvilke tanker har dere vedrørende de unges situasjonen i denne regionen
2. Cuáles son los principales problemas de los jóvenes indígenas en este municipio?
Hva er hovedproblemene maya ungdom står ovenfor i denne regionen
3. Cómo los jóvenes indígenas participan en la reafirmación de la identidad étnica
På hvilken måte/ grad deltar unge indianere (Ixil) i å bevare? Sin etniske identitet
4. Grupos de jóvenes (Latino, Ixil, Quiche, otros..) en Acul/ Uc Uchuch: cuántos, cuáles
Ungdomsgrupper (ladino, Ixil, Quiché, andre..) i Acul/ Uc Uchuch: antall og hvem

Identidad/ identitet

5. Aspectos identifican y caracterizan a la comunidad (población) indígenas
Hva karakteriserer urbefolkningen i denne regionen?
6. Organizaciones o instituciones que trabajan por la conservación de la cultura Ixil
Hvilke organisasjoner séller institusjoner arbeider for å bevare Ixil-kulturen?
7. Factores benefician o perjudican la culta de la comunidad indígena
Hvilke faktorer fremmer eller hemmer urbefolkningens kultur?
8. Idomas; situación actual, quiénes hablan, dónde lo hablan, en qué circunstancias lo hablan
Språk:dagens situasjon: hvem snakker, hvor snakkes det og under hvilke omstendigheter snakkes det?
9. Traje; cambios de disenos, por qué algunos jóvenes ya no lo usan
Klesdrakt: endring i design, hvorfor brukes den nå ikke av en del ungdom?
10. Comunicación; medios que se utilizan actualmente en el pueblo para informar e informarse de las necesidades o de lo que sucede en la población
Kommunikasjon: hvilke kommunikasjonskanaler / -medier bruker befolkningen for å informere seg om behov / hva som skjer i befolkningen
11. Espiritualidad; (costumbres religiosas de los antepasados). Si se practican, quiénes lo practican, dónde practican, cuándo lo practican
Spiritualitet: (forfedres religiøse ritualer). Dersom de praktiseres, hvem hvor og når praktiseres dem?
12. Sistema tradicional de cargos; función que cumplen los ancianos en la actualidad. Aún funciona algún sistema semejante a los consejos de ancianos
Tradisjonell ansvarsdeling: de eldres funksjon i dag. Fungerer fremdeles et tradisjonelt system med (basert på?) rådgiving fra de eldre?

13. Cofradías; qué son, cuántas hay, cuáles son, qué hacen,
Cofradías, hva er de,, hvor mange er de, hvem er de og hva gjør de?
14. Tradiciones oral; Cómo hacen los ancianos para transmitir los conocimientos ancestrales a los jóvenes o niños, los ancianos que cuentan, cuándo lo hacen, dónde lo hacen, por qué se hace
Muntlig tradisjon: Hvordan formidler de eldre kjennskap til forfedres tradisjoner til unge eller barn, de eldre som formidler dette; når gjør de det, hvor gjør de det og hvorfor gjøres det?
15. Tradiciones; prácticas tradiciones de la comunidad que tienen vigencia, tradiciones en desuso
Tradisjoner; lokalbefolkningens tradisjoner, hvilke praktiseres og hvilke praktiseres ikke?(ikke sikker på nøyaktig mening her)
16. Creencias; aún se consideran en las actividades diarias
Tro, får tro fremdeles betydning for daglige aktiviteter?

Vedlegg 3: Liste over informanter

Navn/ antall og etnisk tilhørighet	Posisjon
Jon Bakkerud	Leder i SC-N
Johanna Gody	Program koordinator i SC-N
Heliodoro Cumes	Program koordinator i SC-N
Ubaldo Ruíz	Prosjektkoordinator i SC-N
Ingrid de Soto	Program Assistent i SC-N
Santiago Vargas Pastor (K'iché)	Leder barne- og ungdoms avd. APAPTIX
María Elena Raymundo Cruz (Ixil)	Barne- og ungdoms avd. APAPTIX
Rafael Corio Santiago (Ixil)	Barne- og ungdoms avd. APAPTIX
Juan López Perez (Ixil)	Barne- og ungdoms avd. APAPTIX
Francisco Cedillo Matóm (Chico) (Ixil)	Leder i lokallaget i Acul
Maurisio Cuchil (Mario) (Ixil)	Leder i lokallaget i Uc Uchuch
6 ungdommer (K'iché og Ixil)	Deltagere i radio og nettverksprosjektet
3 barn i alderen 11 – 13 (Ixil)	Deltagere i lokallaget i Acul
3 barn i alderen 10 – 13 (Ixil)	Deltagere i lokallaget i Uc Uchuch
6 foreldre (Ixil)	Foreldre til barna i lokallaget i Acul
6 foreldre (Ixil)	Foreldre til barna i lokallaget i Uc Uchuch
Rektor (ladino)	Offentlig barneskole i Acul
1 lærer (ladino)	Offentlig barneskole i Acul
2 hjelpelærer (Ixil)	Offentlig barneskole i Acul
Rektor (K'iché)	PRONADE skolen i Uc Uchuch
1 lærer (ladino)	PRONADE skolen i Uc Uchuch
1 lærer (ladino)	Lærer ved barneskole i Nebaj
de León (ladino)	Tidligere lærer, nå representant i nasjonal skolekomité
Alberto Herda Jiménez (med familie)	Lærer, yrkesrettede skolen og restaurant eier
3 Studenter	Elever ved den yrkesrettede skolen
5 fastboende i alderen 20-30 (ladino, K'iché og Ixil)	Spansk lærer, tur- guide, 2 studenter ved San Carlos universitetet og kafé eier
Maria (Ixil)	Leder i kvinnerettsorgan. "Madre Tierra"
Chepono (Ixil)	Deltager i "Madre tierra"
Hugo Castellón (ladino)	Lærer, guide og min tolk